

การรับรู้องค์ประกอบทางจิตภาพบริเวณย่านตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ข

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพบริเวณย่านตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ข

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

PERCEPTION THROUGH PHYSICAL ELEMENTS: A CASE STUDY OF TALAT
PHLU, BANGKOK

A Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Landscape Architecture (Master of Landscape Architecture Program)

Department of Urban Design and Planning

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2019

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

58060208 : หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ข

คำสำคัญ : การรับรู้และจดจำ, จินตภาพเมือง, ย่านตลาดพลู

นาย อนุศาสน์ ทวีศรี: การรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพบริเวณย่านตลาดพลู เขตธนบุรี
กรุงเทพมหานคร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการรับรู้องค์ประกอบหลักทางจินตภาพของบุคคลทั่วไปที่มีต่อพื้นที่ย่านตลาดพลู เพื่อรับรู้ถึงปัญหาอุปสรรค และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ตอบสนองกับผู้ใช้งาน โดยขั้นตอนในการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ 1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา รวบรวมข้อมูลโดยใช้เอกสารที่มีการตีพิมพ์ ผลงานวิจัยวิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าทางสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการรับรู้และทฤษฎีจินตภาพของเมือง เพื่อนำไปสู่การเลือกใช้วิธีการวิจัยที่เหมาะสม 2) จัดทำแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยการทดสอบ 3 ส่วน คือ การวาดแผนที่ทางจินตภาพ การเขียนชื่อองค์ประกอบ และสอบถามความคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะ 3) วิเคราะห์ผลจากแบบสอบถาม 4) สรุปผลการวิจัยและจัดทำข้อเสนอแนะ แนวทางในการปรับปรุง

ผลจากการวิจัยพบว่า ความแตกต่างของช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างนั้น มีผลต่อการรับรู้และจดจำที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ โดยผลจากการสรุปแบบสอบถามพบว่า องค์ประกอบทางจิตภาพที่เด่นชัดของย่านตลาดพลู สามารถสรุปตามลำดับได้ดังนี้ ถนนเทอดไท สถานีรถไฟตลาดพลู แยกตลาดพลู คลองบางกอกใหญ่ ถนนรัชดาภิเษก ย่านชุมชนโรงเจ วัดอินทารามวรวิหาร ซอยเลียบบางรถไฟ อาคารพาณิชย์บริเวณแยกตลาดพลู ตลาดวัดกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเส้นทางและองค์ประกอบที่อยู่บริเวณแยกตลาดพลูเป็นส่วนมาก และในส่วนของปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการรับรู้ทางจินตภาพบริเวณย่านตลาดพลู คือการขาดสัญญาณซีแนะป้ายสัญลักษณ์ และการเชื่อมโยงของพื้นที่กิจกรรม ขาดบรรยากาศในการเดินเท้า และรูปแบบอาคารใหม่ไม่สอดคล้องกับอาคารเก่าในพื้นที่ย่าน

58060208 : Major (Master of Landscape Architecture Program)

Keyword : PERCEPTION, CITY IMAGE, TALAT PHLU

MR. ANUSAT TAWESRI : PERCEPTION THROUGH PHYSICAL ELEMENTS: A CASE STUDY OF TALAT PHLU, BANGKOK THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR CHAISIT DANKITIKUL, Ph.D.

This research aims to study the configuration recognition image of people in Talat phlu zone for recognition about troubles and suggestion to physical environment adjustment which respond to users. The research methodology can divide into four-step as follows: 1) To study necessary information and physical description of the study area, collect the data by paper publications, thesis, and research online to better understand in theory whether recognition and city image theory leading to selection suitable research method. 2) To provide questionnaire includes 3 parts as follows: Part 1 is a personal questionnaire and behavior using Talat Phlu zone. Part 2 is drawing an image map and writing configuration's name. And part 3 is asking for opinions with a suggestion. 3) Bring the questionnaire from the survey to the analysis. 4) Conclude research results and provide suggestions to adjustment.

The research results found that the different age of sample group effect recognition and memorization with diverse experience. The result of questionnaire found that configuration image of Talat phlu zone can conclude as follow: Thoet Thai Road, Talat Phlu Railway Station, Talat Phlu intersection, Bangkok Yai canal, Ratchadaphisek Road, Vegetarian Caf, every community zone, Wat Intaram, Soi Liap Thang RotFai, Commercial Building in Talat Phlu intersection, Wat Klang Market which seen that is a route and most configuration in Talat Phlu intersection. The problem and obstacle effect to recognition image in Talat Phlu zone is lack of sign suggestion, symbol, and activity zone associate, lack of walking environment, and the new building model inconsistent with an old building in the area.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือและความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน โดยผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคอยให้คำชี้แนะให้เห็นจุดบกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สินีนาค ศุภรัตน์เมธีและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.วุฒิพงษ์ ทวีวงศ์ ซึ่งได้กรุณาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระและให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจนงานวิจัยนี้สมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการคิด ทักษะต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ได้ทำการศึกษาในหลักสูตร

ขอขอบพระคุณประชาชนกลุ่มตัวอย่างทุก ๆ ท่านในย่านตลาดพลูที่กรุณาสละเวลาให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงบทความวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงถึงในหน้าบรรณานุกรมซึ่งเป็นประโยชน์ในด้านข้อมูลและแนวทางการศึกษาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณครอบครัวของผู้วิจัยที่คอยให้การสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างอบอุ่นเสมอมา รวมไปถึงเพื่อน ๆ ทุกคนสำหรับการช่วยเหลือในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและกำลังใจที่ดีต่อกัน

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษาของการค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะสามารถเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจและนำไปใช้ศึกษาในกรณีต่าง ๆ หากมีข้อเสนอแนะประการใด ผู้จัดทำขอรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

อนุศาสน์ ทวีศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
3. ประเด็นคำถามในงานวิจัย.....	2
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	2
5. ขั้นตอนการวิจัย.....	4
6. ระเบียบวิธีวิจัย.....	5
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
8. แหล่งข้อมูลในการศึกษา.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
1. ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องในการศึกษา.....	11
1.1 มนุษย์กับการรับรู้.....	11
1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้.....	13
1.3 การรับรู้ของนักท่องเที่ยว (Tourist Perception).....	13
2. จิตวิทยาเกสตัทส์ (Gestalt's Theory).....	14

3. ทฤษฎีการรับรู้ทางทัศนการ (Visual Perception Theory)	15
3.1 การจัดระเบียบในการรับรู้ (Organization in Perception).....	15
3.2 การรับรู้ความลึก.....	16
3.3 ความคงที่ของการรับรู้.....	17
3.4 มายาทางทัศนการ (Visual Illusion).....	18
4. ทฤษฎีจินตภาพของเมือง (The Image of The City).....	20
5. ตัวอย่างงานวิจัย/กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง.....	23
5.1 การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู	23
5.2 การรับรู้ภาพลักษณ์ของอำเภอหัวหิน.....	25
6. สรุปการทบทวนวรรณกรรม	26
บทที่ 3 บริบทของพื้นที่ศึกษา.....	27
1. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	27
1.1 ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพื้นที่ศึกษา.....	27
1.2 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและรูปแบบอาคารเก่า	29
1.3 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	33
1.4 สภาพเศรษฐกิจและสังคม.....	33
2. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา.....	34
2.1 ลักษณะภูมิศาสตร์	34
2.2 ระบบโครงข่ายถนน	34
2.3 การเข้าถึงพื้นที่	34
2.4 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน	37
2.5 ลักษณะของสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรม	37
2.6 ประเพณีวัฒนธรรม.....	40
2.7 การท่องเที่ยว.....	41

บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิเคราะห์แบบสอบถาม	42
1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง	42
2. พฤติกรรมการใช้พื้นที่ย่านตลาดพลู.....	46
2.1 ข้อมูลความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง	46
2.2 ความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	47
2.3 วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	47
2.4 ระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	48
3. การรับรู้โครงสร้างองค์ประกอบทางจินตภาพของกลุ่มตัวอย่าง	49
3.1 การวาดแผนที่ทางจินตภาพ	49
3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบทางกายภาพของสภาพแวดล้อม	55
4. สรุปผลการเก็บข้อมูลแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง	58
4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง	58
4.2 พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง	59
4.3 การรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพ	59
4.4 ปัญหา อุปสรรคทางกายภาพ และข้อเสนอแนะ	59
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา สังเคราะห์ และข้อเสนอแนะ	61
1. สรุปผลการวิจัย	62
1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	62
1.2 การรับรู้ขอบเขตทางจินตภาพของพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง	63
1.3 สรุปปัญหาและอุปสรรคทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา	63
2. สังเคราะห์ข้อมูล	64
3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่ศึกษา	68
3.1 ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงบริเวณอื่น ๆ	70
4. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการศึกษาวิจัย	72

5. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	73
รายการอ้างอิง	74
ภาคผนวก.....	76
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม.....	77
ภาคผนวก ข ตัวอย่างการวาดแผนที่ทางจิตภาพของกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม	82
ประวัติผู้เขียน.....	92

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง	42
ตารางที่ 2 ข้อมูลการนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง.....	43
ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบข้อมูลการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง.....	44
ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	45
ตารางที่ 5 สัดส่วนภูมิฐานะของกลุ่มตัวอย่าง.....	45
ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	46
ตารางที่ 7 ข้อมูลจำนวนความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง.....	47
ตารางที่ 8 แสดงวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง.....	48
ตารางที่ 9 แสดงระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง.....	49
ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 15-20 ปี จำนวน 8 คน	50
ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 21-30 ปี จำนวน 27 คน.....	51
ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 33 คน	52
ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน.....	53
ตารางที่ 14 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ทุกช่วงอายุ จำนวน 80 คน (สถานที่).....	54
ตารางที่ 15 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ทุกช่วงอายุ จำนวน 80 คน (ถนนและเส้นทาง)	55
ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ทุกช่วงอายุ จำนวน 80 คน (ย่าน).....	55

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตและระบบโครงข่ายการสัญจรภายในย่านตลาดพลู.....	3
ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการศึกษา.....	10
ภาพที่ 3 แสดงรายละเอียดของกระบวนการรับรู้ กระบวนการรู้ และกระบวนการเกิดพฤติกรรม....	12
ภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างตามหลักการทฤษฎีเกสตัลท์	15
ภาพที่ 5 สัญญาณชี้แนะเอกชน ในการรับรู้ความลึก ก) การซ้อนกัน ข) ขนาด ค) ทิศนียภาพ ของเส้น ง) ระบายทางนอน จ) ความหายบละเอียด ฉ) แสงและเงา.....	17
ภาพที่ 6 แสดงแผนที่ทางจินตภาพของ เควิน ลินซ์ ที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม.....	21
ภาพที่ 7 แสดงองค์ประกอบของเมือง 5 ประการของ เควิน ลินซ์ ที่ก่อให้เกิดจินตภาพของเมือง	23
ภาพที่ 8 ทิศทางการไหลของน้ำและสภาพภูมิศาสตร์ก่อนและหลังการขุดคลองลัดบางกอก.....	28
ภาพที่ 9 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของพื้นที่ย่านตลาดพลู.....	30
ภาพที่ 10 สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตริมคลองบางหลวง บริเวณตลาดพลู ในอดีต.....	31
ภาพที่ 11 เรือสำเภาที่เข้ามาค้าขายในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีต	31
ภาพที่ 12 โครงข่ายคลองลัดที่ถูกขุดในแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	32
ภาพที่ 13 ภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณย่านชุมชนตลาดพลู.....	33
ภาพที่ 14 ลักษณะทางกายภาพบริเวณแยกตลาดพลู มีถนนรัชดาที่ตัดคร่อมถนนเทอดไท	35
ภาพที่ 15 ลักษณะทางกายภาพของอาคารสถานีรถไฟ ตลาดพลู	36
ภาพที่ 16 ลักษณะทางกายภาพของท่าเรือตลาดพลู และคลองบางกอกใหญ่	36
ภาพที่ 17 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณย่านชุมชนตลาดพลู	37
ภาพที่ 18 แสดงลักษณะทางกายภาพของอาคาร ตึกแถว ในย่านตลาดพลู.....	38
ภาพที่ 19 แสดงสัดส่วนเพศเปรียบเทียบกับช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	43
ภาพที่ 20 แสดงข้อมูลการนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง	43

ภาพที่ 21 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูลการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง	44
ภาพที่ 22 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	45
ภาพที่ 23 แสดงสัดส่วนภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่าง	46
ภาพที่ 24 แสดงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	46
ภาพที่ 25 แสดงข้อมูลจำนวนความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	47
ภาพที่ 26 แสดงวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	48
ภาพที่ 27 แสดงระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง	49
ภาพที่ 28 แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพของย่านตลาดพลูในปัจจุบัน.....	64
ภาพที่ 29 องค์ประกอบทางจินตภาพของย่านตลาดพลูที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้.....	65
ภาพที่ 30 องค์ประกอบทางจินตภาพของย่านตลาดพลู 10 อันดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้.....	65
ภาพที่ 31 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 15-20 ปี.....	83
ภาพที่ 32 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 15-20 ปี.....	84
ภาพที่ 33 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 21-30 ปี.....	85
ภาพที่ 34 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 21-30 ปี.....	86
ภาพที่ 35 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 31-40 ปี.....	87
ภาพที่ 36 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 31-40 ปี.....	88
ภาพที่ 37 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป	89
ภาพที่ 38 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป	90
ภาพที่ 39 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป	91

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ตลาดพลู”ชื่อของย่านชุมชนเก่าแก่ในฝั่งธนบุรี ซึ่งในอดีตพบว่าพื้นที่ย่านตลาดพลูเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญทั้งทางด้านคมนาคมและการเกษตร เป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีการเพาะปลูกพลูกันมาก และเป็นตลาดซื้อขายพลูที่มีชื่อเสียงในเขตธนบุรี นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำลำคลองสำคัญไหลผ่าน เกิดเป็นเส้นทางสัญจรติดต่อระหว่างเมืองสำคัญ จึงทำให้ย่านตลาดพลูกลายเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญ มีคนจากท้องถิ่นต่าง ๆ นำสินค้าเข้ามาแลกเปลี่ยนระหว่างกัน คนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่มากขึ้น ทำให้ตลาดพลูเป็นแหล่งรวมกันของวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งไทย จีน มอญ มุสลิม ตลอดจนมีโบราณสถาน และศาสนสถานสำคัญจำนวนมาก

จากการศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ย่านตลาดพลู พบว่าพื้นที่ย่านตลาดพลูได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงจากตลาดชุมชนริมน้ำกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายของฝั่งธนบุรี มีบทบาทในฐานะเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่ผู้คนมีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำลำคลองและผืนดิน มีการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านวิถีชีวิตของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ การเปลี่ยนจากสังคมชาวสวน สู่อสังคัมภ์เมือง การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเปลี่ยนไปเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชย์ การทำธุรกิจบ้านเช่า อพาร์ทเมนต์ โรงงานขนาดย่อม จนเกิดเป็นชุมชนแออัด และปัญหาสังคมเมืองอื่น ๆ ที่ตามมา เช่น การเกิดอัคคีภัยภายในย่านชุมชน (มันส์สวาส ปัญญาสุวรรณกุล, 2552, หน้า 21) จึงกล่าวได้ว่าจากอดีตถึงปัจจุบันพื้นที่ย่านตลาดพลูเริ่มต้นพัฒนามาจากตลาดชุมชนและพื้นที่ทำการเกษตรจนพัฒนาเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายและการคมนาคมขนส่ง พื้นที่ที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กระทั่งเจริญและมีความคับคั่งถึงขีดสุดก็เริ่มซบเซาในเวลาต่อมา จากปัจจัยในด้านต่าง ๆ เช่น จากปัจจัยภายนอก ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงอำนาจรัฐ นโยบายการพัฒนาเมือง รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว และแปรเปลี่ยนอัตลักษณ์เดิม ปัจจุบันพื้นที่ย่านตลาดพลูยังคงดำรงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวบางประการของความเป็นย่านชุมชนประวัติศาสตร์ไว้ได้เป็นอย่างดี ยังคงสามารถพบเห็นอาคารที่มีรูปแบบที่สะท้อนถึงชุมชนยุคแรกเริ่มได้ภายในพื้นที่

ในปัจจุบันย่านตลาดพลูมีบทบาทเป็นย่านชุมชนริมน้ำเก่าแก่ที่มีความสำคัญ เป็นย่านการค้าและเป็นแหล่งรวมของกินที่มีชื่อเสียง และอยู่ใกล้สถานีรถไฟฟ้ามหานคร ซึ่งเป็นปัจจัยของแนวโน้มการ

เปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงอย่างไรทิศทางและขาดแนวทางในการพัฒนา อาจสร้างผลกระทบต่อลักษณะทางด้านกายภาพของพื้นที่และทำให้การรับรู้ทางจินตภาพของความเป็นประวัติศาสตร์ของย่านชุมชนเก่าริมแม่น้ำแห่งนี้ขาดความชัดเจนและจางหายไป

จะเห็นได้ว่าพื้นที่ย่านตลาดพลูเป็นย่านเก่าแก่ที่มีความสำคัญย่านหนึ่งที่สมควรหยิบยกมาศึกษาถึงการรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพเพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของการใช้งานของพื้นที่และกลุ่มผู้ใช้งานถึงการรับรู้ถึงโครงสร้างของพื้นที่ตลอดจนองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและรับรู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษาผ่านทัศนยะและมุมมองของผู้ใช้พื้นที่หรือประชาชนทั่วไปที่เดินทางเข้ามาภายในบริเวณย่านตลาดพลู ผ่านแนวทางการศึกษาองค์ประกอบของจินตภาพเมืองตามทฤษฎีของ เควิน ลินซ์ เพื่อวิเคราะห์มุมมองหรือมโนภาพในการรับรู้ของกลุ่มผู้ใช้งาน นำไปสู่การวิเคราะห์สภาพกายภาพเพื่อที่จะสะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคของโครงสร้างพื้นที่ที่ส่งผลต่อการรับรู้ภายในพื้นที่ และหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ข้อเสนอแนะ รูปแบบทางกายภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการใช้งานพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาการรับรู้ทางจินตภาพของบุคคลทั่วไป ในบริเวณแนวนอนเหนือใต้ ย่านตลาดพลู
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค ที่ส่งผลต่อการรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพของบุคคลต่าง ๆ
- 2.3 เพื่อศึกษาสำรวจวิเคราะห์เชิงจินตภาพในแง่ปัญหาและความเหมาะสม ตลอดจนกำหนดแนวทางการออกแบบปรับปรุงสภาพแวดล้อมจินตภาพ

3. ประเด็นคำถามในงานวิจัย

- 3.1 องค์ประกอบทางจินตภาพที่ผู้ใช้งานพื้นที่รับรู้ได้คืออะไร
- 3.2 ปัญหาและอุปสรรคของลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อการรับรู้ทางจินตภาพบริเวณย่านตลาดพลูได้แก่อะไรบ้าง
- 3.3 แนวทางการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการรับรู้ความเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

4. ขอบเขตของการศึกษา

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษา

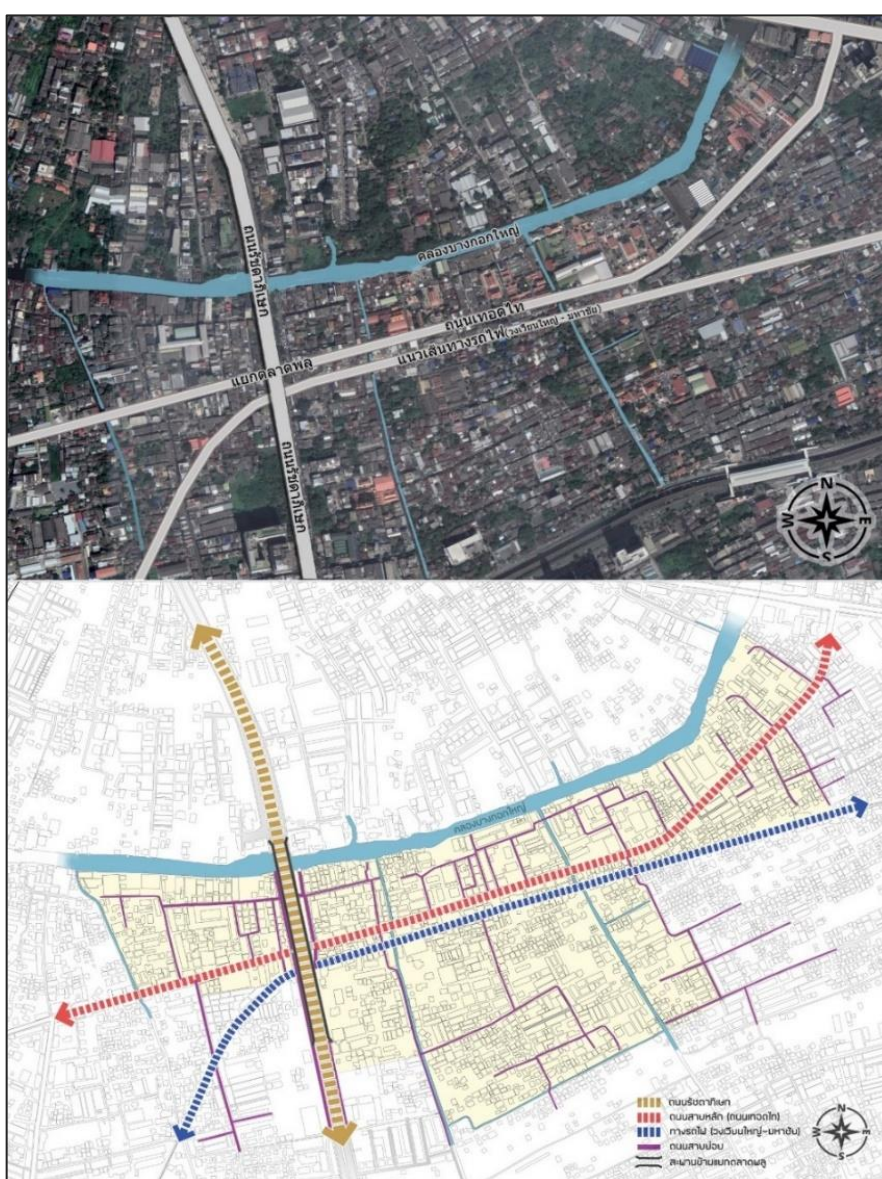
ศึกษาข้อมูลผ่านหนังสือ เอกสารทางวิชาการ และกรณีศึกษาอื่น ๆ ที่มีความน่าเชื่อถือและเกี่ยวข้องกับด้านเนื้อหาในแง่ของความหมายของการรับรู้ ทฤษฎีและแนวคิดการรับรู้ทางจินตภาพของเมือง และการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต

ศึกษาสำรวจวิเคราะห์เชิงจินตภาพในแง่ปัญหาและความเหมาะสมด้านกายภาพของพื้นที่ ตลอดจนกำหนดแนวทางการออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ย่านตลาดพลู รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตของคนในย่าน เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนย่านตลาดพลู และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านภูมิทัศน์เมืองในย่านตลาดพลูให้ดีขึ้นกว่าสภาพปัจจุบัน

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาได้แก่ พื้นที่ย่านตลาดพลู ถนนเทอดไท แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตและระบบโครงข่ายการสัญจรภายในย่านตลาดพลู

ที่มา : Google Earth.(2016). แขวงตลาดพลู. เข้าถึงเมื่อ 28 มกราคม 2560.

4.3 ขอบเขตในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ในการกำหนดช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล ได้ยึดแนวทางจากตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง “การรับรู้องค์ประกอบทางจิตภาพของนักท่องเที่ยวไทยบริเวณย่านถนนท่าแพจังหวัดเชียงใหม่” (นันทนัช พิศุทธกุล, 2554) ที่อ้างถึงในการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติว่าพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มคนไทยจะอยู่ในช่วงอายุ 15 ปีขึ้นไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2544) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการรับรู้ทางจิตภาพของกลุ่มคนทั่วไปที่สัญจรไปมาหรือเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว และประกอบกับปัจจัยในด้านการรับรู้ของแต่ละบุคคลที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์ ผู้วิจัยจึงกำหนดแบ่งช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม ช่วงอายุในการเก็บข้อมูล ดังนี้ ช่วงอายุ 15-20 ปี ช่วงอายุ 21-30 ปี ช่วงอายุ 31-40 ปี และช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป

5. ขั้นตอนการวิจัย

5.1 กำหนดหัวข้อการศึกษาและวางแผนโครงงานวิจัย

เป็นขั้นตอนของการตั้งคำถามในงานวิจัย เพื่อที่จะกำหนดหัวข้อในการศึกษาและดำเนินการวางแผนในการทำงาน

5.2 การออกแบบงานวิจัย

กำหนดรูปแบบและขอบเขตทางด้านเนื้อหาของงานวิจัย กำหนดโครงสร้างและกรอบการวิจัย กำหนดตัวแปร เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านแนวคิดทฤษฎีและกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

5.3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล (ข้อมูลทุติยภูมิ)

ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา เช่น การทบทวนวรรณกรรม หนังสือ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ค้นหาข้อมูลทางสื่ออินเทอร์เน็ต ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการรับรู้ จิตวิทยาการรับรู้ ทฤษฎีในด้านการรับรู้ และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้จิตภาพของเมือง

5.4 ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ

ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของพื้นที่ศึกษาจากการลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลทางด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษาในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยการสังเกตและบันทึกภาพ

5.5 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (แบบสอบถาม)

เก็บข้อมูลด้วยกั้นลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสำรวจ เลือกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่สัญจรไปมาในพื้นที่ถึงการรับรู้ทางด้านจิตภาพของย่านตลาดพลู

5.6 ขั้นตอนการวิเคราะห์

รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อสรุปผลและแจกแจงข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แจกแจงและจัดหมวดหมู่ของ ปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ ที่ได้จากแบบสอบถาม

5.7 ขั้นตอนการสังเคราะห์

นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษา และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของพื้นที่ มาสรุปผลในลักษณะจินตภาพของเมืองร่วมกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อนำมาเปรียบเทียบ และสรุปปัญหาและอุปสรรคทางด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นเหตุให้โครงสร้างด้านจินตภาพ ขาดความชัดเจนและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อนำมาสู่การเสนอแนะ

6. ระเบียบวิธีวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจต่อปัจจัยการรับรู้และทัศนคติของเมือง อันจะนำไปสู่การกำหนดตัวแปร และการเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการวิจัยที่เหมาะสม เพื่อเก็บข้อมูลในการลงพื้นที่ศึกษา

ศึกษาและสำรวจสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของย่านตลาดพลูในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลขององค์ประกอบทางด้านกายภาพลงในแผนที่ โดยอ้างอิงวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแนวความคิดจินตภาพของเมือง (Image of the city) ของเควิน ลินซ์ โดยจินตภาพของเมืองมีองค์ประกอบหลัก 5 ประเภทด้วยกัน คือ

เส้นทาง (Paths) เป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรไปมา เช่น ทางเดินเท้า ถนน ทางรถไฟ แม่น้ำ ลำคลอง ฯลฯ

ขอบเขต (Edges) เป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นแนวกำหนดขอบเขตของพื้นที่ บริเวณหรือย่าน ซึ่งอาจปรากฏเป็นแนวกั้นส่วนหนึ่งจากอีกส่วนหนึ่ง เช่น กำแพง คูเมือง ฯลฯ

ย่าน (Districts) เป็นบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือมีการประกอบกิจกรรมแบบเดียวกัน หรือมีเอกลักษณ์ของบริเวณอันเกิดจากลักษณะเฉพาะร่วมกันของบริเวณ

ชุมทางหรือชุมชนที่รวมกิจกรรม (Nodes) มักเป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทาง เช่น ที่บริเวณสี่แยก สามแยกเช่น ชุมทางของสถานีขนส่ง ตลาด

ภูมิสัญลักษณ์หรือที่หมายตา (Landmarks) ภูมิสัญลักษณ์มักเป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมข้างเคียง ทำหน้าที่เป็นสัญญาณชี้แนะสำหรับสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อสถานที่นั้น ๆ

6.1 การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้องค์ประกอบหลักทางจิตภาพในมุมมองของผู้คนทั่วไปที่สัญจรไปมาภายในพื้นที่ย่านตลาดพลูรวมไปถึงบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในย่านชุมชน โดยผู้วิจัยได้กำหนดช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นช่วงอายุ 4 กลุ่ม ดังนี้

- ช่วงอายุ 15-20 ปี
- ช่วงอายุ 21-30 ปี
- ช่วงอายุ 31-40 ปี
- ช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป

การแบ่งช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่า ประสบการณ์ในอดีตและความรู้เดิมที่แต่ละบุคคลมีอยู่เป็นพื้นฐานมีผลเกี่ยวข้องกับการตีความและการทำความเข้าใจซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า อาชีพ การศึกษา ไม่ส่งผลต่อการประเมินแบบสอบถาม แต่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และวัตถุประสงค์ที่เข้ามายังพื้นที่ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงไม่แบ่งแยก เพศ การศึกษา อาชีพ ของกลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถาม โดยจะทำการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามที่พบเจอแบบบังเอิญจากบริเวณสถานที่ที่เป็นพื้นที่กิจกรรมของย่าน มีผู้คนสัญจรพลุกพล่าน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างในสัดส่วนที่เท่ากันดังนี้

- บริเวณแยกตลาดพลู จำนวน 20 ตัวอย่าง
- บริเวณตลาดวัดกลาง จำนวน 20 ตัวอย่าง
- บริเวณสถานีรถไฟตลาดพลู จำนวน 20 ตัวอย่าง
- บริเวณแนวถนนเทอดไท จำนวน 20 ตัวอย่าง

6.2 การกำหนดขนาดและสุ่มตัวอย่าง

วิธีการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์พูดคุย โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างที่พบเจอโดยบังเอิญ และเลือกสถานที่ในการแจกแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ครอบคลุมในบริเวณสถานที่ที่เป็นพื้นที่กิจกรรมของย่าน ดังต่อไปนี้ บริเวณแยกตลาดพลู จำนวน 20 ตัวอย่าง บริเวณตลาดวัดกลาง จำนวน 20 ตัวอย่าง บริเวณสถานีรถไฟตลาดพลู จำนวน 20 ตัวอย่าง บริเวณแนวถนนเทอดไท จำนวน 20 ตัวอย่าง รวมทั้งหมดเป็นจำนวน 80 ตัวอย่าง และในการแจกแบบสอบถามจะทำการเลือกเจาะจงกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 15-20 ปี 21-30 ปี 31-40 ปี และ 40 ปีขึ้นไป แต่จะไม่กำหนดจำนวนสัดส่วนองค์ประกอบของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละช่วงอายุ

6.3 ตัวแปรของงานวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว จึงสามารถสรุปตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรต้นเป็นตัวแปรทางกายภาพที่เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้สภาพแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละบุคคล เช่น ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล หรือปัจเจกส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ศาสนา อาชีพ วุฒิทางการศึกษา ภูมิฐานะ รวมไปถึงพฤติกรรมในการใช้พื้นที่ของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน

รวมถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและบริบทของพื้นที่ศึกษา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ รูปแบบสถาปัตยกรรมภายในย่าน ลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเส้นทางการสัญจร ซึ่งเป็นตัวแปรทางด้านกายภาพที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ตัวแปรตามในงานวิจัยนี้ คือ ตัวแปรที่เป็นผล มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากตัวแปรต้นเป็นตัวแปรซึ่งเป็นผลที่ตามมาในด้านการรับรู้ การจดจำสภาพแวดล้อมและความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อสภาพแวดล้อม ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ จากการพูดคุยสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพที่รับรู้และจดจำได้

- ลักษณะองค์ประกอบทางกายภาพที่มีความโดดเด่นและส่งเสริมให้เกิดการรับรู้และจดจำได้

ทัศนคติต่อสภาพแวดล้อม หรือ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

- ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง
 - การตีความและความเข้าใจในสภาพแวดล้อม
 - ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคในด้านการรับรู้และจดจำ

6.4 โครงสร้างแบบสอบถาม

โครงสร้างของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนข้อมูลเบื้องต้นและพฤติกรรมการใช้พื้นที่

ส่วนข้อมูลเบื้องต้นเป็นการถามข้อมูลส่วนตัวด้าน เพศ อายุ ศาสนา อาชีพ การศึกษา ภูมิฐานะ และพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมในแต่ละ

ปัจเจกบุคคล อาทิเช่น ข้อมูลความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ความถี่ในการเดินทาง วัตถุประสงค์ในการเดินทาง และระยะเวลาที่ใช้ทำกิจกรรมภายในพื้นที่

ส่วนที่ 2 การรับรู้องค์ประกอบหลักทางจินตภาพ

ในส่วนย่อยที่หนึ่งนี้เป็นการให้กลุ่มตัวอย่างทำการวาดแผนที่ในขอบเขตย่านตลาดพลู และองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ที่สามารถรับรู้และจดจำได้ เพื่อให้สามารถอธิบายความเข้าใจต่อโครงสร้างสภาพแวดล้อมที่อยู่ภายในจิตได้อย่างตรงไปตรงมา

ในส่วนย่อยที่สองเป็นการให้กลุ่มตัวอย่างเขียนชื่อองค์ประกอบทางกายภาพที่สามารถรับรู้และจดจำได้ง่ายที่สุด 5 อันดับ โดยเรียงลำดับจากองค์ประกอบที่สามารถจดจำได้มากที่สุดไปยังองค์ประกอบที่จดจำได้น้อยที่สุด เพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเขียนแผนที่ทางจินตภาพ การเขียนชื่อองค์ประกอบทางกายภาพในส่วนนี้เพื่อที่จะช่วยในการสนับสนุนคำตอบในส่วนของการวาดภาพแผนที่ทางจิตภาพ และช่วยให้ง่ายในการตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สะดวกในการวาดแผนที่ทางจินตภาพได้

ส่วนที่ 3 ข้อมูลตัวแปรในด้านการรับรู้ / ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ในส่วนย่อยที่หนึ่งเป็นการพูดคุยและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อสอบถามความคิดเห็นที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพทางกายภาพของย่านตลาดพลูในแง่ของปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถรับรู้และจำองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่ย่านตลาดพลูได้คืออะไร

ในส่วนย่อยที่สองเป็นการพูดคุยและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างถึงทัศนคติและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการรับรู้ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์

6.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการรวบรวมและสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามในแต่ละส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนข้อมูลเบื้องต้นและพฤติกรรมการใช้พื้นที่ จะใช้วิธีการทางสถิติเชิงปริมาณ โดยแยกช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง นำเสนอในรูปแบบตารางและแผนภูมิประกอบการอภิปรายผล

ส่วนที่ 2 การรับรู้องค์ประกอบหลักทางจินตภาพ จะใช้วิธีการสรุปผลจากแบบสอบถาม โดยการสรุปผลองค์ประกอบทางกายภาพที่กลุ่มตัวอย่างในแต่ละช่วงอายุสามารถรับรู้และจดจำได้ ทั้งจากการวาดภาพแผนที่ทางจินตภาพและการเขียนชื่อองค์ประกอบ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลตัวแปรในด้านการรับรู้ / ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จะใช้วิธีการสรุปผล และจัดหมวดหมู่ของปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะทางด้านกายภาพของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อพื้นที่ โดยการแบ่งช่วงอายุในการอภิปรายผล

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลของแบบสอบถามทั้ง 3 ส่วน โดยแยกช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง จะแสดงให้เห็นถึงระบบมโนทัศน์ของแต่ละกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายใน

พื้นที่ นำผลที่ได้มาศึกษาความสัมพันธ์ของข้อมูลและจัดหมวดหมู่ของปัญหา/อุปสรรคที่ได้จากแบบสอบถาม แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุ เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงมุมมองและทัศนคติที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้ร่วมกันได้หรือจินตภาพสาธารณะของพื้นที่ แล้วจึงนำผลจากการศึกษาและสำรวจสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของย่านตลาดพลูในช่วงเวลาปัจจุบันในลักษณะจินตภาพของเมืองร่วมกับผลสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามในส่วนของ 2 ของกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุมาเพื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างจินตภาพของย่านตลาดพลูในปัจจุบันกับจินตภาพของกลุ่มตัวอย่างที่สามารถรับรู้ได้ เพื่อที่จะทำการสรุปผลและเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่ย่านตลาดพลูต่อไป

6.6 วิธีการสรุปผล

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้น จึงสามารถทำการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย โดยแบ่งตามประเด็นคำถามในงานวิจัย ดังนี้

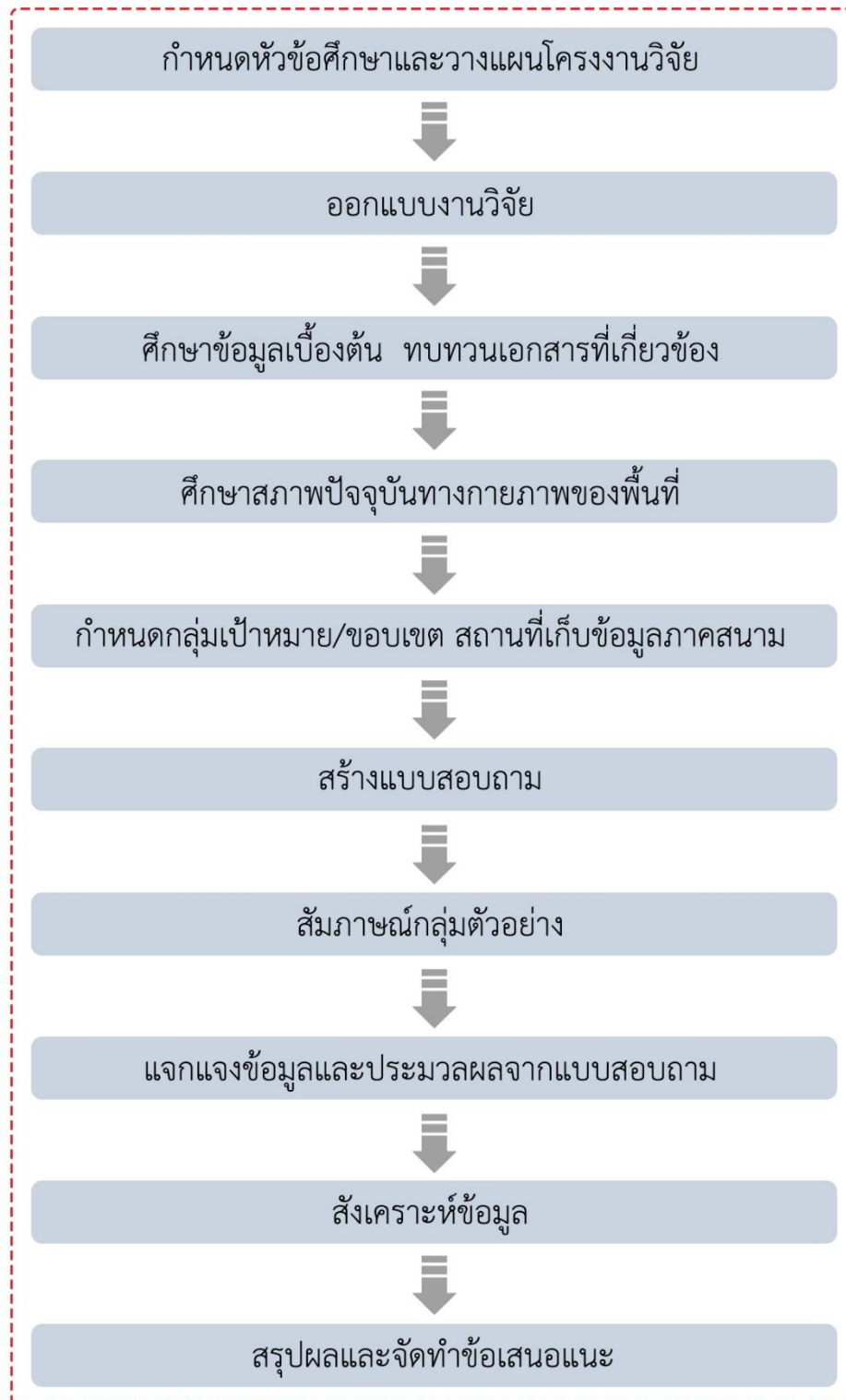
- สรุปองค์ประกอบทางจินตภาพที่กลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่รับรู้ได้คืออะไร
- สรุปปัญหาและอุปสรรคของลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมปัจจุบันในพื้นที่ศึกษาที่มีผลต่อการรับรู้ทางจินตภาพและการใช้งานพื้นที่
- จัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษา เพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ของพื้นที่
-

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการรับรู้ทางจินตภาพบริเวณย่านตลาดพลู เพื่อรับรู้ถึงปัญหาอุปสรรค และแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ตอบสนองกับผู้ใช้งาน โดยข้อมูลและข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง เช่น สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง สำนักงานเขตธนบุรี

8. แหล่งข้อมูลในการศึกษา

- 7.1 หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสาร และบทความทางวิชาการ
- 7.2 การลงสำรวจพื้นที่ศึกษา
- 7.3 การสัมภาษณ์ พูดคุย และจัดทำแบบสอบถาม
- 7.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet)

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการศึกษา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องในการศึกษา

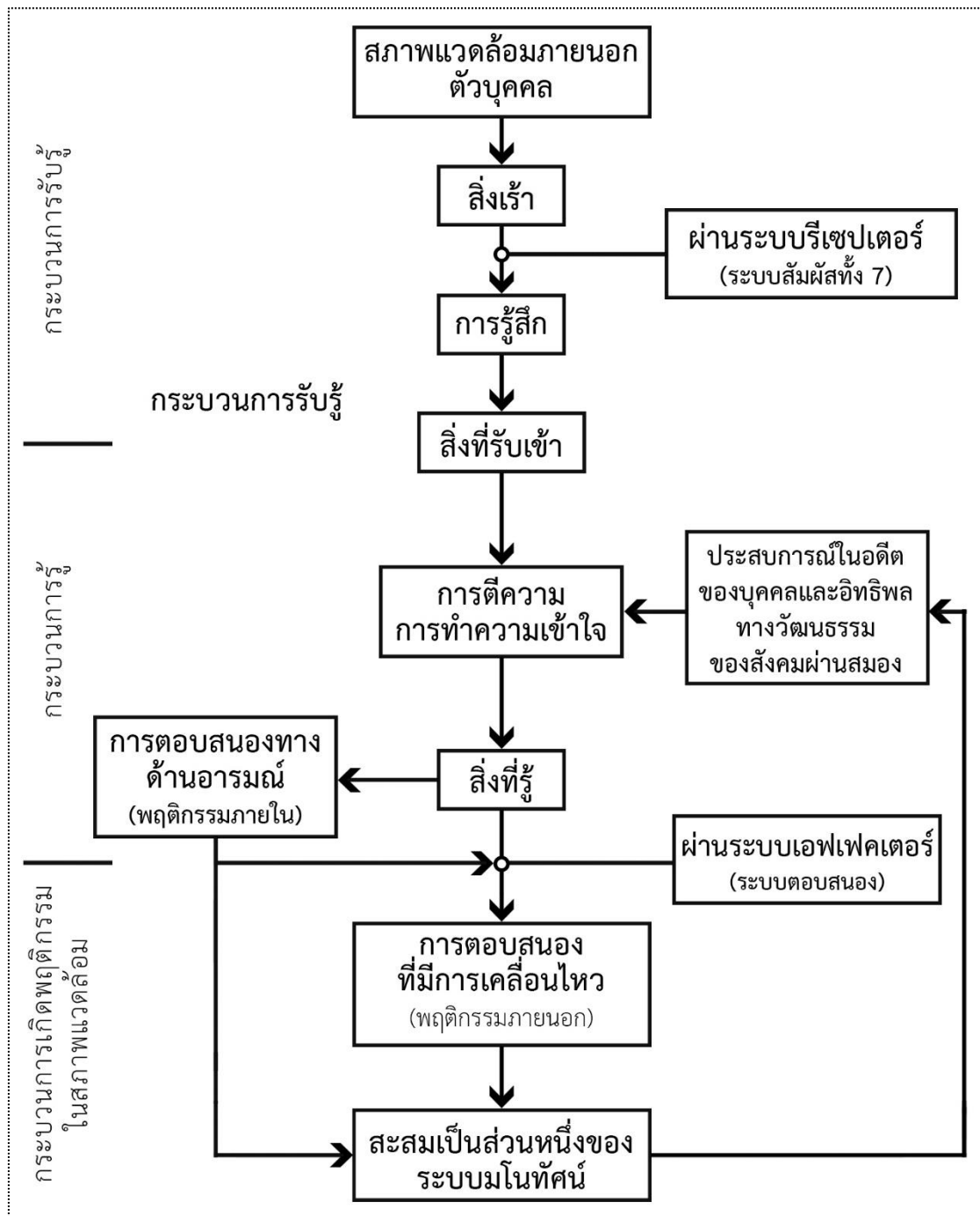
1.1 มนุษย์กับการรับรู้

มนุษย์จะเกิดกระบวนการรับรู้ได้ก็ต่อเมื่อถูกเร้าด้วยสภาพแวดล้อม จะเกิดเป็นขบวนการประมวลและตีความของข้อมูลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยจะเกิดความรู้สึกรู้จักจากการใช้วัยวะสัมผัส (หู ตา จมูก ลิ้น ผิวกาย) อย่างใดอย่างหนึ่งในจำนวนอวัยวะสัมผัส ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ในที่นี้จะหมายถึง คน สัตว์ สิ่งของ ปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งสิ่งที่ไม่มีตัวตน เช่น อากาศ คำพูด ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมทางสังคม โดยมนุษย์จะมีความรู้สึกตอบโต้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นและเกิดการโต้ตอบที่เรียกว่าพฤติกรรมที่แสดงออก และจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมในการตีความ ซึ่งการตีความและแปลความความหมายจากกระบวนการที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเรียกว่า “การรับรู้” (จำเนียร ช่วงโชติ, 2516, หน้า 1)

1.1.1 กระบวนการรับรู้ กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากมีสิ่งเร้ามากกระตุ้นอวัยวะสัมผัสและจะทำให้สมองเกิดความรู้สึกรู้จักต่าง ๆ เกิดการตีความและแปลความหมายจากสมอง แล้วทำให้เกิดเป็นการรับรู้และเกิดเป็นพฤติกรรมการตอบสนองตามลำดับ (วิภาพร มาพบสุข, 2546, หน้า 211) การรับรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างและจะรับรู้ได้ดีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เช่น ประสบการณ์ในอดีต ความรู้เดิม ที่แต่ละบุคคลมีอยู่เป็นพื้นฐาน (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2541, หน้า 7-8)

1.1.2 กระบวนการรู้ กระบวนการรู้เป็นกระบวนการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิต สมาธิ ความจำ ทักษะการคิด โดยเป็นกระบวนการที่สามารถพัฒนาทักษะการรู้คิด โดยอาศัยการพัฒนาการทำงานของสมองและปัญญา นอกจากนี้กระบวนการรับรู้และกระบวนการรู้สามารถเกิดพฤติกรรมการตอบสนองทางอารมณ์ได้อีกด้วย (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2541, หน้า 7-8)

1.1.3 กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการที่บุคคลจะมีพฤติกรรมภายใน (covert behavior) หรืออารมณ์ตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น ๆ (Affect) และเกิดเป็นพฤติกรรมภายนอก (overt behavior) ที่จะแสดงการตอบสนองเป็นการเคลื่อนไหวให้สามารถสังเกตได้ และเมื่อมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าไม่ว่าจะในรูปแบบใด จะเกิดการสะสมเป็นข้อมูลจินตภาพ (Image) ขึ้นในสมองเป็นส่วนหนึ่งของระบบมโนทัศน์ และจะแสดงออกมาเมื่อมีข้อมูลหรือสิ่งเร้าจากภายนอก (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2541, หน้า 7-8)

ภาพที่ 3 แสดงรายละเอียดของกระบวนการรับรู้ กระบวนการรู้ และกระบวนการเกิดพฤติกรรม
ที่มา: วิมลสิทธิ์ ทรยางกูร (2541)

1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สามารถสรุปได้เป็นสองประการ โดยประการแรก คือ บทบาทของอิทธิพลภายใน หรือสิ่งที่กระตุ้นหรือเร้าภายในบุคคลให้เกิดพฤติกรรมการรับรู้ อันได้แก่คุณสมบัติภายในของผู้รับรู้ หมายถึงความต้องการหรือแรงขับที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย การเห็นคุณค่า ความสนใจ ทักษะและประสบการณ์เดิม ประการที่สอง คือ บทบาทของอิทธิพลสังคมภายนอก หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของสังคม ของบุคคลนั้น ๆ เช่น คำบอกเล่า คำสอนที่ได้รับต่อ ๆ กันมา ฯลฯ โดยทั้งหมดนี้ที่กล่าวมามีอิทธิพลที่ทำให้การรับรู้ของบุคคลมีต่อเรื่องราวและเหตุการณ์ภาวะแวดล้อมต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน

สิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นแบบเดียวกันอาจจะทำให้บุคคลสองคนเกิดการรับรู้ที่แตกต่างกัน เนื่องจากบุคคลแต่ละบุคคลมีลักษณะประจำตัวที่แตกต่างกันออกไป มีความแตกต่างกันในภูมิหลัง ประสบการณ์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปตามวันเวลา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ (กันยา สุวรรณแสง, 2532)

1.3 การรับรู้ของนักท่องเที่ยว (Tourist Perception)

การรับรู้ของนักท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะแสดงออกถึงความคิดเห็นและความรู้สึกนึกคิดของนักท่องเที่ยวหรือตัวบุคคล โดยจะส่งผลต่อการเดินทางมายังสถานที่นั้น ๆ ประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน คือ (รัจรี นพเกตุ, 2539)

1.3.1 ด้านความสนใจ (Interest)

เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่นั้น ๆ โดยเป็นทัศนคติที่เป็นไปในทางดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเฉพาะ และเป็นปัจจัยที่ทำให้ตัวบุคคลเกิดพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดี เช่น นักท่องเที่ยวหรือตัวบุคคลรู้สึกสนใจกับสิ่งที่พบเจอในสถานที่นั้น ๆ เป็นอย่างมากและเกิดความคิดที่จะกลับมายังสถานที่นั้นอีกครั้ง

1.3.2 ด้านความคาดหวัง (Expectancy)

คือการคาดการณ์หรือการคาดคะเนถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะมีผลต่อการรับรู้ของตัวบุคคล ซึ่งการคาดการณ์นี้จะใช้ประสบการณ์และการเรียนรู้เป็นตัวบ่งบอก ความคาดหวังเป็นความรู้สึกหรือความต้องการต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ในช่วงเวลาปัจจุบันและที่จะเกิดในอนาคต เช่น นักท่องเที่ยวหรือตัวบุคคลมีความคาดหวังว่าจะได้ประสบการณ์ที่ดีจากการไปยังสถานที่นั้น ๆ โดยความคาดหวังนี้เกิดขึ้นจากการรับข้อมูลหรือประสบการณ์จากการบอกเล่าจากผู้อื่น

1.3.3 ด้านความต้องการ (Need)

เป็นความรู้สึกที่จะไปมุ่งหมาย เป็นรูปแบบทางจิตวิทยาหรือเหตุผลการตอบสนองทางด้านอารมณ์ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมของตัวบุคคล เช่น

นักท่องเที่ยวยังมีความต้องการที่จะกลับมาเยี่ยมชมสถานที่นั้นอีกครั้งหรือต้องการบอกเล่าประสบการณ์ที่ได้พบเห็นในการท่องเที่ยวให้กับผู้อื่นรับรู้

1.3.4 ด้านการเห็นคุณค่า (Value)

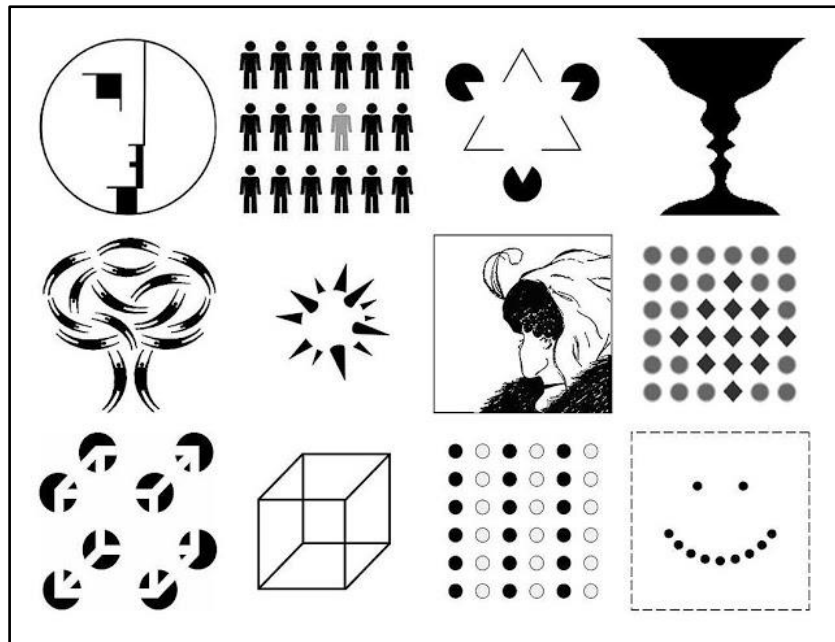
เป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ได้ถึงคุณค่าในสิ่งนั้น ๆ ที่ตัวบุคคลได้พบเจอ โดยเกิดจากการประเมินตามความรู้สึก เช่น การที่นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานที่นั้น ๆ แล้วรู้สึกได้ถึงคุณค่าของสถานที่แห่งนั้น

2. จิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt's Theory)

ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มนักจิตวิทยาชาวเยอรมันเป็นแนวคิดการรับรู้กระบวนการทางความคิดในการจัดการและลดทอนความซับซ้อนของปัญหา ซึ่งคำว่า “เกสตัลท์” เป็นภาษาเยอรมัน ซึ่งมีความหมายแปลว่า “แบบหรือรูปร่าง” และในอีกความหมายเกสตัลท์ แปลว่า เป็นส่วนรวมหรือส่วนประกอบทั้งหมด โดยแนวคิดและหลักการของทฤษฎีจะเน้นศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยมองว่ามนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ที่แตกต่างกัน และมนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี และชัดเจนขึ้นเมื่อมีการลดทอนความซับซ้อนลง โดยการที่บุคคลจะรับรู้ให้เข้าใจได้ดีจะต้องจัดกลุ่มข้อมูลหรือสิ่งเร้าต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นภาพรวมที่ชัดเจนเสียก่อนแล้วจึงศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนย่อยแต่ละส่วนต่อไป

ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์พยายามแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการมองเห็นความแตกต่างระหว่างภาพกับพื้นหลังจากการมองภาพเชิงเรขาคณิต ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมนุษย์มักจะเห็นภาพของวัตถุแยกจากพื้นหลัง แต่ก็มีในเฉพาะบางกรณีเท่านั้นที่บุคคลจะมองเห็นกลับกันได้ คือ มองเห็นพื้นหลังเป็นภาพที่มีความสำคัญและด้วยหลัก การของทฤษฎีเกสตัลท์ดังกล่าวนี้ทำให้มนุษย์สามารถมองสภาพแวดล้อมและสิ่งต่าง ๆ ได้ดังที่เป็นอยู่

ทฤษฎีเกสตัลท์มีหลักการที่สำคัญต่อการศึกษารื่องจิตวิทยาโดยจะให้ความสำคัญกับความเป็นทั้งหมดโดยมุ่งเน้นในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบและรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการรับรู้ ไม่ได้มาจากการพิจารณาส่วนประกอบของแต่ละส่วนเพื่อที่จะศึกษาผลรวมทั้งหมด อาจสรุปได้ว่าทฤษฎีจิตวิทยา... มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับความเป็นภาพรวมทั้งหมดของสิ่งเร้าที่มีต่อการรับรู้ให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการรับรู้ แต่อย่างไรก็ตาม การรับรู้ของตัวบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าเป็นกระบวนการทางจิตซึ่งขึ้นอยู่กับการตีความและการทำความเข้าใจของแต่ละบุคคล (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2541, หน้า 38-40)

ภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างตามหลักการทฤษฎีเกสตัลท์
ที่มา: Todorovic (2008)

3. ทฤษฎีการรับรู้ทางทัศนการ (Visual Perception Theory)

การรับรู้สภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวันมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้เกี่ยวกับประสาทสัมผัสในด้านต่าง ๆ และการรับรู้ทางทัศนการ หรือการรับรู้ด้วยการมองเห็นนั้นถือได้ว่าเป็นการรับรู้ที่มีบทบาทและความสำคัญมาก ทฤษฎีการรับรู้ทางทัศนการเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นมีความสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม เนื่องด้วยบุคคลจะสามารถรับรู้วัตถุ อาณาเขต รูปร่าง สีสีนของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ ลักษณะการเคลื่อนไหวหรือหยุดนิ่ง เช่น การมองเห็นและการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์กับเวลา โดยมีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวกับการรับรู้สภาพแวดล้อม ได้แก่ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2541, หน้า 49-62)

3.1 การจัดระเบียบในการรับรู้ (Organization in Perception)

มนุษย์สามารถแยกสิ่งหนึ่งออกจากสิ่งหนึ่งได้ในการรับรู้สภาพแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากว่ามนุษย์มีการจัดระเบียบขึ้นในกระบวนการรับรู้ ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งที่มีความสำคัญของจิตวิทยาเกสตัลท์ ดังต่อไปนี้

3.1.1 ภาพและพื้นหลัง (Figure and Ground)

การที่มนุษย์มองเห็นภาพเป็นรูป สาเหตุเพราะภาพนั้นตัดกับพื้นหลัง โดยที่พื้นหลังจะทำให้ภาพลอยเด่นขึ้นมา ลายเส้นและสี ตลอดจนความหยาบละเอียดยที่มีความแตกต่างกันก็เป็น

ส่วนสำคัญในการกำหนดความชัดเจนของภาพและพื้นหลังอีกด้วย ในกรณีที่ภาพนั้นเป็นสิ่งที่ตัวบุคคลเข้าใจความหมายหรือคุ้นเคยก็จะมีแนวโน้มเห็นภาพเด่นออกมาจากพื้นหลัง แต่ก็อาจเป็นไปได้ที่จะมองเห็นหรือรับรู้ในลักษณะที่กลับกัน คือเห็นพื้นหลังเป็นภาพเห็นภาพเป็นพื้นหลังสลับกันได้ ซึ่งการที่มนุษย์เกิดการรับรู้ในลักษณะเช่นนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาและทำความเข้าใจเป้าหมายและขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล โดยที่นักจิตวิทยาเกสตัทท์ให้เหตุผลในลักษณะเช่นนี้ว่า คือ หลักของความสมบูรณ์และการรวมกลุ่ม

3.1.2 ความสมบูรณ์

การรับรู้เป็นภาพนั้นมีส่วนมาจากแนวโน้มที่บุคคลพยายามที่จะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ง่ายและชัดเจนและเป็นที่ยอมรับได้ หมายถึงมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่มีความสมบูรณ์ จากการศึกษาและทดลองรูปเขียนเชิงเรขาคณิต พบว่าตัวบุคคลมีแนวโน้มที่จะเห็นภาพที่มีความสมบูรณ์เป็นรูปปิดหรือประสานส่วนของรูปภาพให้เกิดความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นไปตามอิทธิพลของประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลลักษณะรูปแบบการรับรู้ในลักษณะนี้จะเป็นตัวส่งเสริมการมองเห็นภาพแยกออกจากพื้นหลังและช่วยจัดกลุ่มสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

3.1.3 การรวมกลุ่ม หรือการจัดกระบวนในการรับรู้

การมองเห็นภาพแยกออกจากพื้นหลังมีส่วนเกิดจากการที่องค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงสร้างรูปเกิดการรวมกลุ่มกัน โดยการรวมกลุ่มอาจเกิดจากการที่องค์ประกอบต่าง ๆ นั้นมีความคล้ายคลึงและใกล้ชิดกันหรือมีความต่อเนื่องกันจนอาจเกิดความคลุมเครือในการรับรู้

3.2 การรับรู้ความลึก

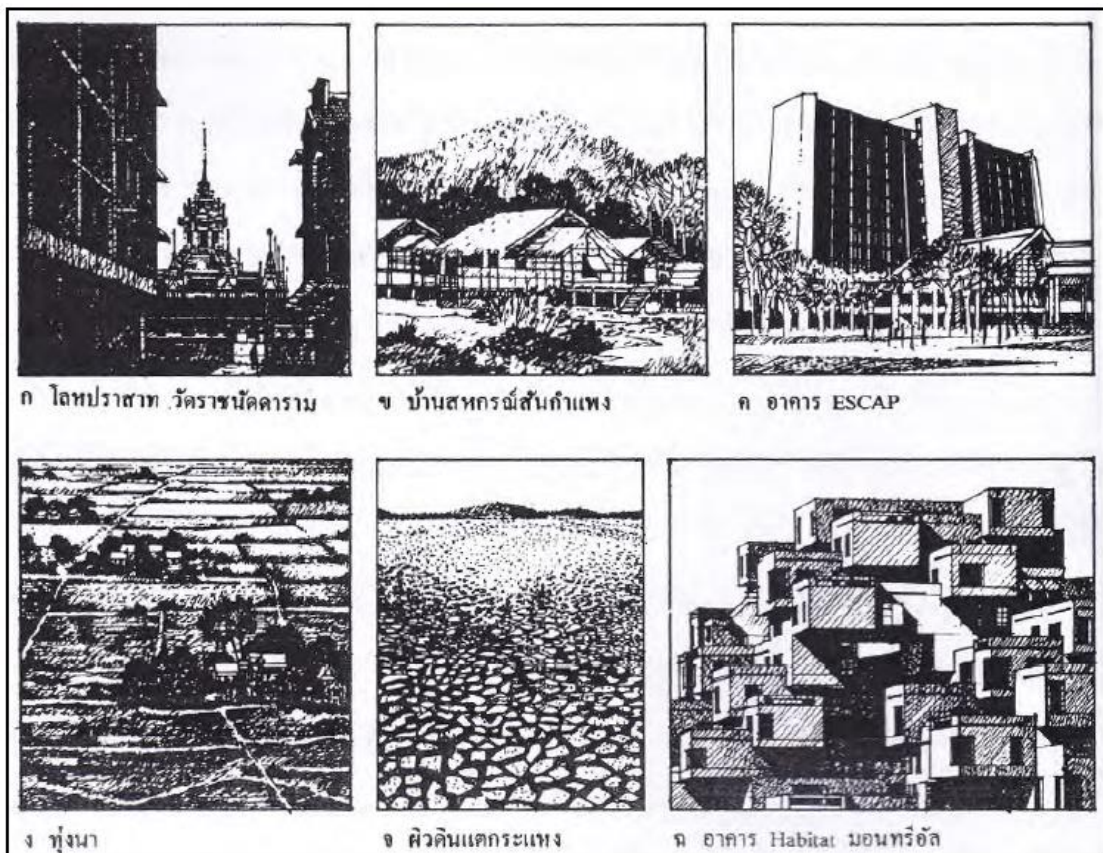
ในสภาพแวดล้อมมนุษย์สามารถรับรู้และแยกได้ว่าสิ่งใดอยู่ในระยะที่ใกล้และสิ่งใดอยู่ในระยะที่ไกล ทั้งที่ตามจริงแล้วสิ่งที่ปรากฏบนเรตินาหรือจอประสาทตานั้นมีลักษณะเกือบแบนนั้นอยู่แล้ว ซึ่งไม่น่าจะทำให้บุคคลรับรู้ถึงความลึกหรือระยะความห่างได้ แต่การที่บุคคลมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็น 3 มิติ และรับรู้ได้ถึงความลึกได้นั้นจะต้องมีสัญญาณชี้แนะที่เพียงพอที่จะทำให้รับรู้ได้โดยอาจแยกสัญญาณชี้แนะออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.2.1 สัญญาณชี้แนะทวินันน์

สัญญาณชี้แนะทวินันน์ เป็นสัญญาณลักษณะหนึ่งที่ทำให้ตัวบุคคลสามารถเห็นหรือรับรู้ความลึกได้เนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นใช้ดวงตาทั้งสองข้างพร้อมกันโดยที่ดวงตาทั้งสองข้างของตัวบุคคลไม่ได้อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน ดังนั้นภาพที่ปรากฏอยู่บนเรตินาหรือจอประสาทตาจึงมีความแตกต่างกันเล็กน้อย ซึ่งความแตกต่างของภาพบนจอประสาทตาเรียกว่าสัญญาณชี้แนะทวินันน์ มีความสำคัญที่ช่วยให้ตัวบุคคลสามารถรับรู้ความลึกได้ แต่ในการรับรู้ความลึกก็ยังมีสัญญาณชี้แนะอื่น ๆ ที่สามารถช่วยให้บุคคลนั้นรับรู้ความลึกได้แม้จะใช้ดวงตาเพียงข้างเดียว

3.2.2 สัญญาณชี้แนะเอกชน

สัญญาณชี้แนะเอกชน เป็นสัญญาณชี้แนะที่เกิดจากการรับรู้ความลึกด้วยดวงตาเพียงข้างเดียว ซึ่งสัญญาณที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ด้วยดวงตาเพียงครั้งเดียวอาจเกิดความคลาดเคลื่อนไปบ้างจากเมื่อเทียบกับการใช้ดวงตาทั้งสองข้าง ซึ่งลักษณะของการรับรู้สัญญาณเอกชน ได้แก่ การซ้อนกัน (สิ่งหนึ่งบดบังหรือซ่อนสิ่งหนึ่ง ทำให้รับรู้ได้ถึงความใกล้ไกลของทั้งสองสิ่ง) ทักษะภาพ (อันเกิดจากขนาด เส้น ระนาบทางนอน ความหยาบละเอียด ความชัดเจน แสงเงา และการเคลื่อนไหว)

ภาพที่ 5 สัญญาณชี้แนะเอกชน ในการรับรู้ความลึก ก) การซ้อนกัน ข) ขนาด ค) ทักษะภาพของเส้น ง) ระนาบทางนอน จ) ความหยาบละเอียด ฉ) แสงและเงา
ที่มา: วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2541)

3.3 ความคงที่ของการรับรู้

สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์รับรู้มักปรากฏเป็นสิ่งที่นิ่ง ๆ เสมอ มีความคงที่ว่าเป็นสิ่งเดิมเสมอ ไม่ว่าจะเปลี่ยนตำแหน่ง ความห่างของระยะ หรือเปลี่ยนแสงสว่าง เราก็มีแนวโน้มที่จะเห็นวัตถุนั้นเป็นสิ่ง

เดิม ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยปัจจัยของความคงที่ของวัตถุและความคงที่ของตำแหน่ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 ความคงที่ของวัตถุ

การที่บุคคลมีแนวโน้มในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่คงที่ เพราะเกิดการรับรู้ความคงที่ในประการสำคัญของวัตถุดังต่อไปนี้ คือ ความคงที่ของขนาด (ในการรับรู้ขนาดของสิ่งต่าง ๆ เป็นขนาดคงที่นั้นเป็นไปตามสัดส่วนทางทัศนียภาพ โดยไม่เกี่ยวข้องกับระยะห่างทางเรขาคณิตระหว่างวัตถุนั้นกับตา แต่ขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยของวัตถุ) ความคงที่ของรูปร่าง (บุคคลสามารถรับรู้รูปร่างวัตถุได้คงที่ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่ปรากฏบนจอตาที่วัตถุจริง เนื่องจากประสบการณ์ที่สั่งสมมีส่วนช่วยในการรับรู้) ความคงที่ของแสงสว่าง (บุคคลมีแนวโน้มที่จะรับรู้ความคงที่ของความสว่างของสิ่งต่าง ๆ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของความสว่างระหว่างสิ่งต่าง ๆ กับสิ่งแวดล้อมข้างเคียง) ความคงที่ของสี (บุคคลมักจะรับรู้ได้ถึงสีเดิมของวัตถุ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ที่มีความสว่างมากหรือน้อย เนื่องจากประสบการณ์ส่วนบุคคลที่มีต่อสีของสิ่งต่าง ๆ)

3.3.2 ความคงที่ของรูปร่าง

มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ รูปร่างของสิ่งนั้น ๆ ที่เห็นได้ในชีวิตประจำวัน อาจเป็นการง่ายที่จะอธิบายถึงการรับรู้ความคงที่ของรูปร่างว่าเป็นเพราะมนุษย์รู้มาก่อนว่าสิ่งที่รับรู้ นั้นที่จริงแล้วมีรูปร่างและขนาดเป็นอย่างไร สามารถรับรู้ได้ว่ารูปร่างที่ปรากฏเป็นภาพจากการมองเห็นกับรูปร่างที่แท้จริงของวัตถุมีรูปร่างที่แท้จริงเป็นอย่างไร โดยประสบการณ์ที่มีมาก่อนหน้า จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ตัวบุคคลเกิดการรับรู้รูปร่างของสิ่งนั้น ๆ

3.3.3 ความคงที่ของสี

มนุษย์มีแนวโน้มที่จะเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่คุ้นเคยมีสีเดิมไม่ว่าจะอยู่ที่สว่างมากหรือในที่สลัว ซึ่งการที่บุคคลรู้ถึงลักษณะของแสงที่ส่องสว่างและสีของสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้เกิดการรับรู้สีในลักษณะคงที่นั้น ๆ และที่สำคัญคือความทรงจำและประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อสีของสิ่งต่าง ๆ

3.3.4 ความคงที่ทางตำแหน่ง

มนุษย์รับรู้สิ่งต่าง ๆ ในตำแหน่งที่ตั้งที่ปรากฏอยู่กับที่ทั้ง ๆ ที่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในขณะที่ตัวบุคคลเคลื่อนที่ไปมา และทั้ง ๆ ที่ภาพที่ปรากฏบนจอประสาทตาไม่คงที่ ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์ในอดีตมีส่วนสำคัญในการรับรู้ความคงที่ในตำแหน่งของวัตถุต่าง ๆ แต่ในความคุ้นเคยนี้เองมักทำให้สามารถรับรู้การเปลี่ยนแปลงโดยไม่รู้สึกรู้สึกลับ

3.4 มายาทางทัศนการ (Visual Illusion)

Marry et.al. (1996) ได้อธิบายแนวคิดการรับรู้ทางสายตาของบุคคล ซึ่งเป็นการมองตามอุดมคติ หรือเป็นการรับรู้ในเชิงภาพลวงตา ซึ่งบุคคลถูกหลอกให้มองเห็นในสิ่งที่ไม่เป็นจริง โดยเฉพาะเมื่อความจริง และอุดมคติขัดแย้งกัน บุคคลจะเกิดการรับรู้และมองตามอุดมคติของตนเอง

มากขึ้น โดยที่ภาพลวงตา เป็นภาพที่หลอกให้สายตามองเห็น และรับรู้ผิดพลาดไปจากความเป็นจริง ส่วนใหญ่สายตารับรู้ผิดพลาดเกี่ยวกับรูปร่าง ขนาด และสี ทั้งนี้การเกิดภาพลวงตาในลักษณะต่าง ๆ สามารถอธิบายได้ด้วยหลักการทางทัศนียภาพ (Perspective) ดังนี้ (รัจรี นพเกตุ, 2539; วิลลิสท์ทึทซ์ ทรยางกูร, 2541)

3.4.1 การเปรียบเทียบขนาด

ในการเปรียบเทียบขนาดของวัตถุตามหลักทัศนียภาพนั้น พบว่า วัตถุที่มีขนาดและรูปร่างแบบเดียวกันนั้น วัตถุที่อยู่ในระยะที่ไกลกว่าจะมีขนาดเล็กกว่าวัตถุที่อยู่ในระยะที่ใกล้กว่า แต่วัตถุที่อยู่ในระยะที่ใกล้กว่าจะมีขนาดใหญ่กว่าวัตถุที่อยู่ในระยะไกลกว่า ดังนั้น สิ่งแวดล้อมจึงมีอิทธิพลสำคัญในการลวงตาได้ โดยการเปรียบเทียบวัตถุกับบริบท หรือสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน

3.4.2 การเปรียบเทียบความลึกหรือระยะทาง

การรับรู้ระยะวัตถุของแต่ละบุคคลนั้น บุคคลจะมองเห็นวัตถุที่อยู่ในระยะที่อยู่ไกลตา มีขนาดที่สั้นกว่าวัตถุที่อยู่ในระยะใกล้ตา ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยหลักการทางทัศนียภาพเช่นกัน

โดยที่ การลวงตาเกิดจากอิทธิพลของสภาวะแวดล้อมใกล้เคียง ที่ส่งผลต่อการรับรู้ทางสายตา หากสภาวะแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง การรับรู้ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นกับลักษณะเด่นของสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าให้เกิดการรับรู้ เช่น ความเข้ม ขนาด ความแตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ ประสบการณ์ในอดีตของบุคคลที่รับรู้ รวมทั้งความใส่ใจและการให้คุณค่าของผู้รับรู้อีกด้วย เป็นต้น

นอกจากนี้ การรับรู้สภาพแวดล้อมของบุคคล ยังสามารถสังสม เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากความเข้าใจในความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และเข้าใจความหมายที่เกี่ยวข้อง อาจเป็นความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นเค้าโครงจนสามารถหยั่งเห็นได้ เก็บเป็นข้อมูลภายในจิตสำนึก และสามารถเรียกออกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยขณะที่บุคคลเกิดการเรียนรู้ จะส่งผลให้มีการจำเกิดขึ้นด้วย หากสิ่งที่เรียนรู้มีการจัดระเบียบไว้อย่างดี มีลักษณะพิเศษเฉพาะของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จะมีส่วนช่วยในการจดจำ ช่วยให้เกิดการเก็บสะสม และรักษาไว้เป็นความทรงจำ ไม่ว่าจะป็นรูปทรง ขนาด สี สัน ฯลฯ ที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมข้างเคียง ทำให้เกิดอิทธิพลต่อการรับรู้ เรียนรู้ และการจดจำ ดังนั้น สภาพแวดล้อมที่มีลักษณะทางกายภาพ ย่อมเป็นที่จดจำมากกว่าสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะนามธรรม โดยสิ่งที่มีมนุษย์เรียนรู้และจดจำได้จากสภาพแวดล้อมจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นระบบอยู่ภายในจิต เรียกว่า “ระบบมโนทัศน์” (Conceptual System) ที่มีระบบโครงสร้างแบ่งได้เป็น 3 ประการ (นวิภาพ ทักษยศ, 2557, หน้า 13-15) ดังนี้

จินตภาพของสภาพแวดล้อม คือ การสร้างภาพในสมอง หรือนึกคิดเป็นภาพในระบบมโนทัศน์ เป็นรูปทางจิตของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีการรับรู้ผ่านทางทัศนากการ ซึ่งเน้น

ความสำคัญของคุณสมบัติทางกายภาพที่เกิดจากการกระตุ้นความคิดในส่วนของจินตนาการ โดยไม่มีเหตุการณ์หรือสิ่งของใดให้เห็นในขณะนั้น อาจเกิดจากประสบการณ์เดิม ความเคยชิน และความคิดสร้างสรรค์ด้วย

ระยะทางและขอบเขตของสภาพแวดล้อม คือ ส่วนที่แสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่งองค์ประกอบที่เกิดเป็นจินตภาพ โดยเน้นความสำคัญที่ระยะทางหรือขอบเขต

ความหมายของสภาพแวดล้อม คือ ส่วนที่ช่วยส่งเสริมทำให้เกิดความเข้าใจว่าสิ่งที่ปรากฏในภาพความคิดหรือจินตภาพนั้นคืออะไร ก่อให้เกิดการรับรู้และและทัศนคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร และรวมถึงความหมายทางหน้าที่ใช้สอยและความหมายทางอารมณ์

รูปแบบและโครงสร้างของระบบโนทัศน์จึงเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญในการศึกษาจินตภาพของสภาพแวดล้อมของเมือง ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วย “ทฤษฎีจินตภาพของเมือง” ในหัวข้อต่อไป

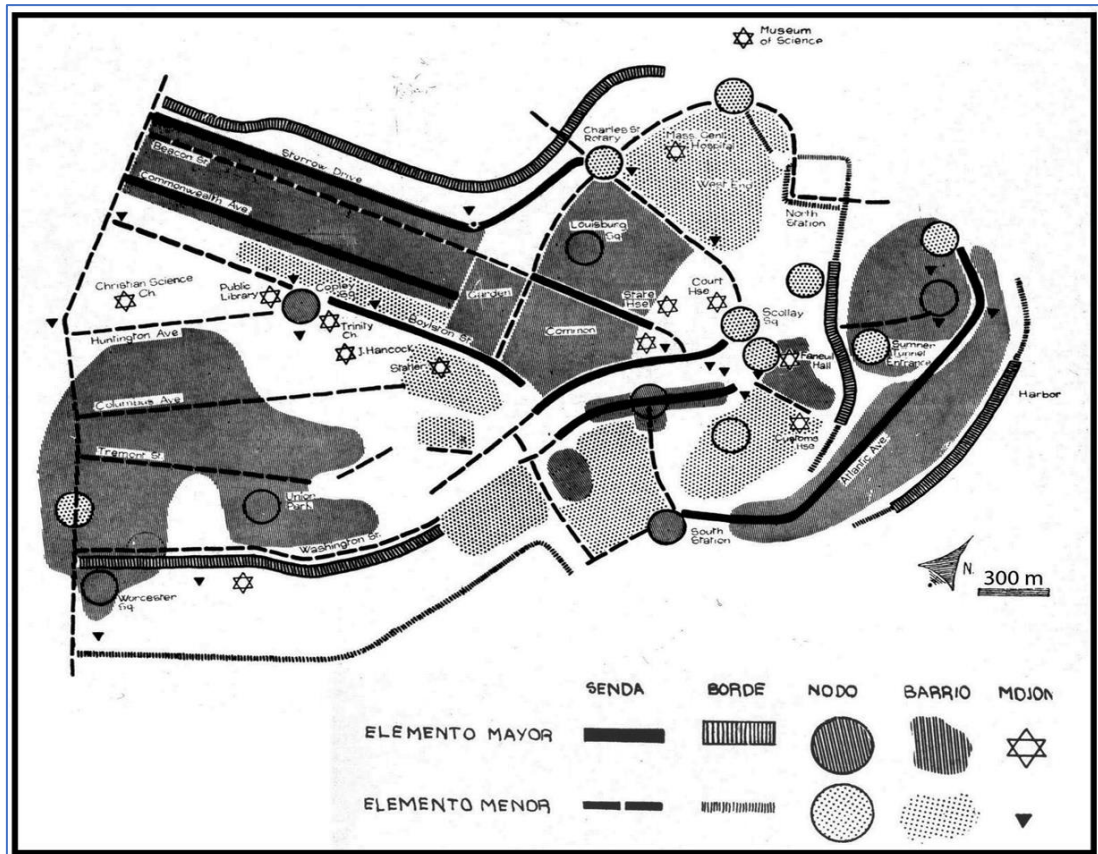
4. ทฤษฎีจินตภาพของเมือง (The Image of The City)

เควิน ลินช์ (Lynch, 1977, p หน้า 47-48) สถาปนิกชาวอเมริกัน ได้นำเสนอทฤษฎีจินตภาพของเมือง ที่กล่าวถึงการรับรู้ลักษณะของเมืองทางกายภาพ ด้วยการสร้างมโนทัศน์บนพื้นฐานขององค์ประกอบของเมือง โดยเป็นการศึกษาที่เน้นความสามารถในการทำความเข้าใจ หรือ “การอ่านออก” (Legible) ในเรื่อง ภูมิทัศน์เมือง (Cityscape) เป็นพิเศษ โดยสิ่งที่ปรากฏอย่างชัดเจน หรืออ่านออกมาได้ เช่น ความสวยงามของเมือง ไม่ได้หมายถึงลักษณะสำคัญเพียงอย่างเดียวของเมืองนั้น ๆ แต่จำเป็นต้องมีการพิจารณาสิ่งแวดล้อมของเมือง ในมุมมองของ ขนาด เวลา และความซับซ้อนด้วย

การศึกษาจินตภาพของเมือง โดย เควิน ลินช์ ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปใช้ในการอธิบายถึงกระบวนการรับรู้ระหว่างปัจเจกบุคคลกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปัจเจกบุคคลสามารถรับรู้ได้ เช่น ตัวอย่างของการศึกษาเปรียบเทียบจินตภาพสาธารณะของเมืองสองเมือง ซึ่งลินช์ได้ทำการเลือกพื้นที่ในย่านใจกลางเมืองบอสตัน เจอร์ซีย์ซิตี และเมืองลอสแอนเจลิส ขนาดพื้นที่ 2.5 ก.ม. x 4 ก.ม. และลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ทำการสำรวจ สังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลโดยวาดแผนที่ของพื้นที่ใจกลางเมืองทั้งสอง โดยมีองค์ประกอบทางกายภาพ พร้อมระบุข้อมูลสภาพแวดล้อมทางกายภาพในทัศนวิสัยที่สามารถมองเห็นได้ ซึ่งประกอบด้วยความเด่นชัดขององค์ประกอบ ความต่อเนื่องและความสัมพันธ์ทางกายภาพขององค์ประกอบในพื้นที่ศึกษา โดยที่ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องสามารถรับรู้ได้ในทันทีเมื่อเข้าไปในพื้นที่ศึกษา

2. สัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่พักอาศัยหรือทำงานอยู่ในพื้นที่ศึกษาเป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยให้กลุ่มประชากรตัวอย่างอธิบายคุณลักษณะทางกายภาพ ที่ตั้งขององค์ประกอบ พร้อมกับการวาดภาพที่ได้จากการจำลองการเดินทางในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งจินตภาพที่มีต่อคุณลักษณะทางกายภาพของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 6 แสดงแผนที่ทางจินตภาพของ เควิน ลินซ์ ที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม
ที่มา: Simon Ungar (1998)

จากการศึกษาของ เควิน ลินซ์ พบว่า ระบบมโนทัศน์ของเมือง ซึ่งเรียกรวมกันว่า “Image” นั้น มีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ได้แก่ เอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) โดยที่ เอกลักษณ์ หมายถึง การที่สิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นเมือง ต่างก็ปรากฏในลักษณะที่มีเอกภาพ ขณะที่ โครงสร้าง หมายถึงความสัมพันธ์ทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างสิ่งต่าง ๆ กับผู้รับรู้ ในส่วนของความหมายนั้น มีความสำคัญต่อการเกิดความเข้าใจ

ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นความหมายทางด้านการใช้สอย หรืออาจเป็นความหมายทางอารมณ์

นอกจากนี้ เควิน ลินซ์ ยังให้ความสำคัญในการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมกายภาพ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และสามารถสร้างจินตภาพได้ (Image Ability) โดยสิ่งที่จะก่อให้เกิดจินตภาพได้ชัดเจนนั้น ต้องมีคุณสมบัติด้านเอกลักษณ์ และโครงสร้างเป็นสำคัญ เพื่อให้มีการเก็บสะสมข้อมูลจากสภาพแวดล้อม หรือกายภาพที่มีเอกลักษณ์ ปรากฏเป็นร่องรอยในความจำ โดยมีวิธีการหลักที่ใช้ในการค้นหาจินตภาพ คือ การให้ผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในเมืองที่ทำการศึกษ เขียนแผนที่ของเมืองอย่างคร่าว ๆ ในทำนองเดียวกันกับที่กำลังอธิบายส่วนสำคัญ ๆ ของเมือง ให้แก่คนแปลกหน้าที่มาจากเมืองอื่น และให้เขียนรายชื่อขององค์ประกอบของเมืองที่ปรากฏอยู่ในจิต รวมทั้งให้อธิบายรายละเอียดของสิ่งที่รับรู้ในการเดินทางจากบ้านสู่ที่ทำงาน แสดงตำแหน่งที่ตั้ง คำอธิบาย ตลอดจนความรู้สึกทางอารมณ์ที่อาจมีต่อรูปลักษณะเฉพาะของเมือง

จากการวิเคราะห์ผลของการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า จินตภาพของเมือง มีองค์ประกอบหลัก 5 ประเภทด้วยกัน คือ

4.1 เส้นทาง (Paths) เป็นทางที่บุคคลใช้สัญจรไปมา เช่น ถนน ทางรถไฟ ทางรถด่วน ทางเดินเท้า แม่น้ำ ลำคลอง ฯลฯ โดยเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดของจินตภาพเมือง เนื่องจาก ในขณะที่บุคคลเคลื่อนที่ผ่านเส้นทาง จะมีโอกาสเห็นส่วนต่าง ๆ ของเมืองตามเส้นทาง และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ของเมืองตามเส้นทางการสัญจร

4.2 ขอบเขต (Edges) เป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นแนวที่กำหนดขอบเขตของบริเวณหรือย่าน อาจปรากฏเป็นแนวกันส่วนหนึ่งจากอีกส่วนหนึ่ง เช่น กำแพง คูเมือง ส่วนขอบรอบเขตที่ได้มีการพัฒนา ฯลฯ อาจปรากฏเป็นแนวตะเข็บที่เชื่อมระหว่างสองส่วนเข้าด้วยกัน เช่น แถบกันชนที่ปลูกต้นไม้ไว้หรือที่เรียกว่า แถบสีเขียว (Green belt) หรืออาจเป็นเพียงเส้นแนวเค้าโครง เช่น ชายฝั่งทะเล ริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง เป็นต้น

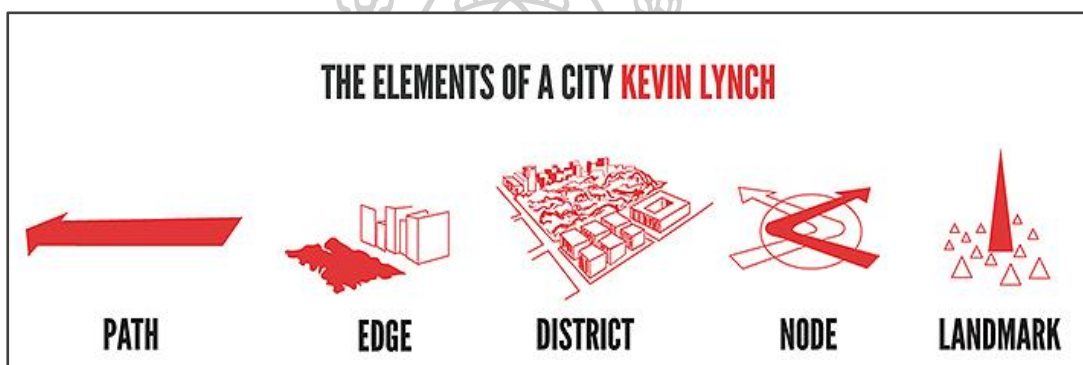
4.3 ย่าน (Districts) เป็นบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือมีการประกอบกิจกรรมแบบเดียวกัน หรือมีเอกลักษณ์ของบริเวณอันเกิดจากลักษณะเฉพาะร่วมกันของบริเวณ บางย่านอาจมีเส้นขอบที่ชัดเจน ขณะที่บางย่านอาจเชื่อมต่อกันกับย่านอื่น ๆ จนทำให้มีเส้นขอบที่ไม่ชัดเจน

4.4 ชุมทาง (Nodes) มักเป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทาง เช่น บริเวณสี่แยก สามแยก ชุมทางของสถานีขนส่ง ตลาด ศูนย์การค้า หรือ แหล่งรวมกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นสถานที่ซึ่งมีกิจกรรมเกิดขึ้นอย่างหนาแน่น เช่น บริเวณจัตุรัส หัวมุมถนน ชุมทางจึงเป็นจุดเด่นเฉพาะของเมืองหรือของย่าน มีความสัมพันธ์กับเส้นทาง เป็นที่ซึ่งเส้นทางพบกัน

4.5 ภูมิสัญลักษณ์ (Landmarks) เป็นจุดที่ใช้อ้างอิงถึงเช่นเดียวกับชุมทาง ภูมิสัญลักษณ์มักเป็นสิ่งทางกายภาพที่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมข้างเคียง ทำหน้าที่เป็นสัญญาณชี้แนะ

สำหรับสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อสถานที่นั้น ๆ อาจเป็นอาคารสูง ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ยอดโบสถ์ที่ปรากฏในระยะไกล อาคารสูงที่ปรากฏเด่นชัดบนขอบฟ้า ยอดเขา ภูเขา ฯลฯ บางครั้งก็อาจเข้าไม่ถึงโดยผู้สังเกต ที่เป็นนักท่องเที่ยว อาจเพียงแต่มองเห็นได้เท่านั้น และสามารถใช้เป็นจุดอ้างอิงในการบอกทิศทางได้

โดยเมืองที่มีองค์ประกอบทั้ง 5 ประเภทครบถ้วนชัดเจน จะส่งผลให้เมืองนั้นอ่านเข้าใจได้ง่าย (Legible) และวาดจินตภาพออกมาได้ แต่ถ้าเมืองใดขาดเอกลักษณ์ มีความสับสน มีโครงสร้างของเมืองที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ด้วยการเพิ่มองค์ประกอบที่ขาด หรือไม่สมบูรณ์ เพื่อให้ได้องค์ประกอบของเมืองที่มี โครงสร้างชัดเจน (Clarity of Structure) และมีเอกลักษณ์ที่แจ่มชัด (Vividness of Identity) (กำธร กุลชล, 2545, หน้า 211)

ภาพที่ 7 แสดงองค์ประกอบของเมือง 5 ประการของ เควิน ลินช์ ที่ก่อให้เกิดจินตภาพของเมือง
ที่มา: Kaisa (2018)

5. ตัวอย่างงานวิจัย/กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของประชาชนในย่านชุมชนตลาดพลู และงานวิจัยการรับรู้จินตภาพของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีต่ออำเภอหัวหิน โดยเป็นการศึกษาถึงปัญหา ของงานวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อค้นพบของงานวิจัย

5.1 การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู

จากการศึกษางานวิจัยของ กฤตณุ สมบุญรุ่งเรือง (2532) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของประชาชนในย่านชุมชนตลาดพลู มีจุดประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลง และการสูญหายของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในชุมชน ตลอดจนวิเคราะห์ ค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า งานวิจัยนี้มีการศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ของย่านชุมชนตลาดพลูนั้น มีพื้นที่การศึกษา คือ ชุมชนตลาดพลู บริเวณริมคลองบางหลวง ริมสองฝั่งถนน ตั้งแต่หัวโค้งถนนหน้าวัดเวฬุราชิน จนถึงคลองบางสะแก โดยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ที่มีการรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจ การสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยที่การสำรวจเป็นการสังเกตการณ์สำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และใช้เครื่องมือวิจัยคือ แบบบันทึกและการสำรวจลักษณะทางกายภาพพื้นที่ ส่วนการสอบถาม เป็นการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากรที่อาศัยในย่านชุมชนตลาดพลู 12,074 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม ขณะที่การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นย่านชุมชนตลาดพลู ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจตนา จำนวน 5 คน และใช้เครื่องมือวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ โดยที่งานวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นว่า อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู คือ วัดอินทารามวรวิหาร โดยมีความคิดเห็นที่ตรงกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .005

นอกจากนี้ยังพบว่า วัดอินทารามวรวิหาร เป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีความสอดคล้องกับหลักการอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มสังคม และหลักการลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ และพบว่าวัดอินทารามวรวิหารเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะชุมชน กลุ่มชนชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมกับชุมชน

ในการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้านการเปลี่ยนแปลง สูญหาย และการค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น งานวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงและสูญหายของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดพลู เป็นผลจากการที่ตลาดพลูมีการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ทำสวนพลู ตลาดค้าพลู กลายเป็นตลาดสด อันเนื่องมาจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ เป็นต้นว่า การตัดถนนเทอดไทผ่านกลางตลาดพลู ก่อให้เกิดอาคาร และตึกแถวขึ้นทั้งสองฝั่งถนน ส่งผลให้ตลาดน้ำแห่งคลองบางหลวงที่เคยเป็นพื้นที่หลักของเส้นทางคมนาคม กลายเป็นตลาดสดของคนในชุมชน และเกิดการเปลี่ยนแปลงของเส้นทางคมนาคมจากทางน้ำเป็นทางบก ทำให้ถนนเข้ามามีบทบาทและเป็นเส้นทางสายหลักเข้าสู่ชุมชน การสร้างถนนรัชดาภิเษก-ท่าพระ ซึ่งเป็นสะพานสูงข้ามผ่านชุมชนตลาดพลู ก่อให้เกิดการสูญหายของศูนย์กลางของตลาดพลู ที่ประกอบด้วยโรงภาพยนตร์ศรีนครธน และโรงภาพยนตร์ศรีตลาดพลู นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่เป็นการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นพื้นที่พาณิชยกรรมและที่พักอาศัย อันเนื่องมาจาก การทำเกษตรกรรมที่ต้องใช้ระยะเวลาในการให้ผลผลิต และมีต้นทุนสูง ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน จึงมีการปรับเปลี่ยนเป็นธุรกิจบ้านเช่า ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ที่ไม่ต้องลงทุนสูงมาก และไม่ต้องทำงานหนัก เช่นเดียวกับ การเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นผลจาก

การเกิดอัศคิภัยครั้งใหญ่ จากการลอบวางเพลิง ทำให้ชุมชนไม้เรือนแถว เปลี่ยนเป็นตึกแถวและ อพาร์ทเมนต์ (สง่า ลือชาพัฒนาพร, 2548)

โดยที่ งานวิจัยมีข้อค้นพบสำคัญคือ 1) วัดอินทารามวรวิหารเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู 2) ในสมัยรัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 5 วัดอินทารามเคยเป็นย่านการค้าตลาดน้ำคลองบางหลวง ต่อมา สมัยรัชกาลที่ 6 - รัชกาลที่ 8 มีการขยายขอบเขตเมือง และพัฒนาการคมนาคม ทำให้พื้นที่การค้าถูกเปลี่ยนจากตลาดน้ำ เป็นตลาดบนบก ทำให้ย่านชุมชนลดขนาดลง โดยไปรวมอยู่ที่บริเวณแยกตลาดพลู แต่ปัจจุบัน ความเป็นย่านชุมชนได้ถูกย้ายกลับไปยังบริเวณวัดอินทาราม 3) อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู คือ วัดอินทารามวรวิหาร ที่ประกอบไปด้วยลักษณะทางสถาปัตยกรรม โบราณสถาน ชุมชน วัฒนธรรมประเพณี และประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่สมัยอยุธยา กรุงธนบุรี จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

5.2 การรับรู้ภาพลักษณ์ของอำเภอหัวหิน

จากการศึกษางานวิจัยของ ชฎาภา ตงสาลี (2557) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาการรับรู้จินตภาพของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีต่ออำเภอหัวหิน โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้องค์ประกอบหลักทางจินตภาพและภาพลักษณ์ในมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พื้นที่การศึกษาคือ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียงภายในอำเภอหัวหิน กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตอำเภอหัวหินที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ตามช่วงอายุ คือ ช่วงอายุ 15-20 ปี ช่วงอายุ 21-30 ปี ช่วงอายุ 31-40 ปี และช่วงอายุ 41 ปี ขึ้นไป งานวิจัยนี้ได้สอบถามการรับรู้องค์ประกอบหลักของจินตภาพ โดยให้กลุ่มตัวอย่างระบุชื่อสถานที่ที่เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างเมือง ในแผนที่ของอำเภอหัวหินที่เกิดในจินตนาการที่กลุ่มตัวอย่างจดจำได้ ทำให้ได้แผนที่จินตภาพ ที่กำหนดจากขอบเขตของอำเภอหัวหิน ตามองค์ประกอบทางจินตภาพของ เควิน ลินซ์ 5 ประการ คือ เส้นทาง ขอบเขต ย้าย ชุมชนที่ร่วมกิจกรรม และจุดสำคัญหรือเอกลักษณ์ที่เด่นชัด จากนั้น ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้สาเหตุที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถจดจำองค์ประกอบหลักของการรับรู้จินตภาพที่นำไปสู่ภาพลักษณ์ของอำเภอหัวหิน

ผลจากการวิจัยพบว่า จินตภาพที่เด่นชัดที่สุดของอำเภอหัวหิน คือ พระราชวังไกลกังวล ชายหาดหัวหิน สถานีรถไฟหัวหิน เพลินวาน ตลาดน้ำหัวหิน ตลาดโต้รุ่ง เขาตะเกียบ ตลาดฉัตรไชย The Cicada Market วัดห้วยมงคล ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า สาเหตุที่ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวไม่สามารถจดจำสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งได้ คือ การเจริญเติบโตของสิ่งปลูกสร้าง สถานที่บางแห่งถูกปรับเปลี่ยน รื้อถอน มีสิ่งปลูกสร้างใหม่เกิดขึ้นแทน ทำให้การจดจำบางสถานที่ขาดหายไป

การสร้างถนนรัชดาภิเษก-ท่าพระเป็นสะพานคอมตลาดพลูซึ่งเป็นอาคารตลาดสดที่ เหลืออยู่มีโรงพยาบาลศรีนครินทร์ อยู่ชั้นบนตลาดเรียกว่าวิกสูง และโรงพยาบาลศรีตลาดพลู เรียกว่า วิกเตี้ยอยู่ใกล้ ๆ กันเป็นศูนย์กลางตลาดพลูในยุคสุดท้ายต้องสูญหายไป

6. สรุปการทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี ความรู้ เอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการ ศึกษา วิจัย เพื่อให้ได้คำตอบของคำถามในงานวิจัยนี้ โดยเป็นการศึกษา กระบวนการรับรู้ จากการศึกษา สิ่งเร้าผ่านประสาทสัมผัสที่มุ่งเน้นการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสด้านการมองเห็น โดยมีทฤษฎีของการ รับรู้ทางทัศนการเป็นพื้นฐานสำคัญ และใช้หลักจิตวิทยาของเกสตัลต์ ที่มุ่งเน้นการรับรู้แบบองค์รวม ด้วยการตีความเป็นจินตภาพ ซึ่งเป็นภาพที่ปรากฏในจิตใจ แทนสภาพแวดล้อมภายนอก โดยมี องค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ของ เควิน ลินซ์ ได้แก่ เส้นทาง ขอบเขต ย่านชุมชน หรือชุมชนที่ร่วม กิจกรรม สิ่งสำคัญหรือเอกลักษณ์ที่เด่นชัด ที่หมายตา จากนั้น จึงนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้มาประกอบ กับการศึกษาตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหา และกระบวนการแก้ไขปัญหาวิจัย การวางแผนงานวิจัย การจัดหมวดหมู่ของสิ่งที่รับรู้จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพของบริเวณพื้นที่ ศึกษา ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดจำลักษณะโครงสร้างของเมือง ตามองค์ประกอบหลักทางจินตภาพ

ย่านชุมชนตลาดพลู ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดจำลักษณะโครงสร้างของเมืองในรูปแบบ ขององค์ประกอบหลักทางจินตภาพ เพื่อทำความเข้าใจในการประกอบหลักทางจินตภาพของบริบท พื้นที่ศึกษา และสามารถนำความรู้ที่ได้แบบสอบถามสำหรับการวิจัย การรับรู้องค์ประกอบหลัก บริเวณย่านชุมชนตลาดพลูต่อไป

บทที่ 3 บริบทของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาองค์ประกอบการรับรู้ทางจิตภาพบริเวณย่านตลาดพลู ซึ่งมีความหลากหลายของวัฒนธรรมและเชื้อชาติ ในเนื้อหาส่วนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลทั้งจิตภาพของพื้นที่ บริบทด้านกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม การท่องเที่ยวของพื้นที่วิจัย ที่ได้จากการอ่านทบทวนวรรณกรรมและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยข้อมูลทั้งหมดในส่วนนี้ จะทำหน้าที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ร่วมกับผลจากแบบสอบถามและ การสัมภาษณ์ต่อไป

1. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่วิจัย เป็นข้อมูลที่ได้จากการอ่าน ค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารที่มีการบันทึกไว้ ทั้งทางกายภาพและประวัติศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลโดยสังเขปของย่านชุมชนตลาดพลู

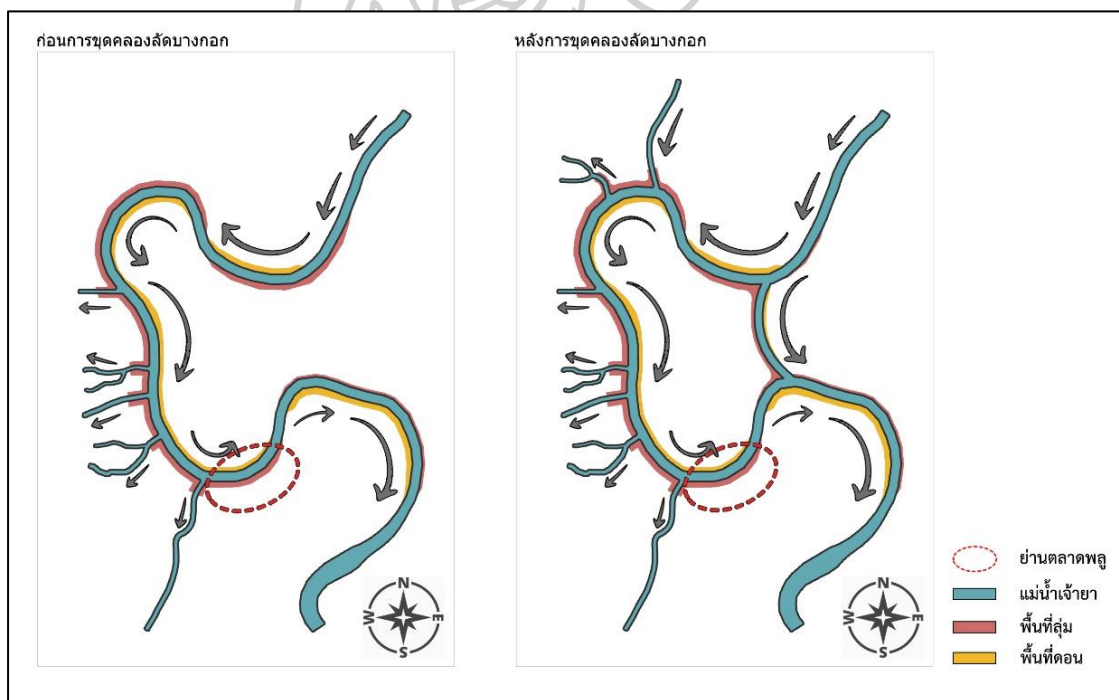
1.1 ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพื้นที่ศึกษา

ย่านตลาดพลูเป็นย่าน ๆ หนึ่งที่ตั้งอยู่ในฝั่งธนบุรี ที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นย่านหนึ่งที่มีความเก่าแก่ ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า หรือคลองบางกอกน้อย คลองชักพระ และคลองบางหลวง มีความสำคัญเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการคมนาคม การค้าและการเพาะปลูก มาตั้งแต่อดีต โดยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 มีการขุดคลองลัดบางกอกขึ้นเพื่อที่จะร่นระยะในการเดินทางโดยเรือและเชื่อมอยุธยาและอ่าวไทยให้สะดวกในการเดินทางมากยิ่งขึ้น จึงทำให้พื้นที่บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมกลายเป็นจุดศูนย์กลางทางการคมนาคมที่สำคัญ ดังนั้นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยเฉพาะบางกอกจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่อง สมัยอยุธยาตอนกลางและปลายพื้นที่บริเวณนี้ได้กลายเป็นเมืองหน้าด่านเพื่อควบคุมเรือสินค้า อาวุธ และผู้คนที่เดินทางเข้าสู่อยุธยา และมีการยกฐานะของชุมชนขึ้นเป็นเมือง คือ เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร โดยพื้นที่ในส่วนของตลาดพลูและคลองบางหลวงนั้นจะเป็นพื้นที่เครือข่ายคู่คลองสำคัญที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีน โดยมีคลองด่านและคลองมหาชัยเชื่อมต่อกับหัวเมืองทางด้านตะวันตกและหัวเมืองทางด้านใต้

เมื่อเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรได้กลายเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรอยุธยา จึงทำให้เมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านบริบทและพื้นที่ของเมืองเพื่อให้ตอบรับกับการเป็นโครงข่ายชุมชนเมืองหลวง โดยพื้นที่รอยต่อของคลองสายย่อยต่าง ๆ เกิดเป็นย่านการค้า มีชุมชนขุนนางและข้าราชการตลอดจนบ้านเรือนที่แทรกตัวในพื้นที่การเกษตรทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตกของฝั่งธนบุรี พื้นที่

ชุมชนบริเวณสองฝั่งคลองบางหลวงมีกิจกรรมการค้าขายตลอดลำคลอง โดยเฉพาะบริเวณคลองด้านถึงวัดบางยี่เรือนอก (วัดอินทาราม) หรือที่เรียกว่าตลาดพลูนั้นเป็นชุมชนนอกเขตพระนครแห่งแรกที่มีบทบาททางการค้าและเป็นต้นทางให้เกิดชุมชนอื่นในยุคถัดไป (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2558)

เมื่อสิ้นแผ่นดินสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้มีการย้ายศูนย์กลางของเมืองหลวงจากกรุงธนบุรีไปยังฝั่งพระนคร คือพื้นที่ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ในยุคปัจจุบันนั้น โดยผู้คนในชุมชนบางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานไปยังย่านสำเพ็งที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจแห่งใหม่ แต่ก็ยังมีผู้คนบางส่วนยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้เช่นเดิม ชุมชนในฝั่งตะวันตกริมคลองบางหลวงหรือคู้่งน้ำแม่ น้ำเจ้าพระยาสายเก่านี้ยังคงเป็นที่อยู่อาศัยของขุนนางและข้าราชการบริพารต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 เพราะในยุคแรกก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ภัยคุกคามจากกองทัพข้าศึกที่มาจากทางตะวันตกยังมีอยู่ บริเวณรอยต่อคลองด้านและคลองบางหลวงจึงเป็นที่ตั้งบ้านเรือนข้าราชการบริพารที่สำคัญที่สามารถรวบรวมและคุมกำลังกองทัพเพื่อไปรบที่ชายแดนทางตะวันตกและหัวเมืองในภาคใต้ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2558)

ภาพที่ 8 ทิศทางการไหลของน้ำและสภาพภูมิศาสตร์ก่อนและหลังการขุดคลองลัดบางกอก

ที่มา: สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2540) อ้างถึงในชัยญาณธรณ์ ลาตเสนา. (2553), 37.

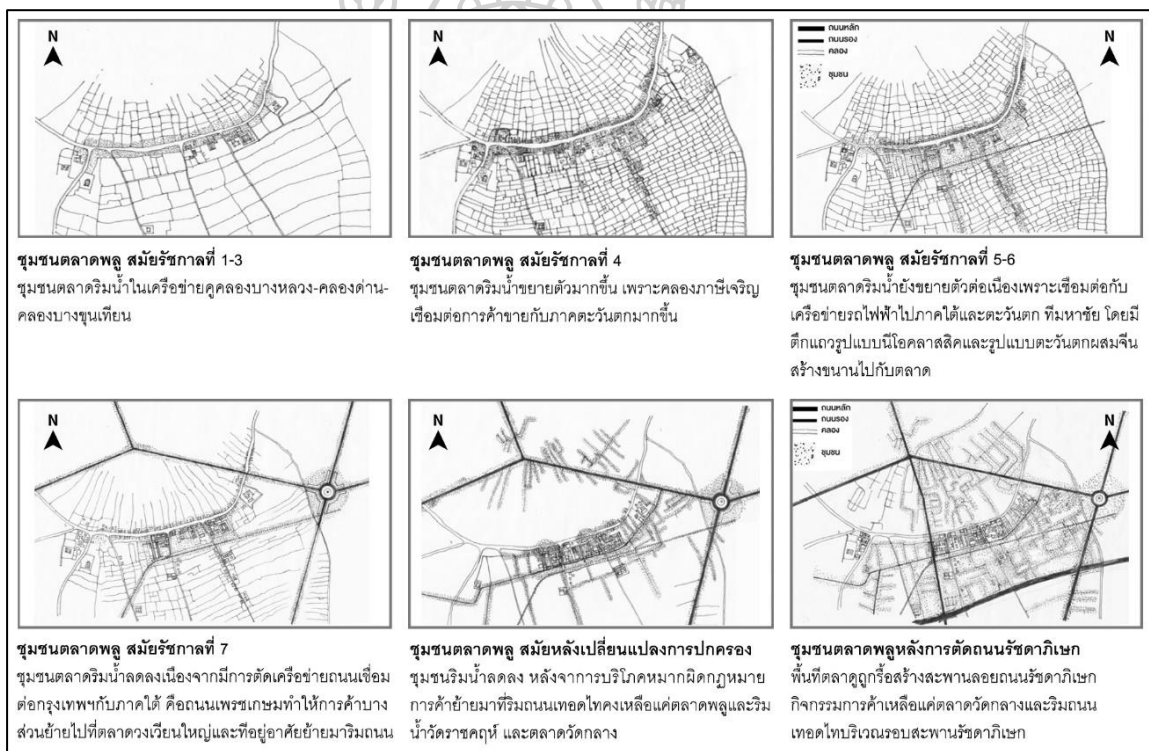
1.2 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและรูปแบบอาคารเก่า

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นทางด้านประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2558) พบว่าตลาดพลูเป็นหนึ่งในชุมชนริมน้ำที่เคยรุ่งเรืองมากในอดีต โดยมีการสันนิษฐานว่าเริ่มก่อตัวเป็นพื้นที่ชุมชนตั้งแต่ยุคสมัยอยุธยา โดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนชาวสวนที่ก่อตัวตามแนวคลองย่อยไปทางทิศตะวันตกและทิศใต้ ลักษณะบ้านเรือนไทยในพื้นที่คลองบริเวณนี้จะมีลักษณะและรูปแบบเป็นบ้านสวน และบริเวณที่คลองบางหลวงตัดกับคลองสายย่อยต่าง ๆ จะเป็นพื้นที่ของตลาดน้ำ เป็นที่ที่ชาวสวนในชุมชนจะนำผลิตผลมาค้าขาย ดังนั้นรูปแบบบ้านเรือนไทยในบริเวณย่านนี้จึงมีรูปแบบที่สะท้อนถึงชุมชนในยุคสมัยแรกก่อตั้งกรุงธนบุรีมาจนถึงช่วงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งในปัจจุบันอาคารบ้านเรือนไทยกลุ่มนี้มีจำนวนที่เหลือน้อย เหลือเพียงในบริเวณมัสยิดสวนกุหลาบและบริเวณวัดพุทธนิมิต

หลังจากเมื่อมีการสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี บริเวณพื้นที่ปากคลองบางหลวงและแม่น้ำเจ้าพระยาถูกกำหนดให้เป็นที่ตั้งพระราชวังจึงทำให้ชุมชนริมคลองเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งบ้านเรือนข้าราชการบริวาร บ้านขุนนางทั้งไทยจีนและชุมชนของกลุ่มคนมอญ มุสลิม ที่ถูกกวาดต้อนเข้ามา ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น และในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 มีกลุ่มคนจีนที่เข้ามาเป็นแรงงานในการผลิตน้ำตาลเข้ามาเพิ่มอีก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อความสะดวกในการขนส่งสินค้าเข้ามายังเมืองหลวง ได้มีการขุดคลองภาษีเจริญเพิ่มขึ้นจึงทำให้พื้นที่บริเวณย่านตลาดพลูกลายเป็นจุดพักสินค้าและกลุ่มแรงงาน พื้นที่ตลาดพลูค่อย ๆ ขยับขยายพื้นที่ที่เป็นตลาดริมน้ำขนาดใหญ่ เริ่มมีการก่อสร้างเรือนแถวไม้เพิ่มมากขึ้น พื้นที่การค้าขายตัวมากขึ้นทำให้ความต้องการที่พักอาศัยเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับอาคารโกดังสินค้า โรงสีข้าว และโรงเลื่อยไม้ อาคารเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของตลาดพลูในยุคที่รุ่งเรืองได้อย่างดี โดยในปัจจุบันยังสามารถพบอาคารประเภทนี้ได้อยู่บริเวณคลองย่อยสายต่าง ๆ ของฝั่งธนบุรี

ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 พื้นที่ย่านตลาดพลูมีการขยายพื้นที่ มีการสร้างเส้นทางรถไฟตัดผ่านพื้นที่ย่าน เพื่อความสะดวกในการคมนาคมขนส่งสินค้าและขนส่งผู้คน ตามแนวถนนและทางรถไฟจึงมีเรือนแถวไม้เพิ่มมากขึ้น ต่อมาในช่วงสมัยปลายรัชกาลที่ 5 รูปแบบอาคารบ้านเรือนของขุนนาง ข้าราชการบริวาร คหบดีที่อยู่บริเวณริมคลองสายต่าง ๆ เริ่มมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก โดยจะเป็นลักษณะบ้านไม้หรือครึ่งตึกครึ่งไม้ รูปแบบหลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องว่าว ฉลุลวดลายไม้แบบขนมปังขิง ฯลฯ อาคารตึกแถวแบบนีโอคลาสสิกและรูปแบบอาคารตะวันตกผสมจีน เริ่มถูกสร้างขึ้นภายในย่านตลาดพลูในบริเวณซอยที่เชื่อมทางรถไฟและถนนที่ตัดผ่านย่านไปจนถึงพื้นที่ริมน้ำ ในปัจจุบันคือซอยเทอดไท 18, เทอดไท 20 และเทอดไท 27

ช่วงสมัยรัชกาลที่ 7 พื้นที่ตลาดริมน้ำเริ่มลดลงเนื่องด้วยมีการตัดเครือข่ายถนน คือ ถนนเพชรเกษมเพื่อเชื่อมต่อภาคใต้และกรุงเทพมหานคร ทำให้การค้าขายบางส่วนย้ายไปที่ตลาดวงเวียนใหญ่และเมื่อมีถนนเทอดไทที่ตัดผ่านย่านตลาดพลู ในช่วงระยะเริ่มแรกพื้นที่บริเวณริมถนนส่วนใหญ่สันนิษฐานว่าน่าจะยังเป็นเรือนแถวไม้ยาวไปจนถึงถนนวุฒากาศ ซึ่งต่อมาเมื่อการคมนาคมทางบกพัฒนาเพิ่มมากขึ้น รูปแบบการค้าขายเจริญไปตามยุคสมัย รูปแบบของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จึงเข้ามาแทนที่เรือนแถวไม้บริเวณริมถนน และทางรถไฟ จนถึงยุคปัจจุบันรูปแบบอาคารถูกเปลี่ยนเป็นแบบสมัยใหม่เกือบทั้งหมดตั้งนั้นกลุ่มอาคารเก่าที่ยังคงหลงเหลืออยู่จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของย่านและเป็นตัวแทนตลาดพลูในช่วงเปลี่ยนผ่านของยุคตลาดน้ำไปสู่ยุคตลาดบกได้ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2558)

ภาพที่ 9 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของพื้นที่ย่านตลาดพลู
ที่มา: โครงการย่อยที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาและสำรวจภูมิทัศน์วัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าในชุมชนบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าฝั่งธนบุรี: กรณีศึกษา พื้นที่ตลาดพลู-วัดโพธิ์นิมิต หน้า 108-110
อ้างถึงใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2558) หน้า 11.

ภาพที่ 10 สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตริมคลองบางหลวง บริเวณตลาดพลู ในอดีต
ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ (2548)

ภาพที่ 11 เรือสำเภาที่เข้ามาค้าขายในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีต
ที่มา: Wright and Breakspear (1908)

ภาพที่ 12 โครงข่ายคลองลัดที่ถูกขุดในแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
ที่มา: Van Beek (1995)

1.3 ที่ตั้งและอาณาเขต

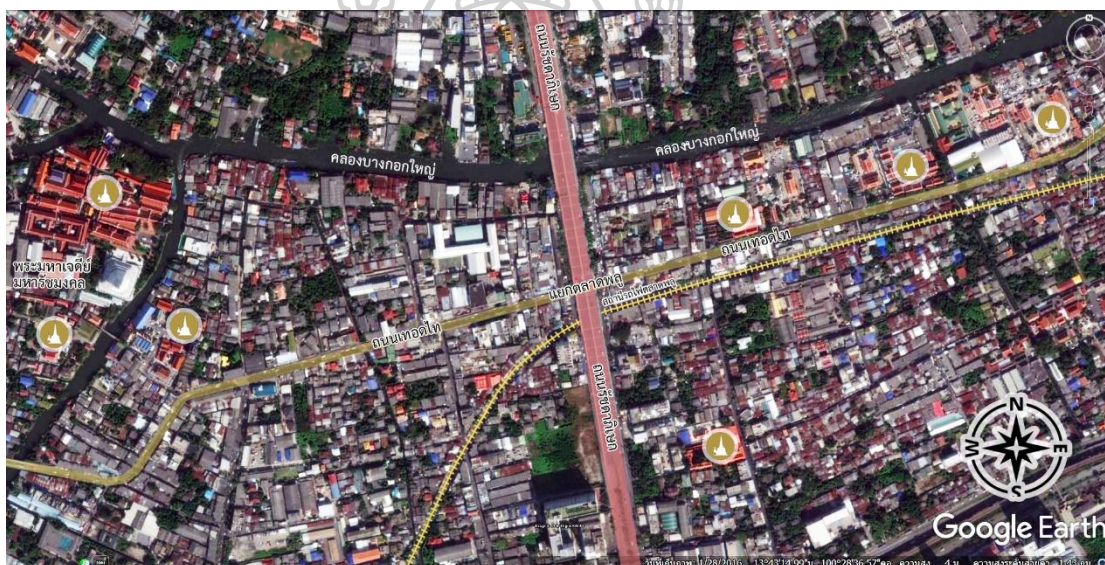
ตลาดพลู เป็นย่านชุมชนแห่งหนึ่งในเขตธนบุรี เป็นพื้นที่ริมคลองบางกอกใหญ่ หรือคลองบางหลวง และมีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านทั่วพื้นที่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีการปลูกพริกกันมา และเป็นตลาดซื้อขายพริกที่มีชื่อเสียงในอดีต ทำให้มีชื่อเรียกย่านชุมชนแห่งนี้ว่า “ตลาดพลู” ต่อมา มีถนนเทิดไท้ตัดผ่าน ทำให้ตลาดพลูในปัจจุบันตั้งอยู่บนถนนเทิดไท้ เขตธนบุรี โดยมีอาณาเขตโดยรอบ ได้แก่

ทิศเหนือ จรด คลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง)

ทิศใต้ จรด เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันออก จรด วัดเวฬุราชินี

ทิศตะวันตก จรด คลองด่าน

ภาพที่ 13 ภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณย่านชุมชนตลาดพลู

ที่มา : Google Earth. (2016). **แขวงตลาดพลู**. เข้าถึงเมื่อ 28 มกราคม 2560.

1.4 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ย่านชุมชนตลาดพลูเป็นย่านการค้ามาตั้งแต่อดีต ชาวชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย มีการเปิดกิจการร้านค้าต่าง ๆ เป็นต้นว่า ร้านขายยาแผนโบราณ ซึ่งเป็นผลจากการที่มีสวนปลูกพืชสมุนไพร และมีวัดในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีชื่อเสียงในวิชาแพทย์โบราณ ร้านขายเครื่องเช่นไห้ เพื่อรองรับความต้องการของคนจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมี ตลาดวัดกลาง เป็นตลาดสด ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า โดยมีทั้งคนภายใน และภายนอกพื้นที่ เข้ามาซื้อขายอาหาร โดยเฉพาะเทศกาลตรุษจีน เทศกาลกินเจ รวมถึงบริเวณริมทางรถไฟตลาดพลู ซึ่งมี

ร้านอาหารที่มีชื่อเสียงตั้งเรียงอยู่ริมทางรถไฟหลายร้าน มีคนซื้ออาหารเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาเย็น ทำให้ตลาดวัดกลางและบริเวณริมทางรถไฟตลาดพลู เป็นแหล่งที่สร้างรายได้และเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจในย่านชุมชนตลาดพลูจนถึงปัจจุบัน

ในส่วนของลักษณะทางสังคมนั้น ย่านชุมชนตลาดพลูเป็นชุมชนโบราณที่มีอายุมากกว่า 200 ปี ประชาชนที่อาศัยในชุมชน เป็นคนเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาหลายรุ่น มีความสัมพันธ์กันในความ เป็นเครือญาติหลายกลุ่ม โดยที่ ประชากรในชุมชนมีอัตราการเพิ่มขึ้นมากเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากการ ย้ายถิ่นฐานของคนภายนอกเข้ามาในชุมชน เพื่อทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มมากขึ้น และมีความ ต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ประกอบกับชุมชนมีที่พักราคาถูกจำนวนมาก

2. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

2.1 ลักษณะภูมิศาสตร์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของย่านตลาดพลู เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ เจ้าพระยา ที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งในอดีตมีสภาพเป็นสวน และมีลำคลองไหลผ่านทั่วพื้นที่ โดยมีลำคลอง สำคัญคือ คลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) ซึ่งเป็นคลองที่ถูกขุดแยกออกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อใช้เป็นเส้นทางลัดระหว่างปากคลองบางกอกน้อย จนถึงปากคลองบางกอกใหญ่ ช่วยย่นระยะทาง ในการเดินทางค้าขาย และเป็นคลองที่เชื่อมต่อกับคลองด่าน ที่เชื่อมกับคลองวัดหัวกระบือซึ่งเป็น ทางผ่านไปออกทะเลที่จังหวัดสมุทรสงคราม (กวี รัชชพลอริยคุณ, 2546, หน้า 51)

2.2 ระบบโครงข่ายถนน

ชุมชนตลาดพลู มีระบบโครงข่ายถนนที่ประกอบไปด้วย ถนนสายหลัก ถนนสายรอง และ ถนนสายย่อย โดยที่ ถนนสายหลักของย่านนี้ มีลักษณะเป็นเส้นแกน เส้นทางเดียว ปัจจุบัน คือ ถนน เทิดไท้ ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่วิ่งไปบรรจบกับ ถนนวุฒากาศ ส่วนถนนสายรอง ได้แก่ ถนนใต้สะพาน รัชดา-ท่าพระ บริเวณแยกตลาดพลู วิ่งไปบรรจบ ถนนรัชดาภิเษก และถนนเลียบบทางรถไฟตลาดพลู วิ่งไปบรรจบกับถนนรัชดาภิเษก ขณะที่ ถนนสายย่อย มีลักษณะเป็นซอยเชื่อมต่อพื้นที่ชุมชน

2.3 การเข้าถึงพื้นที่

การเดินทางไปยังย่านชุมชนตลาดพลูนั้น สามารถเดินทางได้ด้วยความสะดวกทั้งทางบก และทางน้ำ โดยที่การเดินทางทางบก เป็นการเดินทางบนเส้นทางถนนที่ตัดผ่านพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ ถนนเทอดไท้ ที่เชื่อมต่อกับถนนวุฒากาศ โดยเริ่มต้นจากปากทางเข้าบางยี่เรือ จนสุดทางเข้าถนนวุฒา กาศซึ่งเป็นถนนที่ตัดเข้ามาจากถนนจอมทองและถนนเอกชัยจนสุดทาง นอกจากนี้ยังมี ถนนรัชดา ซึ่งเป็นถนนที่ตัดตรงจากสี่แยกท่าพระ มีสะพานคร่อมตลาดพลูเชื่อมต่อกับถนนเทอดไท้ ขณะที่การ เดินทางไปยังย่านตลาดพลูโดยทางรถไฟนั้น สามารถเดินทางโดยรถไฟสายวงเวียนใหญ่-มหาชัย เริ่มต้น จากสถานีวงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผ่านตลาดพลูจนถึงสถานีมหาชัย ตำบลมหาชัย ส่วนการ

เดินทางทางน้ำ เป็นการเดินทางโดยเรือโดยสารสายคลองบางกอกใหญ่-คลองด่าน วิ่งจากท่าเรือราชินี ปากคลองตลาด ผ่านคลองบางหลวง และไปสุดสายที่คลองด่าน วัดปากน้ำภาษีเจริญ

2.3.1 ทางถนน

- ถนนเทอดไท เป็นถนนสายหลักที่ตัดผ่านพื้นที่ย่านตลาดพลู เป็นถนนที่อยู่กลางระหว่าง เส้นทางรถไฟกับคลองบางกอกใหญ่ เป็นถนนที่มีจุดเริ่มต้นจากแยกบางยี่เรือตัดผ่านแยกตลาดพลูไปสิ้นสุดที่จุดตัดกับถนนบางแค

- ถนนรัชดา เป็นถนนที่ตัดเชื่อมผ่านพื้นที่ย่านตลาดพลู และเป็นสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่ เป็นถนนที่ตัดตรงมาจากสี่แยกท่าพระจากทางด้านทิศเหนือ ตัดผ่านพื้นที่ย่านตลาดพลู ไปบรรจบกับแยกรัชดา-ราชพฤกษ์ ซึ่งจากแยกรัชดา-ราชพฤกษ์ สามารถถักรถเพื่อที่จะเดินทางเข้าสู่แยกตลาดพลูได้

- ถนนวุฒากาศ เป็นถนนที่ตัดเชื่อมระหว่างถนนเทอดไทและถนนจอมทอง

ภาพที่ 14 ลักษณะทางกายภาพบริเวณแยกตลาดพลู มีถนนรัชดาที่ตัดคร่อมถนนเทอดไท
ที่มา : ผู้วิจัย

2.3.2 ทางรถไฟ

เส้นทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่-มหาชัย เป็นเส้นทางเดินรถสายแม่กลอง จุดเริ่มต้นจากสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร เดินรถผ่านสถานีรถไฟตลาดพลู บริเวณถนนถนนเทอดไท ไปสิ้นสุดที่สถานีรถไฟมหาชัย ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร รวมระยะทาง 31 กิโลเมตร

ภาพที่ 15 ลักษณะทางกายภาพของอาคารสถานีรถไฟ ตลาดพลู

ที่มา : <http://www.manager.co.th> (2557), **แขวงตลาดพลู**: เข้าถึงเมื่อ 12 กันยายน 2560.

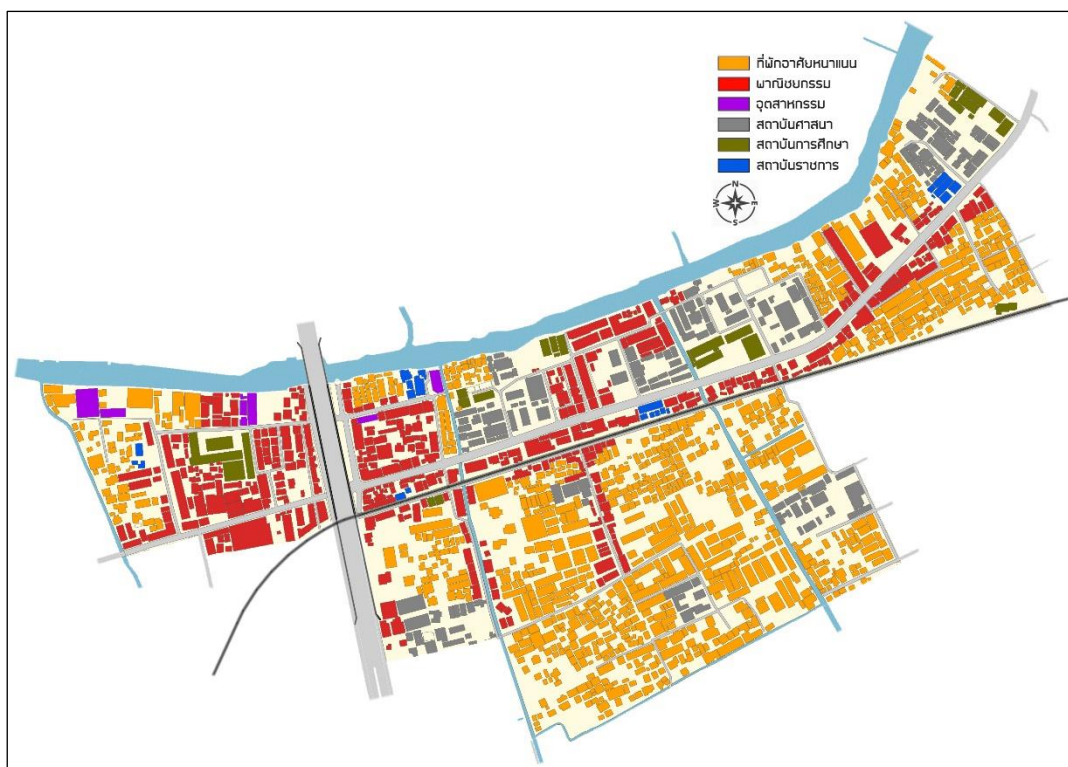
2.3.3 ทางเรือ

สามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่ย่านตลาดพลูได้โดยเรือโดยสารคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งทางกรุงเทพมหานครได้ปรับปรุงและพัฒนาเปิดเส้นทางเดินเรือคลองบางกอกใหญ่ เพื่อที่จะเชื่อมระบบการคมนาคม “ล้อ ราง เรือ” โดยจุดเริ่มต้นจากท่าเรือบางหว้า ผ่านพื้นที่ย่านตลาดพลูที่ท่าเรือตลาดพลู ออกไปยังแม่น้ำเจ้าพระยาและไปสิ้นสุดที่ท่าเรือวัดใหม่ (ยายแป้น) ในพื้นที่คลองบางกอกน้อย

ภาพที่ 16 ลักษณะทางกายภาพของท่าเรือตลาดพลู และคลองบางกอกใหญ่

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 17 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณย่านชุมชนตลาดพลู
ที่มา: กฤศนุ สมบุญศรีรุ่งเรือง (2532)

2.4 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ที่ดินในย่านตลาดพลู ถูกกำหนดให้เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก เพื่อให้นำไปใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชยกรรม และการอยู่อาศัย ประกอบไปด้วยอาคารพาณิชยกรรม ที่มีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ บ้านไม้ 2 ชั้น บ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ และตึกแถวก่ออิฐถือปูน 3-4 ชั้น เพื่อนำไปใช้เพื่อประกอบอาชีพค้าขาย หรือเป็นที่พักอาศัย หรือเป็นสถานบริการ

2.5 ลักษณะของสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรม

ลักษณะทางกายภาพ และสภาพแวดล้อม ของอาคาร สิ่งปลูกสร้าง เป็นต้นว่า รูปแบบของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง สภาพการใช้งานของอาคาร จะช่วยให้บุคคลจดจำลักษณะเฉพาะ รับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพของชุมชนย่านนั้น ๆ ได้ จากการศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรม รูปแบบอาคารจากหนังสือรวบรวมผลงาน VERNADOC อาคารในย่านตลาดพลู พบว่ามีการแบ่งประเภทการใช้งานของอาคาร สิ่งปลูกสร้าง ภายในพื้นที่ตลาดพลู ออกเป็น 3 ประเภท คือ อาคารพักอาศัย อาคารพาณิชยกรรมและอาคารทางศาสนา (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2558)

ภาพที่ 18 แสดงลักษณะทางกายภาพของอาคาร ตึกแถว ในย่านตลาดพลู
ที่มา: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
(2558)

2.5.1 อาคารพักอาศัย

เรือนไทย

มีลักษณะเป็นบ้านเรือนไทย ส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ ยกพื้น ใต้ถุนสูง หลังคาทรงสูง เป็นจั่วชั้น มีบันลุ่ม ผนังเรือนเป็นฝาปะกน พบในบริเวณซอยทางเข้ามัสยิดสวนกุ เป็นเรือนแฝด สามารถพบเจอได้ในพื้นที่บริเวณซอยข้างคลองสำเหร่ และวัดโพธิ์นิมิต

สถาปัตยกรรมไทยประดับด้วยไม้ฉลุลายแบบเรือนขนมปังขิง

มีรูปแบบลักษณะเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น หรือเป็นอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้ ที่มีเค้าโครงแบบ เรือนไทย หลังคาเป็นจั่วมีปีกนกทั้ง 4 ด้าน โดยมีลายฉลุไม้ที่สวยงามตามเชิงชายบันลุ่ม และช่องลม ต่าง ๆ และมีปูนปั้นแกะลายอักษรย่อประจำตระกูลที่หน้าจั่ว พบที่หลังตึกแถวริมถนนตลาดพลู

สถาปัตยกรรมรูปแบบเรือนขนมปังขิง

เรือนสไตล์ขนมปังขิงจะสามารถพบเจอได้ในกลุ่มบ้านบริเวณพื้นที่หลังตึกแถว ซอยเทอดไท 18 และในพื้นที่ริมคลองบางน้ำชน ซอยเทอดไท 23 โดยรูปแบบ มีลักษณะเป็นเรือนไม้แบบชั้นเดียวหรือสองชั้น หรืออาคารแบบก่ออิฐถือปูนสองชั้น ที่เป็นอาคารเดี่ยว หรือเรือนแถว โดยมีหลังคาปั้นหยามีหน้ามุขยื่นออกมา หลังคาจั่วตัด มีลายฉลุไม้สวยงามที่เชิงชายปั้นลม และช่องเปิดระบายลมต่าง ๆ

บ้านไม้รูปแบบเรียบง่าย

เป็นบ้านที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างไม้ และครึ่งปูนครึ่งไม้หลังคามีทั้งหลังคาจั่ว และหลังคาปั้นหย่า ผนังภายนอกแต่งด้วยไม้ฝาตีเกล็ด เหนือหน้าต่างเจาะเป็นช่องระบายลมเป็นแนวยาว ประตูชั้นล่างมักเป็นบานเฟี้ยมยาวทั้งช่วงเสา หรือบานไม้ที่สามารถถอดยกออกที่ละชั้นได้

2.5.2 อาคารพาณิชย์กรรมและกึ่งพาณิชย์กรรม

เรือนแถวไม้

มีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้น หันหน้าออกถนน หลังคาปั้นหย่า ชั้นบนมีผนังเป็นไม้ตีเกล็ด ประตูบานไม้เฟี้ยม เหนือผนังชั้นบน มีช่องลมบริเวณใต้ชายคา เพื่อช่วยระบายอากาศ ชั้นล่างมีผนังเป็นไม้ตีเกล็ด ประตูไม้บานเฟี้ยม มีช่องระบายอากาศเหนือประตู

ตึกแถวรูปแบบคลาสสิก

อาคารตึกแถวรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิกในพื้นที่ย่านตลาดพลูมีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนเรียงเป็นแถวยาวติดต่อกันหลายคูหา ซึ่งตัวอาคารแต่ละคูหามีขนาดหน้าแคบและลึก โครงสร้างกำแพงทำหน้าที่รับน้ำหนัก รูปแบบหลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องลอน โดยชั้นล่างมีชายคาไม้ยาวตลอดแนวของอาคาร ชั้นบนมีช่องเปิดหน้าต่างบานเดียวในรูปแบบของตะวันตก คือ ช่องเปิดเล็กมีบัวปูนปั้นโครงครึ่งวงกลม บางคูหามีช่องแสงประดับด้านบน ประตูชั้นล่างเป็นบานเฟี้ยม มีการแกะสลักไม้เจาะลายฉลุที่ช่องลมโค้งเหนือประตู ซึ่งลวดลายประดับส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลายบัวปูนปั้นซ้อนชั้นแบบตะวันตก

ตึกแถวรูปแบบตะวันตกผสมจีน

มีลักษณะเป็นอาคารตึกแถวก่อด้วยปูน ส่วนใหญ่เป็นอาคาร 2-3 ชั้น ระบบเสาคานาคอนกรีต มีช่องแสงเป็นระยะตามความลึกของตัวอาคาร มีหลังคาคอนกรีตเรียบ และนำแผ่นคอนกรีตมาต่อเติมเป็นระเบียงและกันสาด ที่คานยื่นเหลาด หลังคาตาดฟ้าเรียบ มีลูกกรงคอนกรีตที่หล่อเป็นลายใบโพธิ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของย่านนี้ ซึ่งปัจจุบัน มีอาคารตึกแถวรูปแบบตะวันตกผสมจีนในชุมชนตลาดพลูที่ยังคงเหลืออยู่ ได้แก่ อาคารตึกแถว ซอยเทอดไท 18 20 และ 27 เป็นปลายหัวมุมต่อจากตึกแถวรูปแบบคลาสสิกและริมถนนตลาดพลู

โรงงานไม้เก่า

มีลักษณะเป็นอาคารโครงสร้างขนาดใหญ่ มีโครงหลังคาทับโครงสร้างของเสาเป็นไม้ และบางส่วนเป็นคอนกรีต อาคารประเภทนี้นิยมใช้เป็นโรงงาน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญในย่านตลาดพลู เมื่อครั้งยุครุ่งเรือง มีทั้งโรงสีข้าว โรงงานไม้ โรงชันเรือ โรงฆ่าไก่และหมู โรงงานน้ำปลา โรงทำเต้าเจี้ยว และโรงนึ่งปลาหู เป็นต้น ปัจจุบันโรงงานเหล่านี้ ได้ย้ายออกจากพื้นที่ชุมชนตลาดพลู หรือมีบางโรงงานถูกไฟไหม้เกือบหมด จนเหลือเพียงโรงสีวงไถที่ยังคงอยู่แต่เปลี่ยนเป็นโกดังเก็บข้าว และปัจจุบันไม่ได้นำมาใช้งานแล้ว

2.5.3 อาคารประเภทศาสนสถาน

อาคารศาสนสถานภายในพื้นที่ย่านตลาดพลูนั้นจะประกอบไปด้วยอาคารประเภทวัดหลวงทางพุทธศาสนาที่มีความสำคัญ ซึ่งอาคารกลุ่มนี้ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน ดูแลโดยหน่วยงานของภาครัฐ ขณะที่ อาคารศาสนสถานประเภทศาลเจ้านั้น จะได้รับการดูแลโดย เอกชนหรือชุมชนในย่านนี้ ซึ่งประกอบไปด้วย คนไทยเชื้อสายจีน โดยที่ศาลเจ้าสำคัญในพื้นที่ตลาดพลู ตั้งอยู่ตามแนวถนนตลาดพลู ตามแนวทางรถไฟ และคลองบางหลวง ได้แก่ ศาลเจ้าพระเพลิง (เก่าและใหม่) ศาลเจ้ากวนอู และ ศาลเจ้าพ่อเขาตก อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ศาลเจ้าตึกดิน และ ศาลเจ้าสูง

2.6 ประเพณีวัฒนธรรม

พื้นที่ย่านตลาดพลูเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ เป็นสถานที่รวมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งไทย จีน มอญ มุสลิม มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญ จึงถือว่ามีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมเป็นสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญถึงความยั่งยืนของการพัฒนา (บุษเกศน์ อินทรปาสาน, 2557)

ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนตลาดพลู แบ่งออกตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นต้นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทย ที่ตั้งถิ่นฐานในย่านนี้ตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน จึงสามารถจับจองพื้นที่ริมน้ำ และริมคลอง เพื่อตั้งบ้านเรือน เพาะปลูก และค้าขาย ได้มากกว่าคนกลุ่มอื่น โดยมีประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น งานชักพระวัดนางชี งานแห่เทียนพรรษาวัดโพธิ์นิมิตร และยังคงสืบสานภูมิปัญญาด้านวงดนตรีปี่พาทย์ ศิลปะการแทงหยวก การละเล่นท้องถิ่น เช่น กระตั่ว หัวล้านชนกัน กระบี่กระบอง เป็นต้น ซึ่งสามารถหาชมได้ตามการจัดงานวัดต่าง ๆ แม้ว่าการละเล่นเหล่านั้นจะเป็นเพียงภาพตัวแทน ที่ถูกผลิตซ้ำ หากปรากฏการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในพื้นที่ที่มีปฏิบัติการทางสังคมอย่างชัดเจน

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ เป็นกลุ่มมอญเดิมที่ตั้งบ้านอยู่แถววัดประดิษฐารามหรือวัดรามัญ ต่อมาได้ขยับขยายมาตั้งอยู่บริเวณวัดราชคฤห์ (วัดมอญ) แต่ปัจจุบันชาวมอญกลุ่มนี้ได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเข้ามาคล้ายกับคนไทยทั่วไป ทำให้ความเป็นมอญค่อย ๆ ถูกกลืนหาย ไม่หลงเหลือร่องรอย นอกจากคำบอกเล่าที่คงอยู่ในความทรงจำของคนรุ่นอายุ 70-80 ปี ดังนั้นประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญจึงสูญหายไปด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์จีน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปริมาณของประชากรมากที่สุดในพื้นที่ตลาดพลู การตั้งถิ่นฐานของคนจีนในตลาดพลูสันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งยังคงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรม ได้แก่ การไหว้เจ้าตามศาลเจ้าต่าง ๆ การมีปฏิสัมพันธ์ผ่านระบบการค้า การรวมกลุ่มของตระกูลแตกต่างกัน การร่วมในงานเทศกาลใหญ่ๆ เช่น งานตรุษจีน งานไหว้พระจันทร์ เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมุสลิม ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูถูกกวาดต้อนจากรัฐปัตตานี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นับถือนิกายสุหนี่ และมุสลิมเชื้อสายปาตานอพยพจากปากีสถาน เป็นกลุ่มดั้งเดิม เรียกตนเองว่า “มุสลิมบ้านสวน” ตั้งบ้านอยู่รายรอบมัสยิดสวนพลู ระหว่างคลองบางไส้ไก่ถึงคลองสำเหร่ กลุ่มชนเหล่านี้จะมีปฏิสัมพันธ์กันโดยผ่านศาสนกิจที่ทำร่วมกัน เช่น การละหมาดที่มัสยิด การใช้พื้นที่รอบ ๆ มัสยิดในวาระโอกาสต่าง ๆ อาทิ งานนิสฟูชะบาน งานประเพณีกวนข้าวอาซูรอ งานเมาริด ฯลฯ

2.7 การท่องเที่ยว

ตลาดพลู เป็นแหล่งชุมชนที่มีโบราณสถานอยู่หลายแห่ง มีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ ประกอบด้วย วันอินทรากรมวรวิหาร สันติสถานของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางหลักของชุมชนย่านนี้ ตลาดเก่าวัดกลาง หรือในปัจจุบัน คือ วัดจันทาราม ซึ่งเป็นตลาดค้าพลูที่เก่าแก่ที่สุดในกรุงเทพมหานคร วัดเวฬุราชินี วัดโพธิ์นิมิต ที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 - รัชกาลที่ 5 และศาลกรมยมกคดี 131 (ศาลท่าเรือแม่ลาวโบราณ) นอกจากนี้ ยังมีวันราชราชคฤห์วรวิหาร ที่เป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งมีพระพุทธรูปปางถวายพระเพลิง พระปรารค์บรรจจุฎฐิพระยาพิชัย และยังมีเขามอภายในมีพระพุทธรูปจำลอง โรงเจเซียงเซ่งตี้วมีอายุ 100 กว่าปี นอกจากโบราณสถานแล้ว ชุมชนตลาดพลู ยังมีสถานีรถไฟตลาดพลู ที่เป็นแหล่งรวมร้านอาหารขึ้นชื่อ ได้แก่ ร้านหมี่กรอบ ร. 5 ร้านก๋วยเตี๋ยวเนื้อเปื่อย ร้านข้าวหมูแดง หมูกรอบ ร้านขนมหวานตลาดพลู กุยช่ายหน้าโรงเจ ร้านขายน้ำใบบัวบก และงานวัดประจำปีวัดอินทรากรมวรวิหารจัดขึ้น ดังนั้นตลาดพลูจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่เป็นย่านเก่าแก่ควบคู่ไปกับอาหารที่หลากหลาย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิเคราะห์แบบสอบถาม

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการรับรู้จินตภาพของกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาที่มีต่อย่านตลาดพลู โดยการทำแบบสอบถามจำนวน 80 ชุด โดยจะสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 15-20 ปี, 21-30 ปี, 31-40 ปี, และ 40 ปีขึ้นไปในพื้นที่ตามแนวถนนเทิดไท ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถามได้ ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกออกเป็น เพศ อายุ ศาสนา อาชีพ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา และความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ พฤติกรรมการใช้พื้นที่ วัตถุประสงค์ที่เข้ามาในพื้นที่ ความถี่ในการเดินทาง และระยะเวลา โดยทุกคำถามเป็นแบบปลายปิดที่มีหลายคำตอบให้เลือก

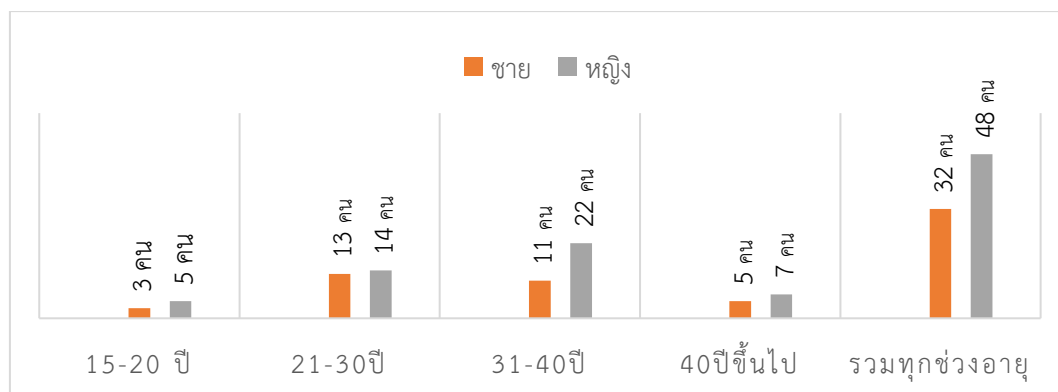
โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นจำนวนร้อยละ 60 มากกว่าเพศชายที่มีจำนวนร้อยละ 40 ส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี มีสัญชาติไทย

โดยจะเห็นได้ว่ามีจำนวนเพศของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 41.25 รองลงมาเป็นกลุ่มช่วงอายุ 21-30 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 33.75 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ช่วงอายุมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามรวมแล้วคิดเป็นจำนวนมากกว่าครึ่งของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดคิดเป็นจำนวนร้อยละ 75 ส่วนในช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไปมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามคิดเป็นจำนวนร้อยละ 15 และช่วงอายุที่มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 15-20 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 10

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ เพศ	15-20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	40 ปีขึ้นไป	รวมทุกช่วงอายุ
ชาย	3.75%	16.25%	13.75%	6.25%	40%
หญิง	6.25%	17.5%	27.5%	8.75%	60%
รวมแต่ละช่วงอายุ	10%	33.75%	41.25%	15%	

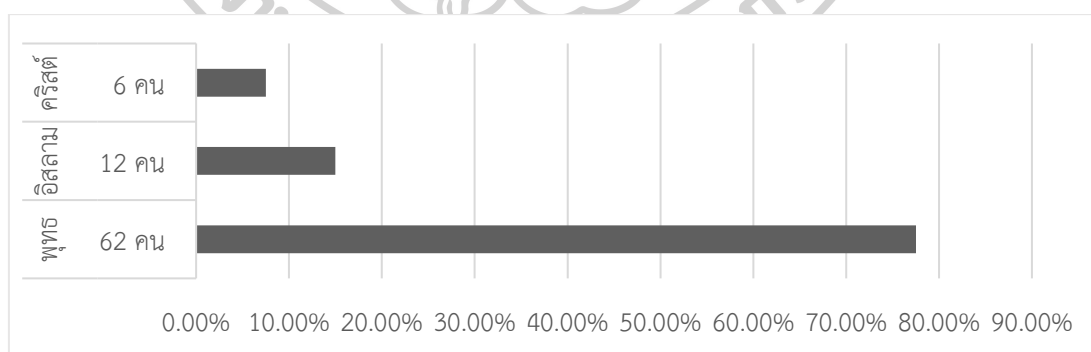
ภาพที่ 19 แสดงสัดส่วนเพศเปรียบเทียบกับช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

ศาสนา

การสำรวจข้อมูลครั้งนี้พบว่าเกินกว่าครึ่งของกลุ่มตัวอย่างนับถือศาสนาพุทธคิดเป็นจำนวนร้อยละ 77.5 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวนร้อยละ 15 และกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาคริสต์จำนวนร้อยละ 7.5

ตารางที่ 2 ข้อมูลการนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	62 คน	77.5
อิสลาม	12 คน	15.0
คริสต์	6 คน	7.5

ภาพที่ 20 แสดงข้อมูลการนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

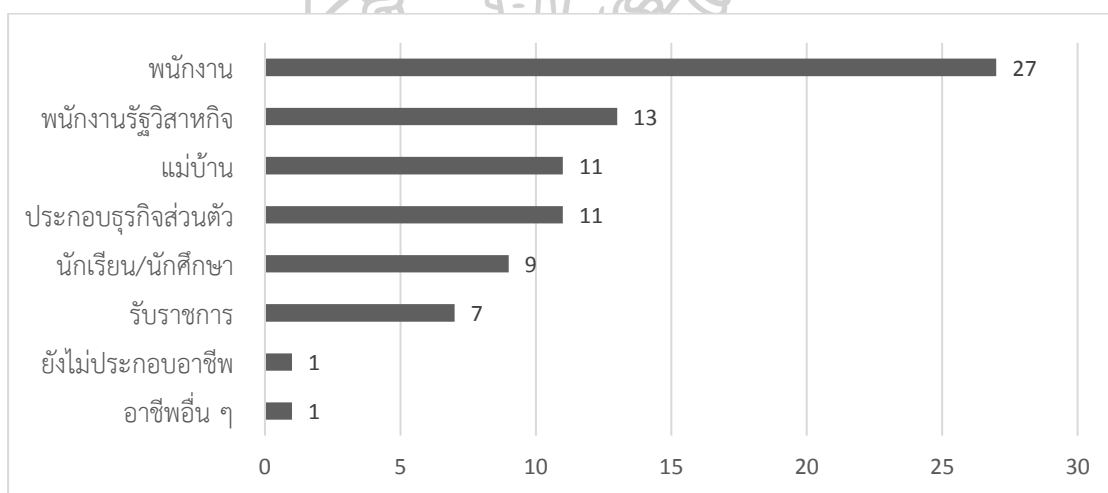
อาชีพ

ในส่วนของอาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานจำนวนร้อยละ 33.75 รองลงมาคือกลุ่มของพนักงานรัฐวิสาหกิจคิดเป็นจำนวนร้อยละ 16.25 อาชีพแม่บ้านและอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นจำนวนร้อยละ 12.5 นักเรียนนักศึกษาจำนวนร้อยละ 11.25 รับราชการ

จำนวนจำนวนร้อยละ 8.75 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากนี้และกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ได้ประกอบอาชีพคิดเป็นจำนวนร้อยละ 1.2

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบข้อมูลการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	7 คน	8.75
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	13 คน	16.25
พนักงาน	27 คน	33.75
นักเรียน/นักศึกษา	9 คน	11.25
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	11 คน	13.75
แม่บ้าน	11 คน	13.75
ยังไม่ประกอบอาชีพ	1 คน	1.25
อาชีพอื่น ๆ	1 คน	1.25

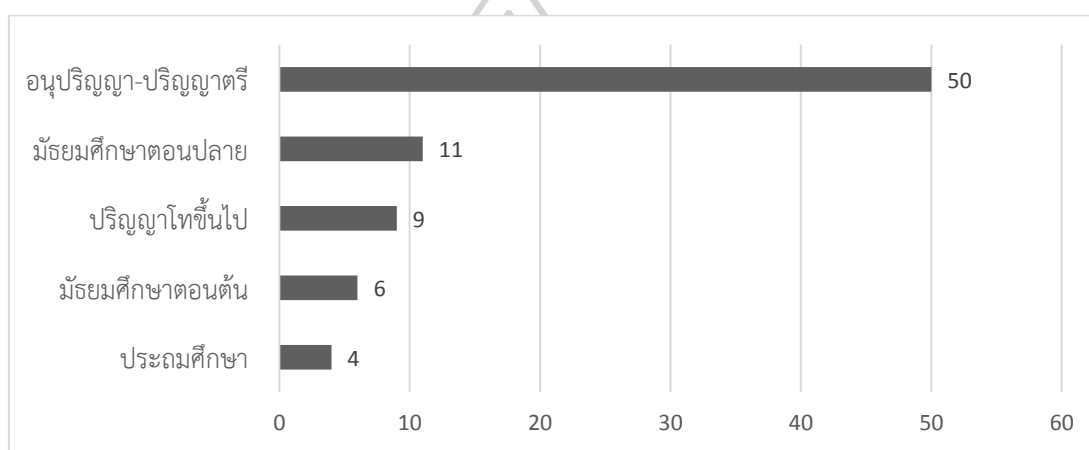
ภาพที่ 21 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูลการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

การสำรวจข้อมูลครั้งนี้พบว่าเกินกว่าจำนวนครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปคิดเป็นจำนวนร้อยละ 73.75 โดยระดับปริญญาตรีคิดเป็นจำนวนร้อยละ 62.5 ระดับปริญญาโทคิดเป็นจำนวนร้อยละ 11.25 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวนร้อยละ 13.75 มัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 7.5 และจำนวนที่น้อยที่สุดคือระดับประถมศึกษาจำนวนร้อยละ 5.0

ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
ประถมศึกษา	4 คน	5.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	6 คน	7.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	11 คน	13.75
อนุปริญญา-ปริญญาตรี	50 คน	62.5
ปริญญาโทขึ้นไป	9 คน	11.25

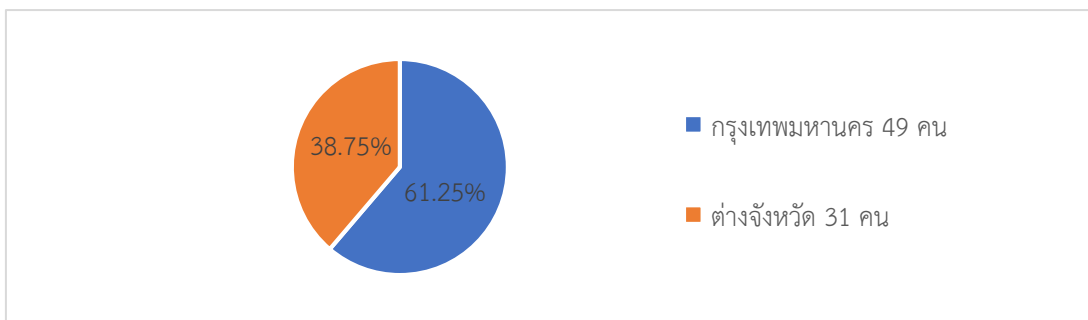
ภาพที่ 22 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ภูมิลำเนา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครจำนวนร้อยละ 61.25 และรองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดจำนวนร้อยละ 38.75 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ

ตารางที่ 5 สัดส่วนภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่าง

ภูมิลำเนา	จำนวน	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร	49 คน	61.25
ต่างจังหวัด	31 คน	38.75

ภาพที่ 23 แสดงสัดส่วนภูมิภาคของกลุ่มตัวอย่าง

2. พฤติกรรมการใช้พื้นที่ย่านตลาดพลู

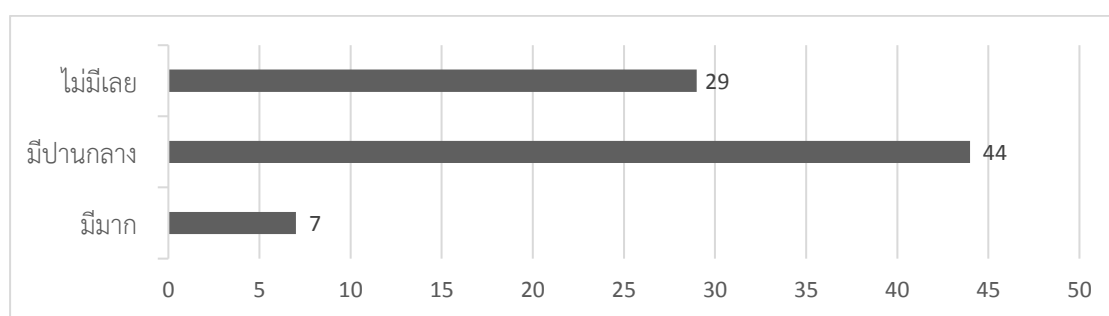
ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้และทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมในแต่ละปัจเจกบุคคล เช่น ข้อมูลความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง ความถี่ในการเดินทาง วัตถุประสงค์ในการเดินทาง และระยะเวลาที่ใช้ทำกิจกรรมบริเวณย่านตลาดพลูในแต่ละครั้งของกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ข้อมูลความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูแบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่ กลุ่มผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์เลยจำนวนร้อยละ 36.25 รองลงมาคือกลุ่มผู้มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ในระดับปานกลางจำนวนร้อยละ 55.0 และกลุ่มผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ในระดับมากที่สุดเป็นจำนวนร้อยละ 8.75

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่าน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
มีมาก	7 คน	8.75
มีปานกลาง	44 คน	55.0
ไม่มีเลย	29 คน	36.25

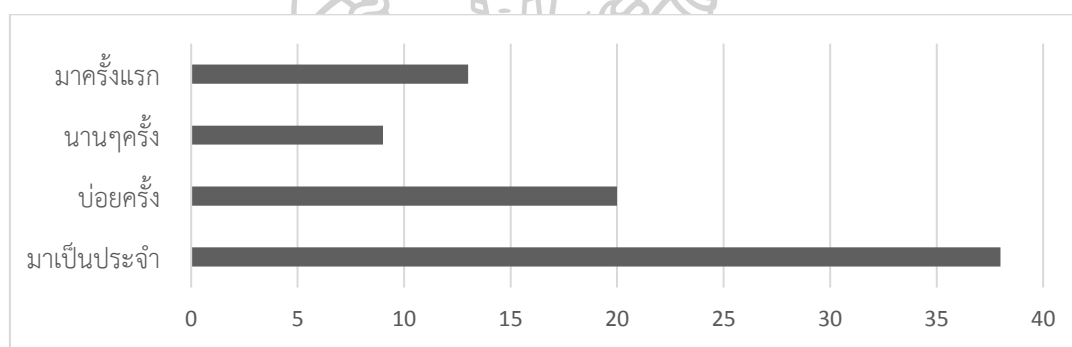
ภาพที่ 24 แสดงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ย่านตลาดพลูเป็นประจำมีคิดเป็นจำนวนร้อยละ 47.5 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ย่านตลาดพลูบ่อยครั้งมีจำนวนร้อยละ 25.0 และเดินทางมายังพื้นที่ย่านตลาดพลูเป็นครั้งแรกมีจำนวนร้อยละ 16.25 และกลุ่มตัวอย่างที่นาน ๆ มาครั้งมีจำนวนร้อยละ 11.25

ตารางที่ 7 ข้อมูลจำนวนความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

ความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลู	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
มาครั้งแรก	13 คน	16.25
นาน ๆ มาครั้ง	9 คน	11.25
มาบ่อยครั้ง	20 คน	25.0
มาเป็นประจำ	38 คน	47.5

ภาพที่ 25 แสดงข้อมูลจำนวนความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

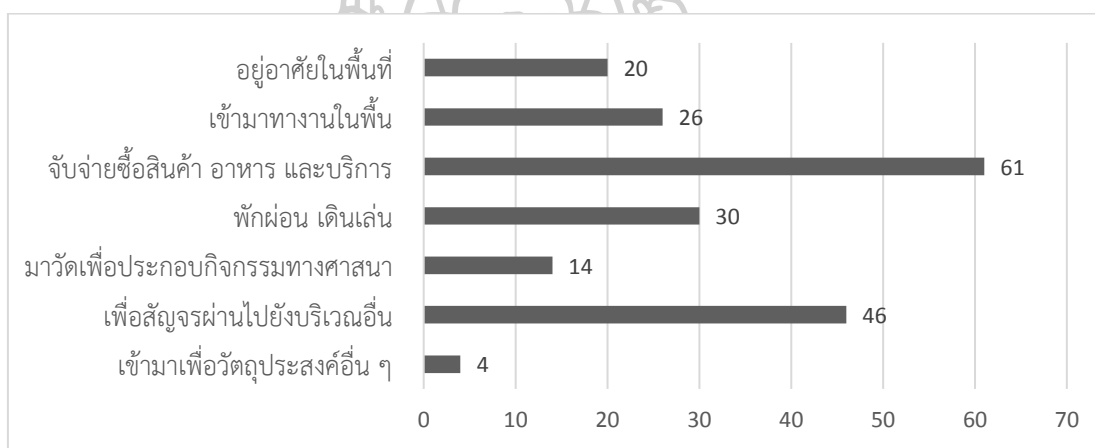
2.3 วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่าวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือเดินทางมาเพื่อจับจ่ายซื้อสินค้า อาหาร และบริการซึ่งคิดเป็นจำนวนร้อยละ 76.25 รองลงมาคือเดินทางเข้ามาเพื่อที่จะสัญจรผ่านไปยังบริเวณอื่นคิดเป็นจำนวนร้อยละ 57.5 และกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาพักผ่อน เดินเล่นจำนวนร้อยละ 37.5 เดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่คิดเป็นจำนวนร้อยละ 32.5 อยู่อาศัยในพื้นที่จำนวนร้อยละ 25.0 มาวัดเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนาจำนวนร้อยละ 17.5 โดยกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาภายในย่านเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นจำนวนร้อยละ 5.0

ตารางที่ 8 แสดงวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลู	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
อยู่อาศัยในพื้นที่	20	25.0
เข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้า อาหาร และบริการ	61	76.25
เข้ามาวัดเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา	14	17.5
เข้ามาทำงานในพื้นที่	26	32.5
เข้ามาพักผ่อน เดินเล่น	30	37.5
เข้ามาเพื่อสัญจรผ่านไปยังบริเวณอื่น	46	57.5
เข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ	4	5.0

*หมายเหตุ กลุ่มตัวอย่างสามารถเลือกตอบวัตถุประสงค์ในการเข้ามาใช้พื้นที่ย่านตลาดพลูได้มากกว่า 1 ข้อ

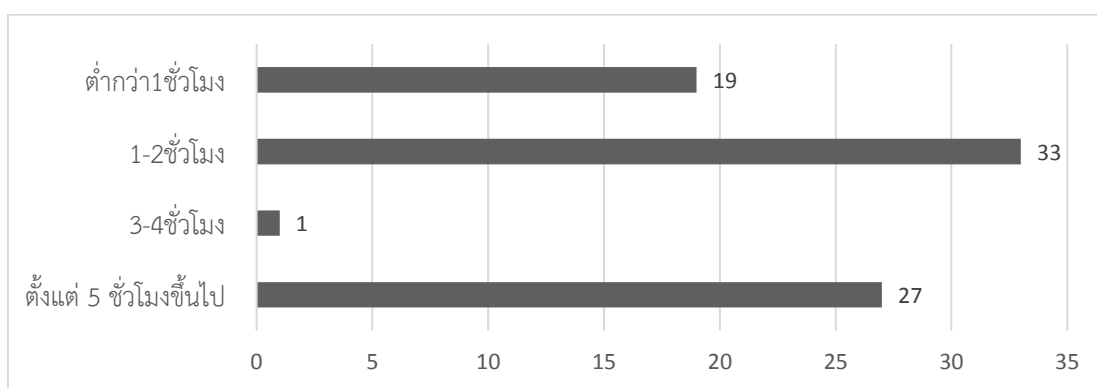
ภาพที่ 26 แสดงวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

2.4 ระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่าระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรม 1-2 ชั่วโมงเป็นจำนวนร้อยละ 41.25 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมตั้งแต่ 5 ชั่วโมงขึ้นไปมีจำนวนร้อยละ 33.75 และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมต่ำกว่า 1 ชั่วโมงคิดเป็นจำนวนร้อยละ 23.75 น้อยที่สุดคือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรม 3-4 ชั่วโมงคิดเป็นจำนวนร้อยละ 1.25

ตารางที่ 9 แสดงระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่าน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง	19 คน	23.75
1-2 ชั่วโมง	33 คน	41.25
3-4 ชั่วโมง	1 คน	1.25
ตั้งแต่ 5 ชั่วโมงขึ้นไป	27 คน	33.75

ภาพที่ 27 แสดงระยะเวลาในการทำกิจกรรมภายในย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง

3. การรับรู้โครงสร้างองค์ประกอบทางจินตภาพของกลุ่มตัวอย่าง

การรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละบุคคลมีผลเกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการรับรู้ โดยการศึกษาในครั้งนี้จะได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มช่วงอายุ ดังนี้ ช่วงอายุ 15-20 ปี ช่วงอายุ 21-30 ปี ช่วงอายุ 31-40 ปี และช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป

โดยให้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละช่วงอายุ วาดภาพแผนที่ที่เกิดในจินตภาพของกลุ่มตัวอย่างเอง โดยประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ การวาดแผนที่ การประเมินทัศนคติด้านการจดจำองค์ประกอบทางกายภาพ และการเขียนชื่อองค์ประกอบทางจินตภาพของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะสามารถแจกแจงผลจากแบบสอบถามได้ ดังต่อไปนี้

3.1 การวาดแผนที่ทางจินตภาพ

ในการประเมินการรับรู้องค์ประกอบหลักของจินตภาพ ใช้แบบสอบถามโดยให้กลุ่มตัวอย่างวาดแผนที่และเติมชื่อสถานที่ที่เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างเมือง ที่เกิดในจินตภาพของกลุ่มตัวอย่างเอง ด้วยวิธีการเรียงลำดับภาพในจินตนาการ ตั้งแต่ภาพสถานที่แรกที่สามารถจดจำได้จนถึงสถานที่สุดท้าย เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ จากแบบสอบถามจำนวน 80 ชุด โดยข้อมูลที่ได้นี้ ดังนี้

3.1.1 กลุ่มช่วงอายุ 15-20 ปี จากการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามในกลุ่มช่วงอายุ 15-20 ปี พบว่าบริเวณพื้นที่ร้านค้าใต้สะพานข้ามแยกตลาดพลูคิดเป็นจำนวนร้อยละ 87.0 เป็นองค์ประกอบที่มีความชัดเจนในการจดจำตำแหน่งสถานที่ของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดในกลุ่มช่วงอายุ รองลงมาเป็นถนนเทิดไทและคลองบางกอกใหญ่คิดเป็นจำนวนร้อยละ 75.0 เป็นองค์ประกอบของเส้นทางที่ชัดเจนมากที่สุด และองค์ประกอบของความเป็ย่านที่มีความชัดเจนมากที่สุดคือ ย่านชุมชนโรงเจ จำนวนร้อยละ 75.0 ความชัดเจนขององค์ประกอบหลักทางจินตภาพในการรับรู้ของกลุ่มช่วงอายุ 15-20 ปี โดยส่วนใหญ่แล้วจะจดจำและให้ความสำคัญกับสถานที่หรือร้านค้าที่ตัวเองเคยเข้าไปใช้บริการหรือมีส่วนร่วม หรือเป็นสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น สถานีรถไฟตลาดพลู มัสยิดสวนพลู โรงเรียนธนบุรีวรเทพีพลารักษ์ ถนนรัชดาภิเษก อาคารพาณิชย์บริเวณแยกตลาดพลูจำนวนร้อยละ 62.5 วัดอินทารามวรวิหาร ร้านหมี่กรอบจันทลี ร้านกาแฟลิงซ์ ศาลเจ้าพ่อพระเพลิงและบ้านตลาดพลูไฮสเทล จำนวนร้อยละ 50.0 คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์จำนวนร้อยละ 37.5 ร้านขนมหวานตลาดพลูจำนวนร้อยละ 37.5 และตลาดวัดกลางจำนวนร้อยละ 25.0

ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 15-20 ปี จำนวน 8 คน

ชื่อองค์ประกอบทางจินตภาพ	จำนวน	ร้อยละ
แยกตลาดพลู	7	87
ถนนเทอดไท	6	75
คลองบางกอกใหญ่	6	75
ย่านชุมชนโรงเจ	6	75
สถานีรถไฟตลาดพลู	5	62.5
มัสยิดสวนพลู	5	62.5
โรงเรียนธนบุรีวรเทพีพลารักษ์	5	62.5
ถนนรัชดาภิเษก (สะพานข้ามแยกตลาดพลู)	5	62.5
อาคารพาณิชย์ (บริเวณแยกตลาดพลู)	5	62.5
วัดอินทารามวรวิหาร	4	50.0
ร้านหมี่กรอบจันทลี	4	50.0
ร้านกาแฟลิงซ์	4	50.0
ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง	4	50.0
บ้านตลาดพลู ไฮสเทล	4	50.0
คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์	3	37.5
ร้านขนมหวานตลาดพลู	3	37.5
ตลาดวัดกลาง	2	25.0

3.1.2 กลุ่มช่วงอายุ 21-30 ปี จากการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามในกลุ่มช่วงอายุ 21-30 ปี ทั้งชายและหญิงจำนวน 27 คน พบว่า ถนนเทอดไทเป็นองค์ประกอบของเส้นทางที่ชัดเจนมากที่สุด คิดเป็นจำนวน 100% เช่นเดียวกับสถานีรถไฟตลาดพลูจำนวนร้อยละ 96.2 เป็นองค์ประกอบของสถานที่ที่ชัดเจนมากที่สุด รองลงมาคืออาคารพาณิชย์บริเวณแยกตลาดพลูและคลองบางกอกใหญ่จำนวนร้อยละ 92.5 แยกตลาดพลูจำนวนร้อยละ 88.8 ถนนรัชดาภิเษกจำนวนร้อยละ 74.0 ซอยเลียบบางกอกใหญ่จำนวนร้อยละ 59.2 และย่านชุมชนโรงเจจำนวนร้อยละ 55.5 วัดอินทารามวรวิหาร จำนวนร้อยละ 44.4 ท่าเรือตลาดพลูจำนวนร้อยละ 37.0 ร้านหมี่กรอบจีนหลีและซอยเทอดไท 18 จำนวนร้อยละ 33.3 และองค์ประกอบที่มีความชัดเจนที่ใกล้เคียงกันคือ วัดราชคฤห์วรวิหาร วัดจันทารามวรวิหาร ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ร้านกาแฟโบราณ และตลาดวัดกลางจำนวนร้อยละ 29.6 รองลงมาคือ ร้านกาแฟลิงซ์และ บ้านตลาดพลู โฮสเทล จำนวนร้อยละ 25.9 ธนาคารกสิกรไทย จำนวนร้อยละ 14.8

ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลการจัดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 21-30 ปี จำนวน 27 คน

ชื่อสถานที่	จำนวน	ร้อยละ	ชื่อสถานที่	จำนวน	ร้อยละ
ถนนเทอดไท	27	100	ร้านหมี่กรอบจีนหลี	9	33.3
สถานีรถไฟตลาดพลู	26	96.2	ซอยเทอดไท 18	9	33.3
อาคารพาณิชย์ (บริเวณแยกตลาดพลู)	25	92.5	วัดราชคฤห์วรวิหาร	8	29.6
คลองบางกอกใหญ่	25	92.5	วัดจันทารามวรวิหาร	8	29.6
แยกตลาดพลู	24	88.8	ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง	8	29.6
ถนนรัชดาภิเษก (สะพานข้ามแยกตลาดพลู)	20	74.0	ร้านกาแฟโบราณ	8	29.6
ซอยเลียบบางกอกใหญ่	16	59.2	ตลาดวัดกลาง	8	29.6
ย่านชุมชนโรงเจ	15	55.5	ร้านกาแฟลิงซ์	7	25.9
วัดอินทารามวรวิหาร	12	44.4	บ้านตลาดพลู โฮสเทล	7	25.9
ท่าเรือตลาดพลู	10	37.0	ธนาคารกสิกรไทย	4	14.8

3.1.3 กลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี จากการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามในกลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี ทั้งชายและหญิงจำนวน 33 คน พบว่า สถานีรถไฟตลาดพลูเป็นองค์ประกอบที่กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำได้มากที่สุด คิดเป็นจำนวนร้อยละ 78.7 และมีถนนเทอดไทจำนวนร้อยละ 72.7 เป็นองค์ประกอบของเส้นทางที่ชัดเจนมากที่สุด รองลงมาคือบริเวณแยกตลาดพลูจำนวนร้อยละ 69.6

คลองบางกอกใหญ่จำนวนร้อยละ 66.6 ถนนรัชดาภิเษกจำนวนร้อยละ 60.6 ซอยเลียบบทางรถไฟจำนวนร้อยละ 45.4 และยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถจัดจำองค์ประกอบที่มีความเป็นย่าน และสถานที่สำคัญต่าง ๆ ตามลำดับ โดยมีย่านชุมชนโรงเจจำนวนร้อยละ 39.3 เป็นองค์ประกอบของย่านที่ชัดเจน รองลงมาคือ ท่าเรือตลาดพลูจำนวนร้อยละ 33.3 วัดอินทารามวรวิหารจำนวนร้อยละ 30.3 ย่านชุมชนวัดอินทารามจำนวนร้อยละ 27.2 ซอยเทอดไท 18 และวัดราชคฤห์วรวิหารจำนวนร้อยละ 24.2 วัดจันทารามวรวิหาร และ ตลาดวัดกลางจำนวนร้อยละ 21.2 ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง จำนวนร้อยละ 18.1 มัสยิดสวนพลูจำนวนร้อยละ 15.1 บ้านตลาดพลู โฮสเทล และคริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์จำนวนร้อยละ 12.1 ห้างทองเซ่งฮงหลีจำนวนร้อยละ 9.0

ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลการจัดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 33 คน

ชื่อสถานที่	จำนวน	ร้อยละ
สถานีรถไฟตลาดพลู	26	78.7
ถนนเทิดไท	24	72.7
แยกตลาดพลู	23	69.6
คลองบางกอกใหญ่	22	66.6
ถนนรัชดาภิเษก (สะพานข้ามแยกตลาดพลู)	20	60.6
ซอยเลียบบทางรถไฟ	15	45.4
ย่านชุมชนโรงเจ	13	39.3
ท่าเรือตลาดพลู	11	33.3
วัดอินทารามวรวิหาร	10	30.3
ย่านชุมชนวัดอินทาราม	9	27.2
ซอยเทอดไท 18	8	24.2
วัดราชคฤห์วรวิหาร	8	24.2
วัดจันทารามวรวิหาร	7	21.2
ตลาดวัดกลาง	7	21.2
ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง	6	18.1
มัสยิดสวนพลู	5	15.1
บ้านตลาดพลู โฮสเทล	4	12.1
คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์	4	12.1
ห้างทองเซ่งฮงหลี	3	9

3.1.4 กลุ่มช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป จากการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามในกลุ่มช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงจำนวน 12 คน พบว่าการรับรู้ขององค์ประกอบทางจิตภาพของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุนี้มีความชัดเจนในการรับรู้ความเป็นย่าน เส้นทาง และสถานที่ต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกัน โดยมีย่านชุมชนโรงเจคิดเป็นจำนวนร้อยละ 91.6 เป็นองค์ประกอบที่มีความชัดเจนมากที่สุด รองลงมาคือย่านชุมชนวัดอินทารามจำนวนร้อยละ 83.3 แยกตลาดพลู ถนนเทอดไท คลองบางกอกใหญ่จำนวนร้อยละ 75.0 ตลาดวัดกลาง วัดอินทารามวรวิหารจำนวนร้อยละ 66.6 ถนนรัชดาภิเษก (แยกตลาดพลู) สถานีรถไฟตลาดพลู วัดราชคฤห์วรวิหาร วัดจันทารามวรวิหารจำนวนร้อยละ 58.3 วัดเวฬุราชินจำนวนร้อยละ 50.0 ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ย่านชุมชนปากคลองบางสะแกจำนวนร้อยละ 41.6 ย่านชุมชนวัดก้นตทาราม ย่านชุมชนสวนพลูจำนวนร้อยละ 33.3 โดยมี มัสยิดสวนพลู คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์จำนวนร้อยละ 16.6 เป็นองค์ประกอบที่มีความชัดเจนน้อยที่สุด

ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจิตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน

ชื่อองค์ประกอบทางจิตภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ย่านชุมชนโรงเจ	11	91.6
ย่านชุมชนวัดอินทาราม	10	83.3
แยกตลาดพลู	9	75.0
ถนนเทอดไท	9	75.0
คลองบางกอกใหญ่	9	75.0
ตลาดวัดกลาง	8	66.6
วัดอินทารามวรวิหาร	8	66.6
ถนนรัชดาภิเษก (สะพานข้ามแยกตลาดพลู)	7	58.3
สถานีรถไฟตลาดพลู	7	58.3
วัดราชคฤห์วรวิหาร	7	58.3
วัดจันทารามวรวิหาร	7	58.3
วัดเวฬุราชิน	6	50.0
ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง	5	41.6
ย่านชุมชนปากคลองบางสะแก	5	41.6
ย่านชุมชนวัดก้นตทาราม	4	33.3
ย่านชุมชนสวนพลู	4	33.3
มัสยิดสวนพลู	2	16.6
คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์	2	16.6

3.1.5 ความชัดเจนขององค์ประกอบทางจินตภาพของกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุ

จากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุพบว่าองค์ประกอบของสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำได้ชัดเจนที่สุดคือ สถานีรถไฟตลาดพลูจำนวนร้อยละ 80.0 รองลงมาคือบริเวณแยกตลาดพลูจำนวนร้อยละ 78.8 วัดอินทารามวรวิหารจำนวนร้อยละ 42.5 อาคารพาณิชย์บริเวณแยกตลาดพลู จำนวนร้อยละ 37.5 ตลาดวัดกลางจำนวนร้อยละ 31.3 วัดราชคฤห์วรวิหาร ศาลเจ้าพ่อพระเพลิงจำนวนร้อยละ 28.8 วัดจันทารามวรวิหารจำนวนร้อยละ 27.5 ท่าเรือตลาดพลูจำนวนร้อยละ 26.3 บ้านตลาดพลู โฮสเทลจำนวนร้อยละ 18.8 ร้านหมี่กรอบจีนหลีจำนวนร้อยละ 16.3 มัสยิดสวนพลูจำนวนร้อยละ 15.0 ร้านกาแฟลิงซ์จำนวนร้อยละ 13.8 คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์จำนวนร้อยละ 11.3 ร้านกาแฟโบราณ จำนวนร้อยละ 10.0 วัดเวฬุราชินจำนวนร้อยละ 7.5 โรงเรียนธนบุรีวรเทพีพลารักษ์จำนวนร้อยละ 6.25 ธนาคารกสิกรไทยจำนวนร้อยละ 5.0 ร้านขนมหวานตลาดพลู และห้างทองเซ่งฮงหลีจำนวนร้อยละ 3.75

ตารางที่ 14 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ทุกช่วงอายุ จำนวน 80 คน (สถานที่)

ชื่อสถานที่	จำนวน	ร้อยละ	ชื่อสถานที่	จำนวน	ร้อยละ
สถานีรถไฟตลาดพลู	64	80.0	ร้านหมี่กรอบจีนหลี	13	16.3
แยกตลาดพลู	63	78.8	มัสยิดสวนพลู	12	15.0
วัดอินทารามวรวิหาร	34	42.5	ร้านกาแฟลิงซ์	11	13.8
อาคารพาณิชย์บริเวณแยกตลาดพลู	30	37.5	คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์	9	11.3
ตลาดวัดกลาง	25	31.3	ร้านกาแฟโบราณ	8	10.0
วัดราชคฤห์วรวิหาร	23	28.8	วัดเวฬุราชิน	6	7.5
ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง	23	28.8	โรงเรียนธนบุรีวรเทพีพลารักษ์	5	6.25
วัดจันทารามวรวิหาร	22	27.5	ธนาคารกสิกรไทย	4	5.0
ท่าเรือตลาดพลู	21	26.3	ร้านขนมหวานตลาดพลู	3	3.75
บ้านตลาดพลู โฮสเทล	15	18.8	ห้างทองเซ่งฮงหลี	3	3.75

โดยองค์ประกอบของถนนและเส้นทางที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำได้ชัดเจนที่สุดคือ ถนนเทอดไทจำนวนร้อยละ 82.5 รองลงมาคือ คลองบางกอกใหญ่จำนวนร้อยละ 77.5 ถนนรัชดาภิเษก จำนวนร้อยละ 65.0 ซอยเลียบบางรถไฟจำนวนร้อยละ 38.8 และซอยเทอดไท 18 จำนวนร้อยละ 21.3 เป็นองค์ประกอบของเส้นทางที่กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำได้น้อยที่สุด

ตารางที่ 15 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ทุกช่วงอายุ จำนวน 80 คน (ถนนและเส้นทาง)

ชื่อถนนและเส้นทาง	จำนวน	ร้อยละ
ถนนเทอดไท	66	82.5
คลองบางกอกใหญ่	62	77.5
ถนนรัชดาภิเษก	52	65.0
ซอยเลียบบางรถไฟ	31	38.8
ซอยเทอดไท 18	17	21.3

ในส่วนขององค์ประกอบทางจินตภาพที่มีความเป็นย่านชุมชน จากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าย่านชุมชนโรงเจจำนวนร้อยละ 56.3 เป็นองค์ประกอบของย่านที่มีความชัดเจนมากที่สุด รองลงมาคือ ย่านชุมชนวัดอินทารามจำนวนร้อยละ 23.8 ย่านชุมชนปากคลองบางสะแกจำนวนร้อยละ 6.25 ซึ่งองค์ประกอบที่ชัดเจนน้อยที่สุดคือ ย่านชุมชนวัดก้นตทาราม และย่านชุมชนสวนพลูจำนวนร้อยละ 5.0

ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลการจดจำองค์ประกอบทางจินตภาพจากการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ทุกช่วงอายุ จำนวน 80 คน (ย่าน)

ชื่อย่าน	จำนวน	ร้อยละ
ย่านชุมชนโรงเจ	45	56.3
ย่านชุมชนวัดอินทาราม	19	23.8
ย่านชุมชนปากคลองบางสะแก	5	6.25
ย่านชุมชนวัดก้นตทาราม	4	5.0
ย่านชุมชนสวนพลู	4	5.0

3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบทางกายภาพของสภาพแวดล้อม

ผลจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมของย่านตลาดพลู และเพื่อให้ทราบถึงอุปสรรคที่มีผลต่อการรับรู้และจดจำต่อโครงสร้างทางกายภาพของย่านตลาดพลู โดยสามารถสรุปความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างตามช่วงอายุได้ ดังต่อไปนี้

3.2.1 กลุ่มช่วงอายุ 15-20 ปี

ข้อดี

- เป็นแหล่งรวมร้านอาหารที่หลากหลาย เหมาะกับการออกมาเดินเล่น หาของกิน
- สถานที่ต่าง ๆ อยู่ในแนวถนนสายหลักเป็นส่วนใหญ่ทำให้ไม่เกิดความสับสนและสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ง่าย

- เป็นย่านที่มีการคมนาคมที่หลากหลายและสามารถเดินทางมายังพื้นที่ได้สะดวก
- เป็นพื้นที่ที่นัดพบ และสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่อื่น

ข้อเสีย

- พื้นที่ร้านค้าแผงลอยขาดความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย
- อาคารไม่มีเอกลักษณ์ไม่ได้บ่งบอกถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า

ข้อเสนอแนะ

- จัดระเบียบร้านค้าแผงลอยให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
- อยากให้มีการอนุรักษ์รูปแบบอาคารเก่าภายในย่านชุมชนก่อนที่จะรื้อทิ้งไปหมด

3.2.2 กลุ่มช่วงอายุ 21-30 ปี

ข้อดี

- มีตลาดที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- เป็นย่านการค้าที่สร้างรายได้ให้กับคนภายในพื้นที่

ข้อเสีย

- ไม่มีการประชาสัมพันธ์เรื่องแผนที่ป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ
- รูปแบบอาคารใหม่ไม่สอดคล้องกับอาคารเก่าในพื้นที่ย่านตลาดพลูมีรูปแบบสถาปัตยกรรมของย่านการค้าใหม่เกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม หรือบริบทโดยรอบ เช่น สีของอาคาร หลังคา ความสูง และช่องเปิด
  - พื้นที่ย่านตลาดพลูขาดพื้นที่จอดรถเนื่องจาก ความหนาแน่นของกลุ่มอาคาร และพื้นที่สาธารณะในการจอดรถมีไม่เพียงพอ
  - พื้นที่กิจกรรมขาดการเชื่อมโยงที่เหมาะสม ขาดบรรยากาศที่ดีในเส้นทางเดินระหว่างพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่ง
  - กิจกรรมในพื้นที่ไม่หลากหลาย ทำให้พื้นที่มีความซบเซา ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน และขาดความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน

ข้อเสนอแนะ

- ควรมีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว มีแผนที่ป้ายบอกเส้นทาง ตำแหน่งร้านค้า สถานที่สำคัญต่าง ๆ ให้คนที่ไม่เคยมาหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้
- ควรสร้างอัตลักษณ์ของย่านตลาดพลู โดยเฉพาะบริเวณสถานีรถไฟ และตลาด
- สร้างบรรยากาศและกิจกรรมในพื้นที่ให้หลากหลาย น่าเดิน มีจุดเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่ง

3.2.3 กลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี

ข้อดี

- มีพื้นที่ริมน้ำที่สามารถใช้เป็นพื้นที่นันทนาการและสัญจรได้
- มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ในย่านการค้าเก่า
- ในย่านตลาดพลูมีศาสนสถานที่สำคัญเป็นจำนวนมาก

ข้อเสีย

- พื้นที่ย่านตลาดพลูขาดพื้นที่จอดรถ เนื่องจากความหนาแน่นของกลุ่มอาคาร และขาดพื้นที่สาธารณะในการจอดรถ
- ปัญหาการรुक้าพื้นที่สาธารณะ การรुक้าทางเท้าเพื่อการค้า การใช้พื้นที่สาธารณะตั้งร้านค้าแผงลอย
- เส้นทางที่ใช้ในการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำ ไม่มีความเด่นชัด และมีช่องทางที่แคบ ทำให้ยากลำบากต่อการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำและผู้คนไม่นิยมเดินทางสัญจรทางน้ำเหมือนในอดีต
- ไม่มีการประชาสัมพันธ์เรื่องแผนที่ป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ
- ปัญหาความทรุดโทรมของอาคารเก่าภายในย่านชุมชน โดยสาเหตุของการทรุดโทรมของอาคารเก่าภายในย่านตลาดพลูคือ ทรุดโทรมตามธรรมชาติ และขาดเงินทุนในการปรับปรุง ซ่อมแซม การส่งเสริมและการพัฒนาจากภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

- แนะนำให้ลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวเข้ามาในพื้นที่
- จัดสรรพื้นที่บางส่วนให้สำหรับร้านค้าแผงลอยที่รुक้าพื้นที่สาธารณะ
- ปรับปรุงภูมิทัศน์ และการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำ เปิดมุมมองเข้าสู่พื้นที่ริมน้ำ
- ส่งเสริมและกำหนดแนวทางการพัฒนาย่าน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อาคารเก่าภายในย่านชุมชน

3.2.4 กลุ่มช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป

ข้อดี

- เป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึงรวมถึงการขนส่งและเดินทางไปยังพื้นที่ที่สำคัญต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก

- มีรถโดยสารสามล้อรับจ้างจอดรอบริการในพื้นที่ สามารถนำเอาผู้คนและสินค้าเข้ามาได้

- เป็นชุมชนเก่าในย่านฝั่งธนบุรี มีประวัติยาวนาน

ข้อเสีย

- ปัญหาการติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณาที่ไม่เป็นระเบียบ

- ปัญหาทัศนียภาพทางเท้าไม่สวยงาม

ข้อเสนอแนะ

- อยากให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น เช่น ที่นั่งรอรถโดยสารในแต่ละจุดจอด

- ควรมีพื้นที่จอดรถสาธารณะสำหรับจอดรถยนต์ส่วนบุคคล

- ปรับปรุงรูปแบบแผ่นป้ายโฆษณาให้สวยงาม และจัดวางให้เป็นระเบียบ

- จัดสรรพื้นที่ ในส่วนของหาบเร่จัดให้ไปอยู่ในพื้นที่การค้าที่จัดเตรียมไว้ให้ ส่วน

แผงลอยมีการจัดรูปแบบหน้าร้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

4. สรุปผลการเก็บข้อมูลแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง

ในการสรุปผลแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 80 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุ 15-20 ปี จำนวน 13 คน ช่วงอายุ 21-30 ปี จำนวน 27 คน ช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 33 คน และช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน สามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

จากการสรุปข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มพบว่าจำนวนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละช่วงอายุมีจำนวนที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากที่สุดได้แก่ กลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มมีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชายอย่างเห็นได้ชัด โดยในกลุ่มตัวอย่างมีการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเกินกว่าครึ่งหนึ่งเป็นชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ 62 คน รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม 12 คน และศาสนาคริสต์จำนวน 6 คน ทั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มจำนวนเกินกว่าครึ่งมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และจำนวนน้อยที่สุดคือระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบอาชีพ พนักงาน พนักงานรัฐวิสาหกิจ ประกอบธุรกิจส่วนตัว และ

แม่บ้าน ในส่วนของภูมิลำเนาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

4.2 พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม พบว่ากลุ่มตัวอย่างนั้นมีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือระดับไม่มีเลย และมีมาก ในส่วนของความถี่ของการเดินทางเข้ามาภายในย่านตลาดพลู พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเข้ามาในพื้นที่เป็นประจำ รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาบ่อยครั้ง รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาครั้งแรก และกลุ่มตัวอย่างที่นาน ๆ ครั้งจะเข้ามาใช้งานพื้นที่ ทั้งนี้พบว่าวัตถุประสงค์ในการเข้ามาใช้งานพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ส่วนใหญ่แล้วจะเข้ามาเพื่อจับจ่ายซื้อสินค้า อาหาร และเพื่อสัญจรผ่านไปมายังบริเวณอื่น ๆ และใช้เวลาอยู่ภายในพื้นที่ตั้งแต่ 1-2 ชั่วโมง

4.3 การรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพ

ในส่วนของ การวาดรูปแผนที่ทางจินตภาพของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม พบว่าในกลุ่มช่วงอายุ 15-20 ปีจะสามารถจดจำสถานที่ที่ตนเองนั้นเคยไปใช้งาน เช่นบริเวณพื้นที่ร้านค้าได้สะพานข้ามแยกตลาดพลู และร้านค้าต่าง ๆ รองลงมาคือถนนเทอดไท และคลองบางกอกใหญ่ ลำดับต่อมาในกลุ่มช่วงอายุ 21-30 ปี พบว่าถนนเทอดไท สถานีรถไฟตลาดพลู อาคารพาณิชย์ (บริเวณแยกตลาดพลู) และคลองบางกอกใหญ่ คือ สถานที่ที่สามารถรับรู้และจดจำได้ดีที่สุด สำหรับกลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี จะสามารถจดจำองค์ประกอบที่เป็นเส้นทาง และจุดหมายตา ซึ่งพบว่าสถานีรถไฟตลาดพลู ถนนเทอดไท แยกตลาดพลู คลองบางกอกใหญ่ และถนนรัชดาภิเษก (สะพานข้ามแยกตลาดพลู) คือ สถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำได้ดีที่สุด และในส่วนของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไปพบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มช่วงอายุนี้เป็นคนในพื้นที่ มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูในระดับที่มาก จึงสามารถรับรู้และจดจำองค์ประกอบความเป็นย่าน เส้นทาง และสถานที่ต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งพบว่า ย่านชุมชนโรงเจ ย่านชุมชนวัดอินทาราม บริเวณแยกตลาดพลู ถนนเทอดไท และคลองบางกอกใหญ่ คือ สถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำได้ดีที่สุด

จากการวาดแผนที่ พบว่าความชัดเจนขององค์ประกอบหลักทางจินตภาพในการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างในทุกช่วงอายุ ได้แก่ สถานีรถไฟตลาดพลู แยกตลาดพลู วัดอินทารามวรวิหาร อาคารพาณิชย์บริเวณแยกตลาดพลู ตลาดวัดกลาง วัดราชคฤห์วรวิหาร ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง วัดจันทารามวรวิหาร และท่าเรือตลาดพลู

4.4 ปัญหา อุปสรรคทางกายภาพ และข้อเสนอแนะ

จากการพูดคุยและสอบถามถึงปัญหา อุปสรรคของสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในพื้นที่ย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มสามารถสรุปได้ว่า สถานที่ต่าง ๆ ภายในย่านตลาดพลู

จะตั้งอยู่ในแนวถนนสายหลักเป็นส่วนใหญ่ทำให้ไม่เกิดความสับสนและสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ง่ายและง่ายต่อการเข้าใจโครงสร้าง มีพื้นที่ริมน้ำที่สามารถใช้เป็นพื้นที่นันทนาการและสัญจรได้ มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ในย่านชุมชน

แต่ทั้งนี้พบว่าปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่คือพื้นที่กิจกรรมขาดการเชื่อมโยงที่เหมาะสมขาดบรรยากาศที่ดีในเส้นทางเดินระหว่างพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่ง กิจกรรมในพื้นที่ไม่หลากหลาย อีกทั้งปัญหาการรुक้ำพื้นที่สาธารณะ การรुक้ำทางเดินเท้าเพื่อการค้า รวมถึงไม่มีการประชาสัมพันธ์เรื่องแผนที่ป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ และเส้นทางที่ใช้ในการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำไม่มีความเด่นชัดพื้นที่ทางเดินถูกใช้เป็นพื้นที่จอดรถ และมีช่องทางที่แคบ ทำให้ยากลำบากต่อการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำ

จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว มีแผนที่ป้ายบอกเส้นทาง ตำแหน่งร้านค้า สถานที่สำคัญต่าง ๆ สร้างบรรยากาศและกิจกรรมในพื้นที่ให้หลากหลาย นำเดิน มีจุดเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่ง ส่งเสริมและกำหนดแนวทางการพัฒนาย่าน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อาคารเก่าภายในย่านชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา สังเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

ย่านชุมชนตลาดพลู เป็นย่านชุมชนพาณิชยกรรมเก่าที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญของพื้นที่ฝั่งธนบุรี มีลักษณะเป็นย่านชุมชนที่มีพัฒนาการตั้งถิ่นฐานตามแนวริมแม่น้ำลำคลองมาตั้งแต่อดีต เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ เป็นชุมทางของการสัญจรทางน้ำในอดีต ทำให้พื้นที่บริเวณย่านนี้กลายเป็นพื้นที่ศูนย์กลางกิจกรรมการค้าในรูปแบบตลาดน้ำ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการสัญจรและการขนส่งการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมทางบกตามแผนและนโยบายของภาครัฐ ทำให้เกิดการขยายตัวของโครงข่ายการสัญจรทางบกที่เพิ่มมากขึ้นและได้กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงย่านตลาดพลู

ปัจจุบันพื้นที่ตลาดพลูมีถนนตัดใหม่เป็นถนนสายหลักในการเข้าถึงพื้นที่ พื้นที่กิจกรรมการค้าจึงกระจายตัวเกาะออกไปตามแนวถนน กิจกรรมการค้าย่านตลาดพลูในปัจจุบันจึงค่อย ๆ ลดบทบาทจากอดีตที่เป็นศูนย์กลางพาณิชยกรรมในระดับเมืองมาเป็นระดับย่านตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามย่านตลาดพลูก็ยังคงปรากฏองค์ประกอบทางกายภาพดั้งเดิมเช่น วัด ศาลเจ้า มัสยิด โบสถ์ คริสตจักร บ้านขุนนางข้าราชการในอดีต เรือนแถวเก่าริมน้ำ ดึกแถวเก่า และท่าเรือเป็นต้น ที่แสดงถึงโครงสร้างและองค์ประกอบทางกายภาพในอดีตอยู่มาจนถึงปัจจุบัน จากสาเหตุดังกล่าวทำให้การรับรู้ทางจินตภาพของความเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่เป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม วิถีชีวิตริมคลอง เริ่มไม่เด่นชัด จึงนำไปสู่ขบวนการศึกษาค้นคว้าและกำหนดแนวทางการออกแบบเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมจินตภาพ

จุดประสงค์หลักในการทำวิจัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาการรับรู้จินตภาพของกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้สัญจรผ่านไปมาภายในย่านตลาดพลู คำถามในการวิจัยนี้มุ่งศึกษาการรับรู้ทางจิตภาพ เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคของนักท่องเที่ยวและผู้คนทั่วไปที่ส่งผลต่อการรับรู้องค์ประกอบทางจิตภาพ และกำหนดแนวทางการออกแบบเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมจินตภาพ โดยคาดว่าผลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาภูมิทัศน์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนและกำหนดนโยบายการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพให้คงไว้ซึ่งภาพลักษณ์ของย่านพาณิชยกรรมเก่าตลาดพลู และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับย่านที่พาณิชยกรรมเก่าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันต่อไป

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเพศหญิงมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 48 คน เพศชายมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 32 คน สัดส่วนร้อยละ 60 และร้อยละ 40 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวนร้อยละ 41.25 มีสัญชาติไทย ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 80 คน ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธจำนวน 62 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 77.5 และมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครมากกว่าต่างจังหวัด สัดส่วนร้อยละ 61.25 และร้อยละ 38.75 ส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 62.5 ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท ร้อยละ 33.75

ในส่วนของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างนั้นพบว่าส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูอยู่ในระดับปานกลางจำนวนร้อยละ 55.0 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 21-30ปี และ 31-40ปี โดยกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 15-20 ปีมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูอยู่ในระดับที่น้อยมาก และกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไปมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด และผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามพบว่าจำนวนความถี่ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนร้อยละ 47.5 เดินทางเข้ามาในพื้นที่ย่านตลาดพลูเป็นประจำ รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ย่านตลาดพลูบ่อยครั้งมีจำนวน ร้อยละ 25.0 โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาย่านตลาดพลูส่วนใหญ่คือเดินทางมาเพื่อจับจ่ายซื้อสินค้า อาหาร และบริการจำนวนร้อยละ 76.25 เข้ามาเพื่อสัญจรผ่านไปยังบริเวณอื่นจำนวนร้อยละ 57.5 โดยส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการทำกิจกรรมในพื้นที่อยู่ที่ประมาณ 1-2 ชั่วโมง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 41.25

อย่างไรก็ตามเมื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์แล้วพบว่า อาชีพ การศึกษา ไม่ส่งผลต่อการประเมินแบบสอบถาม แต่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และวัตถุประสงค์ที่เข้ามาที่ย่านตลาดพลู สำหรับความแตกต่างของอายุ และประสบการณ์ในอดีตนั้นพบว่ามีผลต่อความแตกต่างในการรับรู้ เช่น กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุสูงวัยจะสามารถจดจำสถานที่และรายละเอียดต่าง ๆ ที่ตนเองเคยมีส่วนร่วมได้ชัดเจนมากกว่า และในส่วนของความแตกต่างของเพศนั้นพบว่ามีผลต่อความแตกต่างในการรับรู้ เช่น เพศชายจะให้ความสำคัญกับการจดจำเฉพาะเส้นทางในการเดินทางเป็นหลัก ในขณะที่ฝ่ายหญิงจะให้ความสำคัญกับการจดจำสถานที่และรายละเอียดต่าง ๆ ที่ตนเองเคยมีส่วนร่วมหรือเป็นสถานที่ที่นัดพบได้มากกว่า

1.2 การรับรู้ขอบเขตทางจินตภาพของพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษา พบว่า องค์ประกอบทางจินตภาพที่เด่นชัดที่สุดที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำได้ชัดเจนที่สุด ของย่านตลาดพลูสามารถสรุปเรียงตามลำดับได้ดังนี้ สถานีรถไฟตลาดพลูจำนวนร้อยละ 80.0 รองลงมาคือบริเวณแยกตลาดพลูจำนวนร้อยละ 78.8 วัดอินทารามวรวิหารจำนวนร้อยละ 42.5 อาคารพาณิชย์บริเวณแยกตลาดพลูจำนวนร้อยละ 37.5 ตลาดวัดกลางจำนวนร้อยละ 31.3 วัดราชคฤห์วรวิหารและศาลเจ้าพ่อพระเพลิงจำนวนร้อยละ 28.8 วัดจันทารามวรวิหารจำนวนร้อยละ 27.5 ท่าเรือตลาดพลูจำนวนร้อยละ 26.3 บ้านตลาดพลู โฮสเทลจำนวนร้อยละ 18.8 ร้านหมี่กรอบจีนหลีจำนวนร้อยละ 16.3 มัสยิดสวนพลูจำนวนร้อยละ 15.0 ร้านกาแฟลิงซ์จำนวนร้อยละ 13.8 คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์ จำนวนร้อยละ 11.3 ร้านกาแฟโบราณจำนวนร้อยละ 10.0 วัดเวฬุราชิมจำนวนร้อยละ 7.5 โรงเรียนธนบุรีวรเทพีพลารักษ์จำนวนร้อยละ 6.25 ธนาคารกสิกรไทยจำนวนร้อยละ 5.0 ร้านขนมหวานตลาดพลู และห้างทองเซ่งฮงหลีจำนวนร้อยละ 3.75

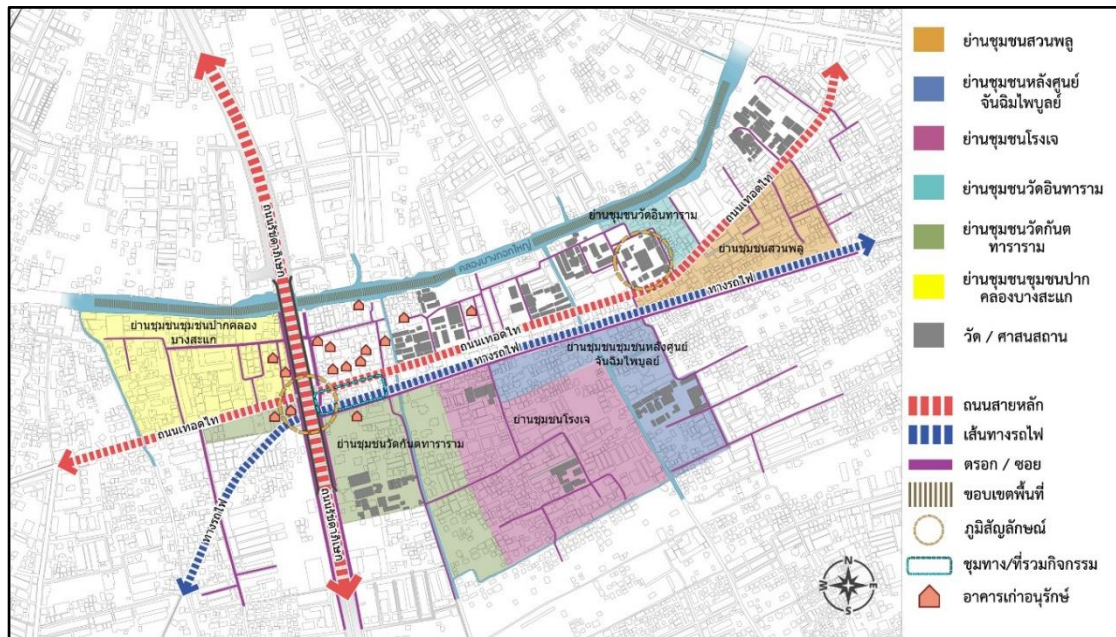
ซึ่งสังเกตได้ว่าองค์ประกอบทางจินตภาพที่กล่าวมานี้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นพื้นที่ที่กระจายตัวเกาะไปตามแนวถนนเทอดไทที่เป็นถนนสายหลักเป็นส่วนมาก และมีสถาปัตยกรรม ร้านค้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน แต่ยังคงมีความชัดเจนทางจิตภาพที่ไม่มากนัก อาทิเช่น ร้านกาแฟลิงซ์ ร้านกาแฟโบราณ ธนาคารกสิกรไทย ร้านขนมหวานตลาดพลู และห้างทองเซ่งฮงหลี กำลังจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในจินตภาพของย่านตลาดพลู

1.3 สรุปปัญหาและอุปสรรคทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

เมื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างในทุกช่วงอายุได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคที่บ่งบอกไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งพบว่าปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่คือพื้นที่กิจกรรมขาดการเชื่อมโยงที่เหมาะสม ขาดบรรยากาศที่ดีในเส้นทางเดินระหว่างพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่ง กิจกรรมในพื้นที่ไม่หลากหลาย อีกทั้งปัญหาการรुक้าพื้นที่สาธารณะ การรुक้าทางเดินเท้าเพื่อการค้า รวมถึงไม่มีการประชาสัมพันธ์เรื่องแผนที่ป้ายบอกทางไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ และเส้นทางที่ใช้ในการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำ ไม่มีความเด่นชัด และมีช่องทางที่แคบ ทำให้ยากลำบากต่อการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำ

อย่างไรก็ตามจากการที่ได้สอบถาม พูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างบางกลุ่ม พบว่าปัญหาที่ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถจดจำสถานที่บางแห่งได้ เนื่องจากความเจริญเติบโตของสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นทำให้การจดจำในบางสถานที่ขาดหายไป ด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงส่งผลให้การรับรู้ทางจินตภาพของย่านตลาดพลูไม่ชัดเจน

2. สัเคราะห์ข้อมูล

ภาพที่ 28 แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพของย่านตลาดพลูในปัจจุบัน

แผนผังข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทางจินตภาพทั้ง 5 ประเภทอันได้แก่ เส้นทาง ขอบเขต ย่าน จุดศูนย์รวม และภูมิสัญลักษณ์ หรือที่รวมกิจกรรม อยู่ร่วมกันเป็นองค์รวมมิได้ แยกจากกันและประสานกันอย่างซับซ้อนซึ่งแผนที่ดังกล่าวไม่ได้เป็นสภาพที่ปรากฏจริงแต่มีความสำคัญเพียงพอที่จะก่อให้เกิดจินตภาพได้โดยเส้นทางหลักที่ปรากฏในจินตภาพของย่านตลาดพลู ได้แก่ ถนนเทิดไท ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่ตัดผ่านย่าน ถนนรัชดาภิเษก เส้นทางรถไฟ และคลองบางกอกใหญ่ ขอบเขตของย่านตลาดพลู ได้แก่ แนวคลองบางกอกใหญ่ และแนวคลองสายย่อยในย่านชุมชนต่าง ๆ และในส่วนของพื้นที่ชุมทาง หรือรวมกิจกรรมจะอยู่บริเวณแยกตลาดพลูซึ่งถือเป็นกิจกรรมของคนในย่าน เป็นพื้นที่พบปะ และรองรับกิจกรรมการพักผ่อนและเป็นจุดใช้บริการคมนาคมของพื้นที่ ในพื้นที่บริเวณนี้จะพบว่ามีสะพานข้ามแยก ซึ่งตั้งอยู่บริเวณแยกตลาดพลูเป็นจุดหมายตาที่เด่นชัดในพื้นที่ และเจดีย์บริเวณหน้าวัดอินทารามวรวิหารซึ่งตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดเป็นอีกจุดหมายตาที่มีความเด่นชัดเช่นกัน ทั้งนี้นอกจากองค์ประกอบ 5 ประเภทย่านตลาดพลูยังมีสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า และอาคารเก่าควรค่าแก่การอนุรักษ์ ทั้งทางศาสนาและทางพาณิชย์กรรมซึ่งกระจายอยู่ภายในย่านชุมชนต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าถนนเทิดไท้ ถนนรัชดาภิเษก และซอยเลียบบางทางรถไฟ เป็นองค์ประกอบของเส้นทางที่กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำได้ค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากมีลักษณะเป็นถนนสายหลักที่ตัดผ่านพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ภายในย่านตลาดพลู

กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้ความเป็นย่านชุมชนของชุมชนโรงเจได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นย่านชุมชนที่อยู่ใกล้บริเวณพื้นที่กิจกรรมการค้า และภายในย่านชุมชนมีศาสนสถานของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนเข้ามาทำกิจกรรมทางศาสนาอย่างเป็นประจำสม่ำเสมอ

จากแผนผังพบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้เส้นขอบของพื้นที่ย่านตลาดพลูได้ชัดเจนที่สุดจากด้านทิศเหนือโดยรับรู้ได้จากแนวคลองบางกอกใหญ่ และชุมทางหรือที่รวมกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำได้ชัดเจนที่สุดจะเป็นพื้นที่บริเวณแยกตลาดพลู แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจินตภาพของย่านตลาดพลูในปัจจุบันแล้ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้ได้ถึงองค์ประกอบทางจินตภาพที่อยู่ในพื้นที่ย่านตลาดพลูได้ชัดเจนน้อยที่สุด ดังต่อไปนี้

- ศาสนสถานที่สำคัญ ๆ เช่น วัดจันทารามวรวิหารและวัดราชคฤห์
- อาคารเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์
- ย่านชุมชนต่าง ๆ เช่น ย่านชุมชนวัดอินทาราม ย่านชุมชนปากคลองบางสะแก ย่านชุมชนวัดก้นตarrant และย่านชุมชนสวนพลู
- เส้นทางตรอก ซอย ต่าง ๆ ที่เชื่อมพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ภายในย่าน

หากทำการวิเคราะห์แผนที่จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางจินตภาพของกลุ่มตัวอย่างมีองค์ประกอบของเส้นทาง เส้นขอบ ชุมทาง และภูมิสัญลักษณ์ ประสานกันเป็นกลุ่มอย่างซับซ้อนภายในแผนที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณแยกตลาดพลู และตามแนวถนนเทอดไท้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้จินตภาพที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้ได้ชัดเจนน้อยที่สุด และไม่สามารถรับรู้ได้สอดคล้องกับปัญหาและอุปสรรคของลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อการรับรู้ เช่น ไม่มีแผนที่ป้ายบอกทางหรือจุดหมายตา รวมถึงถึงลักษณะของสิ่งปลูกสร้างที่ไม่มีการควบคุมลักษณะหน้าตาอาคารรูปแบบอาคารใหม่ไม่สอดคล้องกับอาคารเก่าในพื้นที่ มีรูปแบบสถาปัตยกรรมของย่านการค้าใหม่เกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม หรือบริบทโดยรอบ เช่น สีของอาคาร หลังคา ความสูง และช่องเปิด ทำให้เกิดบริเวณมุมอับของสายตาดับบังอาคารที่มีคุณค่าทำให้ไม่สามารถรับรู้ได้ถึงจินตภาพของพื้นที่เท่าที่ควรจะเป็น โดยผลจากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบทางจินตภาพที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถรับรู้ได้และจดจำตำแหน่งได้ไม่ชัดเจนมีดังต่อไปนี้

วัดจันทารามวรวิหาร

เป็นสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำตำแหน่งได้ไม่ชัดเจนนัก แม้จะอยู่ในพื้นที่ใจกลางของย่านตลาดพลูและมีความสวยงาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับวัดราชคฤห์ จึงทำ

ให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความสับสนของตำแหน่งทั้งสองวัด นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีการส่งเสริมลักษณะทางกายภาพที่ดี เนื่องจากมีการบดบังของภูมิทัศน์จากด้านนอก อาทิเช่น แนวต้นไม้ หรือสายไฟที่ระเกะระกะ ทำให้บดบังทัศนวิสัยในการสังเกตองค์ประกอบ ทางด้านทิศเหนือของวัดจันทารามวรวิหารพื้นที่โดยรอบวัดติดกับพื้นที่ของตลาดวัดกลางทำให้พื้นที่โดยรอบวัดทางด้านทิศเหนือถูกบดบังทัศนียภาพจากการตั้งร้านค้าแผงลอยที่ขาดการจัดการในเกิดความเป็นระเบียบ

วัดราชคฤห์

จากการวิเคราะห์แผนที่ทางจินตภาพพบว่าเป็นสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างจดจำได้ไม่ชัดเจนนักเช่นเดียวกับวัดจันทารามวรวิหาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานที่ถูกบดบังจากแนวต้นไม้ หรือสายไฟที่ไม่เป็นระเบียบ ระเกะระกะ ทำให้บดบังทัศนวิสัยในการสังเกตองค์ประกอบ

กลุ่มอาคารเก่าอนุรักษ์

เป็นองค์ประกอบที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถจดจำและรับรู้ได้ อาจเนื่องมาจากพื้นที่ตั้งของอาคารเก่าจะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ชุมชน และริมคลองสายย่อยต่าง ๆ ซึ่งการเข้าถึงพื้นที่ลำบากตัวอาคารสถานที่ถูกบดบังจากกลุ่มอาคารสมัยใหม่

ชุมชนภายในย่านตลาดพลู

จากการวิเคราะห์แผนที่ทางจินตภาพและการสัมภาษณ์พูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างพบว่าย่านชุมชนโรงเจเป็นย่านชุมชนที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำได้ชัดเจนมากที่สุด โดยที่ชุมชนอื่น ๆ ภายในย่านตลาดพลู เช่น ย่านชุมชนวัดอินทาราม ย่านชุมชนปากคลองบางสะแก ย่านชุมชนวัดกัณฑ์ทาราม และย่านชุมชนสวนพลูเป็นองค์ประกอบที่กลุ่มตัวอย่างจดจำได้ไม่ชัดเจน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างที่สามารถรับรู้และจดจำได้นั้นจะเป็นคนในพื้นที่จึงมีความคุ้นชินกับสถานที่และชุมชนต่าง ๆ มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ในระดับหนึ่งจึงสามารถรับรู้และจดจำได้ดี และกลุ่มตัวอย่างที่สามารถจดจำและรับรู้ได้ไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูเลยและเป็นคนที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่จึงทำให้ไม่สามารถรับรู้และจดจำได้

พื้นที่ภายในของย่านชุมชนมีความหนาแน่นและค่อนข้างแออัดทำให้การเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ของชุมชนเป็นได้ลำบาก การเข้าถึงพื้นที่ถูกบดบังจากแนวอาคารบ้านเรือนที่ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย พื้นที่สาธารณะว่างเปล่าที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาพื้นที่ดึงดูดผู้คน นักท่องเที่ยว ให้เข้ามาภายในพื้นที่ย่านหรือเป็นจุดเชื่อมโยงกิจกรรมภายในชุมชนยังขาดแนวทางในการพัฒนา

เส้นทาง ตรอก ซอย พื้นที่เชื่อมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในย่าน

พื้นที่เชื่อมโยงระหว่างท่าเรือตลาดพลูกับพื้นที่รับส่งรถโดยสารสาธารณะและพื้นที่สถานีรถไฟตลาดพลูเป็นองค์ประกอบที่มีความโดดเด่นในด้านเส้นทางสัญจรทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำและรับรู้ได้เป็นอย่างดี แต่พื้นที่ของเส้นทางสัญจรบางจุดไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกใช้เป็น

พื้นที่จอดรถและปัญหาการรुक้าพื้นที่สาธารณะ การรुक้าทางเดินเท้าเพื่อการค้ำจิ่งทำให้การเข้าถึงพื้นที่กิจกรรมขาดความต่อเนื่อง

3. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่ศึกษา

ขั้นตอนเสนอแนะแนวทางการแก้ไขและบรรเทาปัญหา / อุปสรรค ได้พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ของปัญหา / อุปสรรคที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถรับรู้จินตภาพของย่านตลาดพลูได้ชัดเจนสามารถแบ่งเป็นข้อเสนอแนะหลัก ๆ ได้ดังนี้

วัดจันทารามวรวิหารและวัดราชคฤห์

เนื่องด้วยพบว่ากลุ่มตัวอย่างจดจำตำแหน่งขององค์ประกอบได้ไม่ชัดเจนนัก แม้สถานที่จะอยู่ในพื้นที่ใจกลางของย่านตลาดพลู ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากพื้นที่ตั้งอยู่ของสถานที่ทั้งสองวัดอยู่ใกล้กัน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความสับสนของตำแหน่งทั้งสองวัด และส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากปัญหาด้านมุมมอง คือการถูกบดบังทัศนียภาพจากป้ายโฆษณา สายไฟฟ้าที่ไม่เป็นระเบียบ ตำแหน่งของอาคารสำนักงาน กลุ่มอาคารร้านขายของที่ระลึก และร้านค้าแผงลอยต่าง ๆ บริเวณโดยรอบพื้นที่ที่สร้างขึ้นภายหลังตั้งอยู่ในตำแหน่งที่บดบังทัศนียภาพของพระอุโบสถและจากมุมมองในการเข้าถึงวัด จึงเสนอให้มีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ ดังต่อไปนี้

- ปรับปรุงภูมิทัศน์เปิดมุมมองให้ผู้ใช้งานในพื้นที่สามารถสังเกตเห็นได้โดยง่าย ตัดแต่งต้นไม้และจัดระเบียบของแนวสายไฟฟ้าที่บดบังภูมิทัศน์ของสถานที่
- พัฒนาพื้นที่โดยรอบบริเวณทางด้านทิศเหนือของวัดจันทารามวรวิหารที่ติดกับพื้นที่ของตลาดวัดกลาง โดยการจัดระเบียบของพื้นที่ร้านค้าเพื่อไม่ให้บดบังภูมิทัศน์ของวัดควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่จุดศูนย์รวมกิจกรรม บริเวณกลุ่มอาคารตลาดวัดกลาง พื้นที่ริมคลอง ให้เกิดความเป็นระเบียบ
- บริเวณด้านที่ติดกับถนนเทิดไทม์ลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับจอดรถรับ-ส่งทั้งกลุ่มของรถรับจ้าง รถประจำทางสาธารณะ และรถยนต์ส่วนบุคคลเข้ามาจอดเพื่อรอรับผู้สัญจร อีกทั้งยังมีรถบรรทุกส่งสินค้าที่เข้ามาจอดเพื่อรับ-ส่งสินค้าภายในพื้นที่อีกด้วย ดังนั้นจึงควรควบคุมการจอดรถในบริเวณดังกล่าว โดยกำหนดประเภทของยานพาหนะให้มีความเหมาะสมตามช่วงเวลา รวมถึงจัดระเบียบตำแหน่งในการจอดรถรถรับจ้าง เพื่อไม่ให้บดบังภูมิทัศน์ของสถานที่จากบริเวณภายนอก

กลุ่มอาคารเก่าอนุรักษ์

กลุ่มอาคารเก่าอนุรักษ์เป็นองค์ประกอบที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้ได้ไม่ชัดเจน จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้ามาใช้งานพบว่า ลักษณะทางกายภาพไม่เอื้ออำนวยต่อการจดจำไม่ว่าจะเป็นในด้านความสวยงามหรือความโดดเด่น เนื่องด้วยถูกบดบังจากกลุ่มอาคารสมัยใหม่และการเข้าถึงพื้นที่ที่ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากสัญญาณชี้แนะที่ไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงควรทำการปรับปรุงดังต่อไปนี้

- จัดทำแผนที่วัฒนธรรมย่านตลาดพลู ที่ระบุตำแหน่งของอาคารเก่า และร้านอาหาร ควบคู่ไปกับการเพิ่มป้ายสัญลักษณ์ในการนำทางจากบริเวณทางเดินริมถนนเทิดไท และตรอก ซอย ภายในย่านชุมชน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต

- กำหนดแนวทางในการปรับปรุงและควบคุมอาคารสิ่งก่อสร้างภายในย่านตลาดพลู โดยการรักษาและปรับปรุงอาคาร กลุ่มอาคาร และบริเวณใกล้เคียงที่มีความสำคัญ มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์เมือง เพื่อก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี และมีลักษณะเฉพาะของตนเอง โดยเฉพาะลักษณะพิเศษที่มีในอดีต

- กำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่เกิดขึ้นใหม่หรือการปรับปรุงบูรณะอาคารจากโครงสร้างเดิมและอาคารที่มีความสำคัญ เช่น กลุ่มอาคารตลาดวัดกลาง กลุ่มอาคารเก่าริมถนนเทอดไทบริเวณซอยเทอดไท 18 และเทอดไท 20 รวมถึงบริเวณแยกตลาดพลู ฯลฯ โดยกำหนดวัสดุประกอบอาคาร สี และช่องเปิดของผนังอาคารให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับอาคารในบริเวณพื้นที่ย่าน

ชุมชนภายในย่านและเส้นทาง พื้นที่เชื่อมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในย่านตลาดพลู

จากการสัมภาษณ์พูดคุยและวิเคราะห์แผนที่ทางจินตภาพพบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่สามารถจดจำองค์ประกอบที่แสดงถึงความเป็นย่านชุมชนได้จากการเขียนแผนที่ทางจินตภาพ โดยปัจจัยที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถรับรู้ได้นั้นเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างขาดความเข้าใจในพื้นที่และความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และปัจจัยด้านการเชื่อมโยงพื้นที่ ซึ่งโครงข่ายการสัญจรภายในย่านตลาดพลูมีลักษณะเป็นโครงข่ายถนนตาราง บริเวณพื้นที่ศูนย์กลางย่านมีถนนเทิดไทเป็นเส้นทางสัญจรหลักของย่านมีศักยภาพสูงในการสัญจรเข้าถึงพื้นที่ได้ดี แต่พบว่าถนนสายย่อยภายในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการสัญจรทางเท้าในการเข้าถึงภายในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีลักษณะทางกายภาพที่ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เช่น ความกว้างถนน สภาพพื้นผิวถนน ป้ายโฆษณา และร้านค้าแผงลอยต่าง ๆ ที่บดบังมุมมอง และพื้นที่จอดรถยังไม่เหมาะสม ทำให้ขาดความสวยงามและเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงเสนอให้มีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ ดังนี้

- พัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าสาธารณะบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่ให้เกิดเป็นพื้นที่กิจกรรม พื้นที่พักผ่อน หรือสวนสาธารณะสำหรับผู้คนทั้งในและนอกพื้นที่ ที่สามารถตอบรับกับความหลากหลายของกิจกรรมรวมทั้งยังเป็นจุดเชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ ภายในย่านชุมชนและเป็นการสร้างองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยดึงดูดผู้คน นักท่องเที่ยว ให้เข้ามาภายในพื้นที่ย่านมากยิ่งขึ้น โดยการเปิดมุมมองเข้าสู่พื้นที่ริมน้ำและสร้างทัศนียภาพที่สวยงาม

- ปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ชุมชนภายในพื้นที่ย่านตลาดพลูให้พื้นที่ชุมชนมีความหนาแน่นที่เหมาะสม กำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะรกร้างให้เป็นพื้นที่เปิดโล่งเพื่อการพักผ่อน นันทนาการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวได้

- ออกแบบและพัฒนาเส้นทางเดินเท้าริมน้ำไปตามแนวคลองบางกอกใหญ่เพื่อเป็นการเชื่อมพื้นที่กิจกรรมและพื้นที่สาธารณะของย่านชุมชน และส่งเสริมบรรยากาศพื้นที่ทางเท้าโดยการเลือกใช้พืชพรรณที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ทางเท้า

- เพิ่มป้ายสัญลักษณ์ในการนำทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ และป้ายแสดงแผนผังย่านชุมชนและข้อมูลของพื้นที่ กระจายตามจุดตัดของมูมถนนบริเวณทางเดินริมถนนเทอดไท และบริเวณแยกตลาดพลู

- ควบคุมและจัดระเบียบการจอดรถบริเวณถนนเทอดไท 18 ที่เป็นจุดเชื่อมต่อกับพื้นที่ท่าเรือตลาดพลู เพื่อไม่ให้เป็นการบดบังสายตาจากผู้ใช้งาน

- ควบคุมไม่ให้มีการตั้งร้านค้าแผงลอยบริเวณทางเข้าด้านหน้าสถานีรถไฟตลาดพลูและบริเวณใต้สะพานข้ามแยกตลาดพลู เนื่องจากกีดขวางทางเดินเท้าและทำให้พื้นที่ทางเท้าแคบไม่สะดวกต่อการสัญจร

- พัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณย่านการค้าบริเวณแยกตลาดพลูและตลาดวัดกลางให้เป็นพื้นที่จอดรถซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่ค้าขายแบบชั่วคราวหรือพื้นที่ในการทำกิจกรรมชุมชน

- ปรับเปลี่ยนพื้นที่ใต้ทางยกระดับในปัจจุบัน (ถนนรัชดาภิเษก) บางส่วนที่มีความอับทึบและไม่ได้ใช้งานให้เกิดเป็นพื้นที่ค้าขายแบบชั่วคราวหรือพื้นที่ในการทำกิจกรรมชุมชนและเปิดผ่านเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชนทั้งสองฝั่งของทางยกระดับเข้าไว้ด้วยกัน

3.1 ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงบริเวณอื่น ๆ

3.1.1 สัญญาณชี้แนะ ป้ายสัญลักษณ์ และการเชื่อมโยงของพื้นที่กิจกรรม

- ปรับปรุงป้ายสัญลักษณ์ในการบอกทางบริเวณจุดตัดระหว่างถนนเทอดไท และตรอก ซอยภายในพื้นที่ โดยลักษณะของป้ายควรแสดงถึงรายละเอียดที่ชัดเจน เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อซอย และจัดทำให้มีลักษณะเป็นป้ายสองภาษา มีขนาดตัวอักษรที่มองเห็นได้ชัดเจน เหมาะสมสอดคล้องกับระดับของตำแหน่งที่ติดตั้ง เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถอ่านออกได้โดยง่าย

- เปิดมุมมองเข้าถึงพื้นที่ริมคลองบางกอกใหญ่ ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นทางเชื่อม เพื่อเพิ่มบทบาทของพื้นที่สาธารณะในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นทางเท้าหรือพื้นที่สาธารณะใต้สะพานข้ามแยกตลาดพลู ให้เกิดความเชื่อมโยง ทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำได้สะดวก และการเข้าถึงยังหมายรวมการที่ผู้ใช้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ริมน้ำได้โดยตรง เช่นนั่งเล่น พักผ่อน

- เชื่อมพื้นที่กิจกรรมย่อยภายในย่านให้มีความเชื่อมโยงถึงกัน สร้างความต่อเนื่องให้พื้นที่เหล่านั้น โดยเฉพาะเมื่อคิดจากมุมมองของคนเดินเท้า สามารถเดินได้สะดวกตลอดแนว มีความหลากหลายของกิจกรรมตลอดแนวถนนซึ่งจะทำให้พื้นที่ย่อย ๆ แต่ละจุดส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ก่อให้เกิดความต่อเนื่องของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนั้นการเชื่อมโยงยังหมายถึงการหาวิธีชักนำให้ผู้คนเข้าสู่พื้นที่ภายในย่านชุมชนโดยรอบ โดยการเดินเท้า จักรยาน หรือวิธีอื่น แทนการใช้รถเพียงอย่างเดียว

3.1.2 ปรับปรุงและส่งเสริมบรรยากาศพื้นที่ทางเท้า

- ถนนเท็ดไทเป็นถนนสายหลักที่ตัดผ่านย่านตลาดพลู เป็นถนนที่มีขนาดสองช่องจราจร มีทางเท้าสองข้างทางขนานไปตามเส้นทางเดินรถ ซึ่งในการพัฒนาปรับปรุงควรที่จะสร้างความน่าสนใจให้กับพื้นที่ทางเท้าเช่นการใช้อุปกรณ์ประกอบถนน (Street Furniture) ที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนถึงความเป็นย่านชุมชนประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการเลือกใช้วัสดุพื้นผิวที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของพื้นที่และมีความหลากหลายในการเลือกใช้วัสดุ ฯลฯ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะช่วยสร้างเรื่องราวให้กับพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์ น่าสนใจ เป็นที่จดจำ และเป็นการช่วยสร้างบรรยากาศให้กับทางเดินเท้ามากยิ่งขึ้น

โดยหลักการออกแบบพื้นที่ทางเท้าจะต้องให้ความสำคัญที่คำนึงถึงกลุ่มผู้ใช้งานที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว ตัวอย่างเช่น ผู้ป่วยที่มีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกาย ผู้พิการ คนชรา เด็ก ฯลฯ ซึ่งพื้นที่ทางเท้าจะต้องรองรับการใช้งานของกลุ่มคนเหล่านี้ให้สามารถใช้งานพื้นที่ทางเท้าได้สะดวก เช่น การทำทางลาดขึ้นลงในพื้นที่ที่มีความต่างระดับแทนการใช้ขั้นบันได การเลือกใช้วัสดุปูพื้นสำหรับผู้พิการทางการมองเห็นหรือเบรลล์บล็อก (Braille Block) ให้ครอบคลุมและต่อเนื่อง ฯลฯ เช่น จากพื้นที่ท่าเรือตลาดพลูไปยังบริเวณจุดจอดรถบริการสาธารณะตรงแยกตลาดพลูและเชื่อมต่อไปยังสถานีรถไฟตลาดพลู ฯลฯ

- จัดระเบียบการตั้งแผงลอยในพื้นที่ทางเดินเท้าบริเวณแยกตลาดพลู ไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการเดินเท้า โดยการกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน และกำหนดช่วงเวลาที่สามารถจัดวางแผงลอยได้ จัดระเบียบป้ายโฆษณาร้านค้าตามแนวถนนเทอดไทย ควบคุมการจอดรถตามแนวถนนและเส้นทางเดินเท้า

- ส่งเสริมให้มีการเดินทางหลายรูปแบบ และจำกัดการใช้พาหนะส่วนตัว ผู้ใช้ต้องสามารถเข้าถึงพื้นที่กิจกรรมได้ด้วยวิธีการเดินทางหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การเดินเท้า จักรยาน เรือ ฯลฯ รวมถึงไม่ถูกรถ หรือ ที่จอดรถ ขัดขวางการเข้าถึงหรือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าว การมีทางจักรยาน หรือทางเดินกว้างขวาง สะดวกสบาย ไม่ถูกรบกวนจากพาหนะอื่น ๆ เป็นหนึ่งในอีกปัจจัยที่จะทำให้พื้นที่ย่านมีชีวิตชีวา

- เพิ่มพื้นที่ร่มเงาในบริเวณพื้นที่ทางเท้าและพื้นที่สาธารณะภายในย่าน เนื่องจากร่มเงาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาใช้งานพื้นที่ และนำไปสู่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ดี โดยวิธีการอาจเพิ่มจำนวนพรรณไม้และไม่ยืนต้นในบริเวณพื้นที่ทางเท้า เลือกใช้

พรรณไม้ยืนต้นที่มีรัศมีร่มเงาขนาดใหญ่และเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ในส่วนของพื้นที่ที่อาจจะไม่สามารถปลูกไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ได้ ให้เพิ่มในส่วนของระแนงบังแสงหรือกันสาดเพื่อความร่มเงา

3.1.3 การอนุรักษ์ ปรับปรุง และควบคุมอาคารสิ่งก่อสร้าง

สำหรับรูปแบบของอาคารเก่าภายในย่านตลาดพลู ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้เก่าที่มีเสน่ห์ของตนเอง โดยรูปแบบอาคารสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ อาคารบ้านพักอาศัย อาคารบ้านพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม และศาสนสถาน ซึ่งปัจจุบันปัญหาความทรุดโทรมของอาคารเก่าภายในย่านชุมชน เกิดจากการทรุดโทรมตามธรรมชาติ และขาดเงินทุนในการปรับปรุง ขาดขาดการส่งเสริมและการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อาคารบ้านพักอาศัย และอาคารบ้านพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม

อาคารบ้านพักอาศัย และอาคารบ้านพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรมถือได้ว่าเป็นกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าในการอนุรักษ์ มีคุณค่าในด้านรูปแบบของสถาปัตยกรรม เทคนิคฝีมือช่าง มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ย่านชุมชน

แนวคิดการปรับปรุงอาคารบ้านพักอาศัย และอาคารบ้านพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม สามารถเน้นการปรับเปลี่ยนวัสดุในส่วนของด้านหน้าของอาคารเป็นหลักก่อน โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ วัสดุหลังคา ประตู-หน้าต่าง ระเบียงด้านหน้า กันสาด และทาสีใหม่ โดยยังคงรูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์ของอาคารไว้ ปรับปรุงรูปแบบของอาคารให้กลับมาอยู่ในสภาพเดิม และหากมีการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารเก่าในพื้นที่ที่ทำการศึกษาให้เกิดเป็นรูปธรรมได้แล้ว ควรมีการศึกษาอาคารเก่าในพื้นที่ชุมชนที่มีศักยภาพใกล้เคียงกันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเชื่อมโยงครอบคลุมพื้นที่ย่าน

อาคารประเภทศาสนสถาน

แนวคิดการปรับปรุงอาคารและบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้ศาสนสถานที่สำคัญของย่านชุมชน เป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางและมาตรการที่หลากหลาย เช่น การจัดการบริหาร อนุรักษ์วัด ด้วยการร่วมมือกันระหว่างวัด กรมศิลปากร และภาคเอกชน การพัฒนาการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถานอันเป็นสมบัติของชุมชนได้

4. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการศึกษาวิจัย

- ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในบางคำถามที่จะต้องตอบ เช่นผู้ตอบแบบสอบถามบางคนไม่เข้าใจความหมายของคำว่า “การรับรู้ทางจินตภาพ”
- ในการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามบางคนปฏิเสธการตอบแบบสอบถาม เพราะรู้สึกว่าการถามคำถามมีจำนวนมาก จึงไม่สะดวกในการทำแบบสอบถาม

- การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในแต่ละช่วงอายุให้มีจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามที่เท่า ๆ กันในแต่ละช่วงอายุนั้นค่อนข้างที่จะทำได้ยากเนื่องจากการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบพบเจอโดยบังเอิญนั้นไม่สามารถกำหนดหรือเลือกช่วงอายุแบบเฉพาะเจาะจงได้
- ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามบางรายพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในบริเวณสถานีรถไฟตลาดพลูนี้มีเวลาในการทำแบบสอบถามไม่มากนัก เนื่องจากจำเป็นต้องเดินทางไปยังที่อื่น ๆ จึงทำให้การทำแบบทดสอบไม่ครบสมบูรณ์

5. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ในส่วนของการให้กลุ่มตัวอย่างวาดภาพแผนที่ทางจิตภาพเป็นการทดสอบที่สามารถให้กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มสื่อสารภาพในระบบโน้ตบุ๊กได้อย่างตรงไปตรงมามากที่สุด โดยไม่มีข้อจำกัดและอุปสรรคทางด้านภาษาในการสื่อสารแต่พบว่าการทำแบบทดสอบของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนต้องใช้เวลาในการทำแบบทดสอบมากพอสมควรอาจเนื่องจากทักษะในการวาดภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งในการศึกษาครั้งต่อไปอาจเปลี่ยนจากการวาดภาพเป็นการเติมชื่อสถานที่และองค์ประกอบของโครงสร้างเมือง โดยการเรียงลำดับจากองค์ประกอบแรกที่สามารถรับรู้ได้ไปจนถึงองค์ประกอบสุดท้าย เพื่อง่ายและสะดวกต่อการทำแบบทดสอบของกลุ่มตัวอย่าง
- ในการทดสอบให้กลุ่มตัวอย่างแสดงทัศนคติและข้อคิดเห็นอาจสร้างแบบจำลองของสภาพแวดล้อมหรือแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์ภายในพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างทำการประเมินถึงระดับความพึงพอใจหรือไม่พร้อมกันแสดงความคิดเห็นระหว่างแบบจำลองและสภาพของพื้นที่ในปัจจุบัน ซึ่งขั้นตอนอาจซับซ้อนและใช้เวลาในการทดสอบพอสมควร แต่อาจทำให้ผลของการทดสอบด้านทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างมีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น
- เพื่อให้ได้เครื่องมือทดสอบที่มีคุณภาพ เที่ยงตรง และเพิ่มค่าความเชื่อมั่น ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจทำการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย โดยการนำแบบสอบถามไปทดสอบเพื่อดูผลลัพธ์และข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นจากวิธีการทดสอบก่อนใช้จริง ซึ่งอาจจะช่วยลดการเกิดความเบี่ยงเบนของคำตอบได้ เนื่องจากอุปสรรคทางด้านภาษาและการวาดภาพ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤศนุ สมบุศย์รุ่งเรือง. (2532). *การศึกษาอัตลักษณ์ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านตลาดพลู เขตธนบุรี*. (การค้นคว้าอิสระปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- กวี รัชชพลอรียคุณ. (2546). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพฯ.
- กันยา สุวรรณแสง. (2532). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น.
- กำธร กุลชล. (2545). *การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร : การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2558). *หนังสือรวบรวมผลงาน VERNADOC อาคารในย่านตลาดพลู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- จำเนียร ช่วงโชติ. (2516). *จิตวิทยาการรับรู้และการเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชฎาภา ตงสาลี. (2557). การรับรู้ภาพลักษณ์ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *Veridian E-Journal*, 7(3), 1257-1264.
- นวิภาพ ทักษยศ. (2557). *โครงสร้างจินตภาพย่านบางลำพู*. (การค้นคว้าอิสระปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- นันทนัช พิศุทธกุล. (2554). *การรับรู้องค์ประกอบทางจินตภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยบริเวณย่านถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่*. (การค้นคว้าอิสระปริญญาภูมิสถาปัตยกรรม). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- บุษเกตน์ อินทรปาสาน. (2557). *ปลุกคน “ตลาดพลู” ตื่นตัว ภูมิใจท้องถิ่น สู่มิติการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/travel/detail/9570000056025>
- มนัสสวาส ปัญญาธรรกุล. (2552). *วิถีชีวิตย่านตลาดพลู: จากคลองบางหลวงถึงคลองด่าน*. ประชาคมวิจัย, 15(87), 21-25.
- รัจรี นพเกต. (2539). *จิตวิทยาทั่วไป : เรื่องการรับรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง.
- วิภาพร มาพบสุข. (2546). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วิลลสิทธิ์ ทรยางกูร. (2541). *พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม: มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สง่า กาญจนาคพันธุ์. (2540). *100 ปี ขุนวิจิตรมาตรา เด็กคลองบางหลวง เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- สง่า ลือชาพัฒน์พร. (2548). *ต้นทางตลาดพลู : เรื่องราวของสายน้ำ ผู้คน และแผ่นดิน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2548). *กรุงเทพฯ มาจากไหน?* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มติชน.

ภาษาอังกฤษ

Kaisa. (2018). Parempi maailma – Better world. Retrieved from

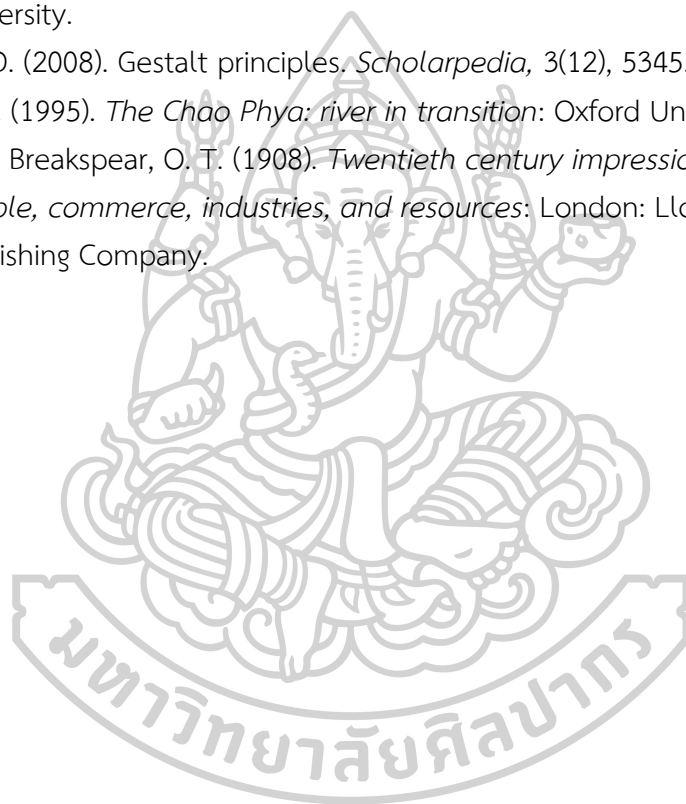
<http://www.parempimaailma.net/methods/mental-maps/>

Simon Ungar. (1998). The Structure of Environmental Representations - the work of Kevin Lynch. In *Environmental Psychology* 4. United Kingdom: Caledonian University.

Todorovic, D. (2008). Gestalt principles. *Scholarpedia*, 3(12), 5345.

Van Beek, S. (1995). *The Chao Phya: river in transition*: Oxford University Press, USA.

Wright, A., & Breakspear, O. T. (1908). *Twentieth century impressions of Siam: its history, people, commerce, industries, and resources*: London: Lloyds Greater Britain Publishing Company.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเลขที่..... วันที่...../...../..... เวลา..... สถานที่.....

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาควิชาออกแบบและวางผังชุมชนเมือง สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม

แบบสอบถาม

เรื่อง การรับรู้องค์ประกอบหลักทางจินตภาพของผู้คนที่สัญจรไปมาบริเวณย่านตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง จุดมุ่งหมายของแบบสอบถามนี้เพื่อสำรวจการจดลักษณะโครงสร้างองค์ประกอบหลักของสิ่งที่อยู่รอบตัว (เช่น สิ่งก่อสร้าง ถนน ลำคลอง ต้นไม้ ฯลฯ) บริเวณย่านตลาดพลูเพื่อนำผลที่ได้ไปศึกษาในด้านการรับรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวภายในเมือง

หมวด 1 : ข้อมูลส่วนตัว

หมวด 2 : เป็นข้อมูลส่วนตัวแปรในด้าน การรับรู้ ความคิดเห็น

หมวด 3 : สอบถามความคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะ

คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม

- เขียนเครื่องหมาย X ในช่องสี่เหลี่ยมหน้าข้อที่ถูกเลือก
- กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

หมวด 1 : ข้อมูลส่วนตัว

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 15-20ปี 21-30 ปี
 31-40ปี 41 ปีขึ้นไป
3. ศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ (โปรดระบุ).....
4. อาชีพ รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงาน
 นักเรียน/นักศึกษา ประกอบธุรกิจส่วนตัว แม่บ้าน
 ยังไม่ประกอบอาชีพ อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
5. การศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย อนุปริญญา-ปริญญาตรี
 ปริญญาโทขึ้นไป
6. ภูมิลำเนา กรุงเทพมหานคร โปรดระบุเขต.....
 ต่างจังหวัด โปรดระบุจังหวัด.....

7. พฤติกรรมการใช้พื้นที่ย่านตลาดพลู

7.1 ท่านมีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านตลาดพลูหรือไม่

- มีมาก มีปานกลาง ไม่มีเลย

7.2 ท่านเดินทางมาย่านตลาดพลูเป็นระยะเวลาบ่อยเพียงใด

- มากครั้งแรก นานๆครั้ง บ่อยครั้ง มาเป็นประจำ

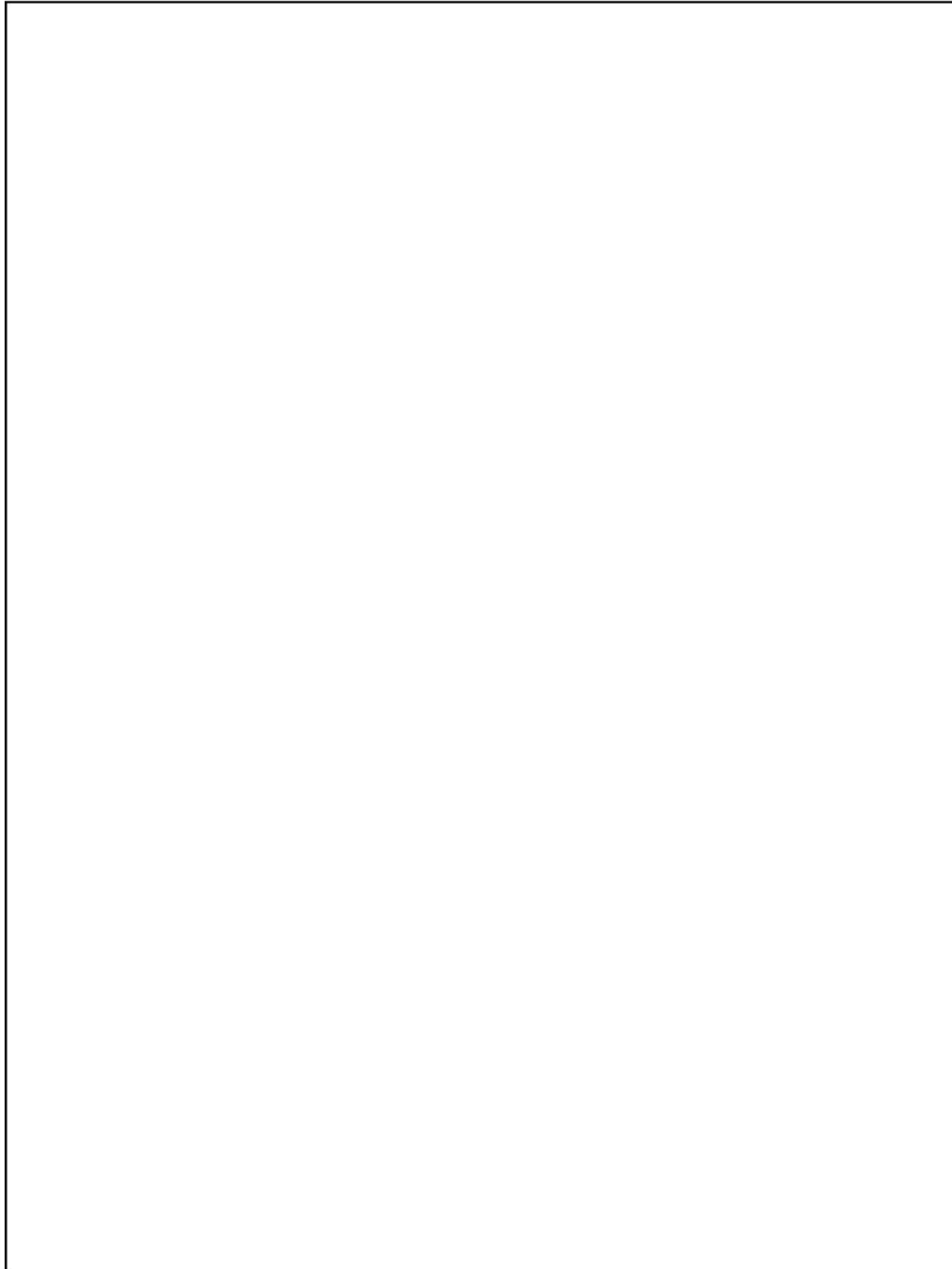
7.3 ท่านเข้ามาย่านตลาดพลูด้วยวัตถุประสงค์ใด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นระยะเวลา.....ปี เข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นระยะเวลา.....ปี
 จับจ่ายซื้อสินค้า อาหาร และบริการ พักผ่อน เดินเล่น
 มาวัดเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา เพื่อสัญจรผ่านไปยังบริเวณอื่น
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

7.4 ท่านใช้เวลาในการทำกิจกรรมบริเวณย่านตลาดพลู ในแต่ละครั้งนานเท่าใด

- ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง 1-2 ชั่วโมง
 3-4 ชั่วโมง ตั้งแต่ 5 ชั่วโมงขึ้นไป

2. กรุณาวาดแผนที่ของพื้นที่ย่านตลาดพลูในความทรงจำของท่าน โดยแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ท่านสามารถจดจำได้

2.1 ลักษณะองค์ประกอบเมืองหมวดใดของย่านตลาดพลูที่ส่งเสริมให้ท่านสามารถจดจำย่านตลาดพลูได้ (เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย)

- เส้นทาง เช่น ถนน แม่น้ำ โปตรระบุ.....
- ขอบเขตของพื้นที่ โปตรระบุ.....
- ย่าน ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่.....
- ชุมทางชุมชน หรือที่รวมกิจกรรม โปตรระบุ.....
- สิ่งสำคัญหรือสัญลักษณ์ที่เด่นชัด ที่หมายตา โปตรระบุ.....
- อื่น (โปตรระบุ).....

3. ท่านคิดว่าตลาดพลู เป็นย่านที่มีปัญหาและอุปสรรคใด ที่ทำให้ท่านไม่สามารถจดจำสถานที่และสภาพแวดล้อมได้ โดยจะเกิดการหลงทางหรือไม่ อย่างไร

ปัญหาและอุปสรรค	น้อย	มาก
เกิดความสับสนตรอกซอยที่เชื่อมต่อกัน	☐	☐
ร้านค้าแผงลอยต่าง ๆ ขาดความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย	☐	☐
ไม่ได้บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่า	☐	☐
ใช้เป็นเส้นทางผ่าน มากกว่าเข้ามาใช้งานพื้นที่	☐	☐
ไม่มีกิจกรรมที่น่าสนใจ	☐	☐
ไม่มีที่จอดรถ	☐	☐
ไม่มีจุดหมายตา	☐	☐
ตึกสูงบังอาคารเก่าแก่ทำให้ไม่สังเกตเห็นสิ่งปลูกสร้างรอบข้าง	☐	☐
ทางเท้าแคบทำให้ไม่น่าเดิน	☐	☐
สิ่งปลูกสร้างไม่มีเอกลักษณ์ไม่เป็นระเบียบ	☐	☐
ไม่มีการประชาสัมพันธ์เรื่องแผนที่ป้ายบอกทาง	☐	☐

เพิ่มเติมข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.1 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของย่านตลาดพลู เพื่อส่งเสริมการจดจำสถานที่และสภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จบแบบสอบถาม

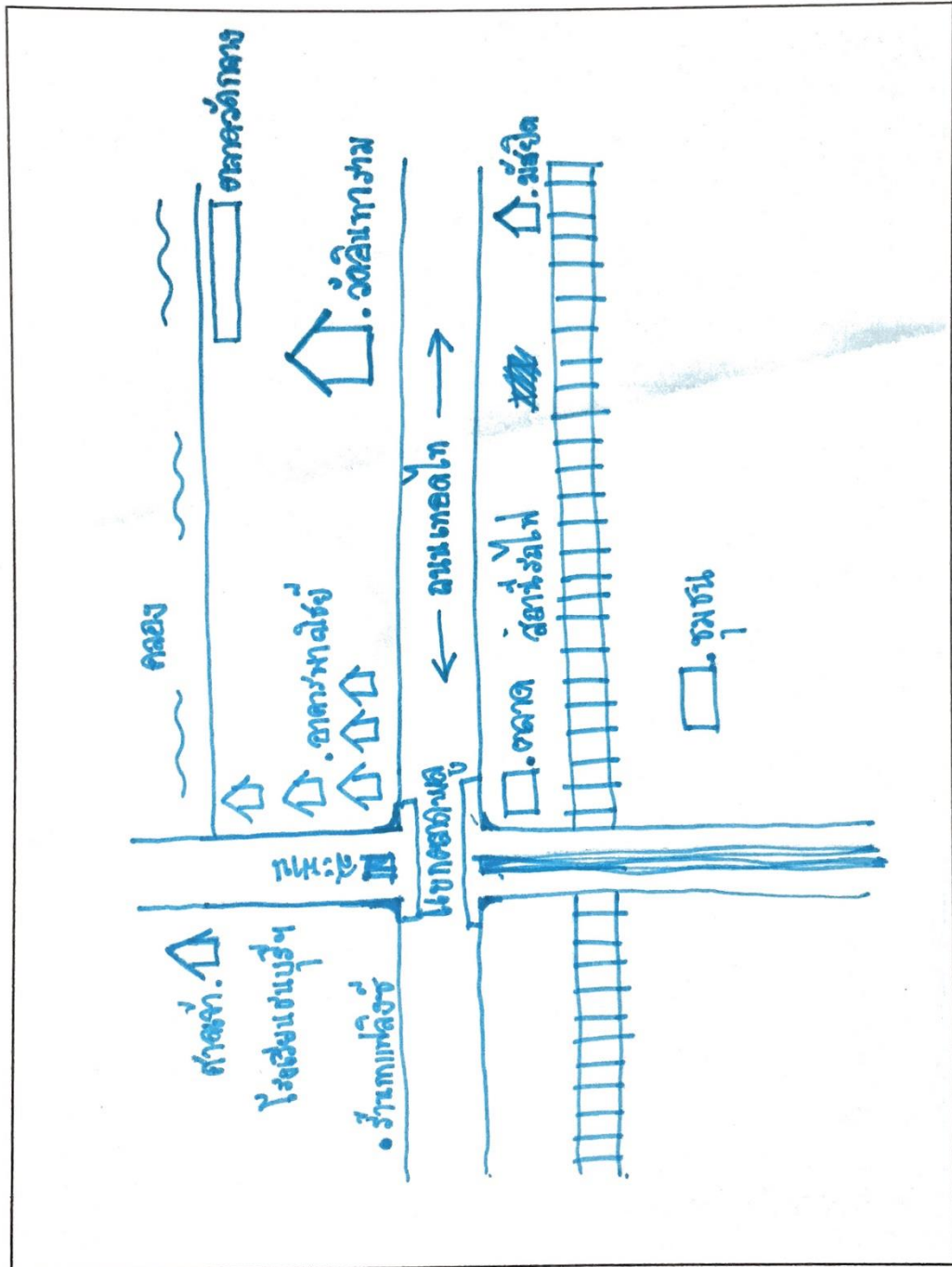
ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

2. กรุณาวาดแผนที่ของพื้นที่ย่านตลาดพลูในความทรงจำของท่าน โดยแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ท่านสามารถจดจำได้

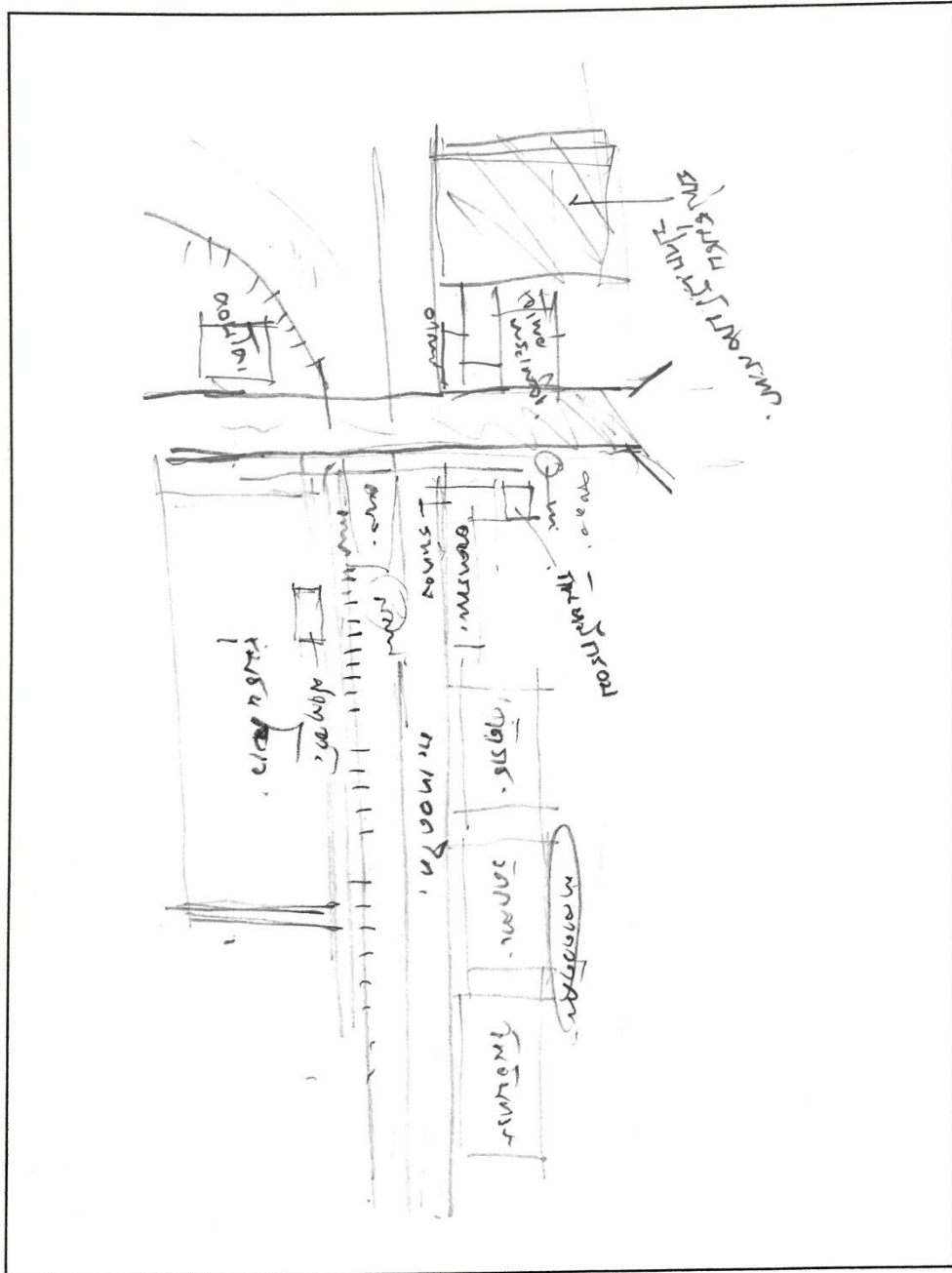
ภาพที่ 31 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 15-20 ปี

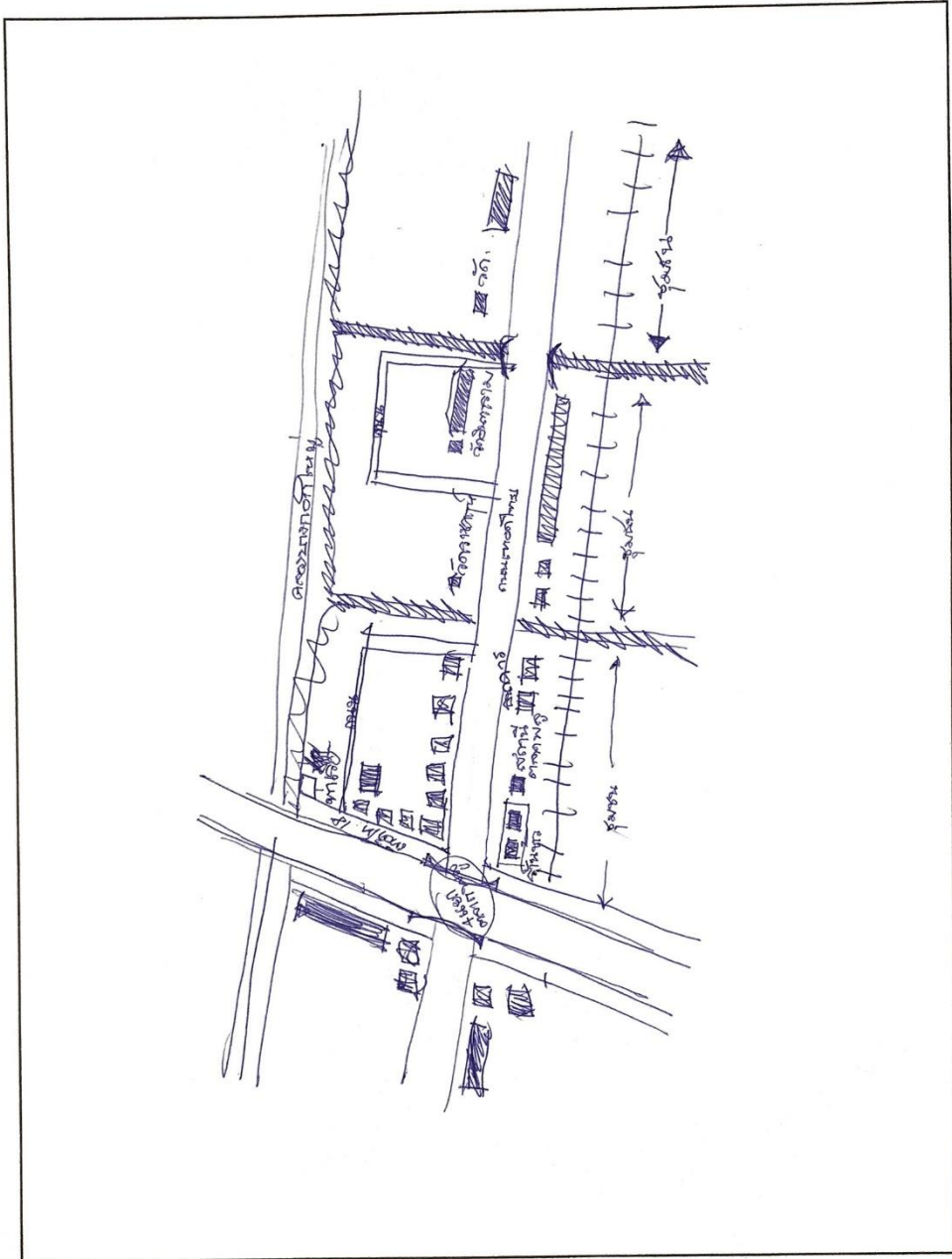

2. กรุณาวาดแผนที่ของพื้นที่ย่านตลาดพลูในความทรงจำของท่าน โดยแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ท่านสามารถจดจำได้

ภาพที่ 35 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 31-40 ปี

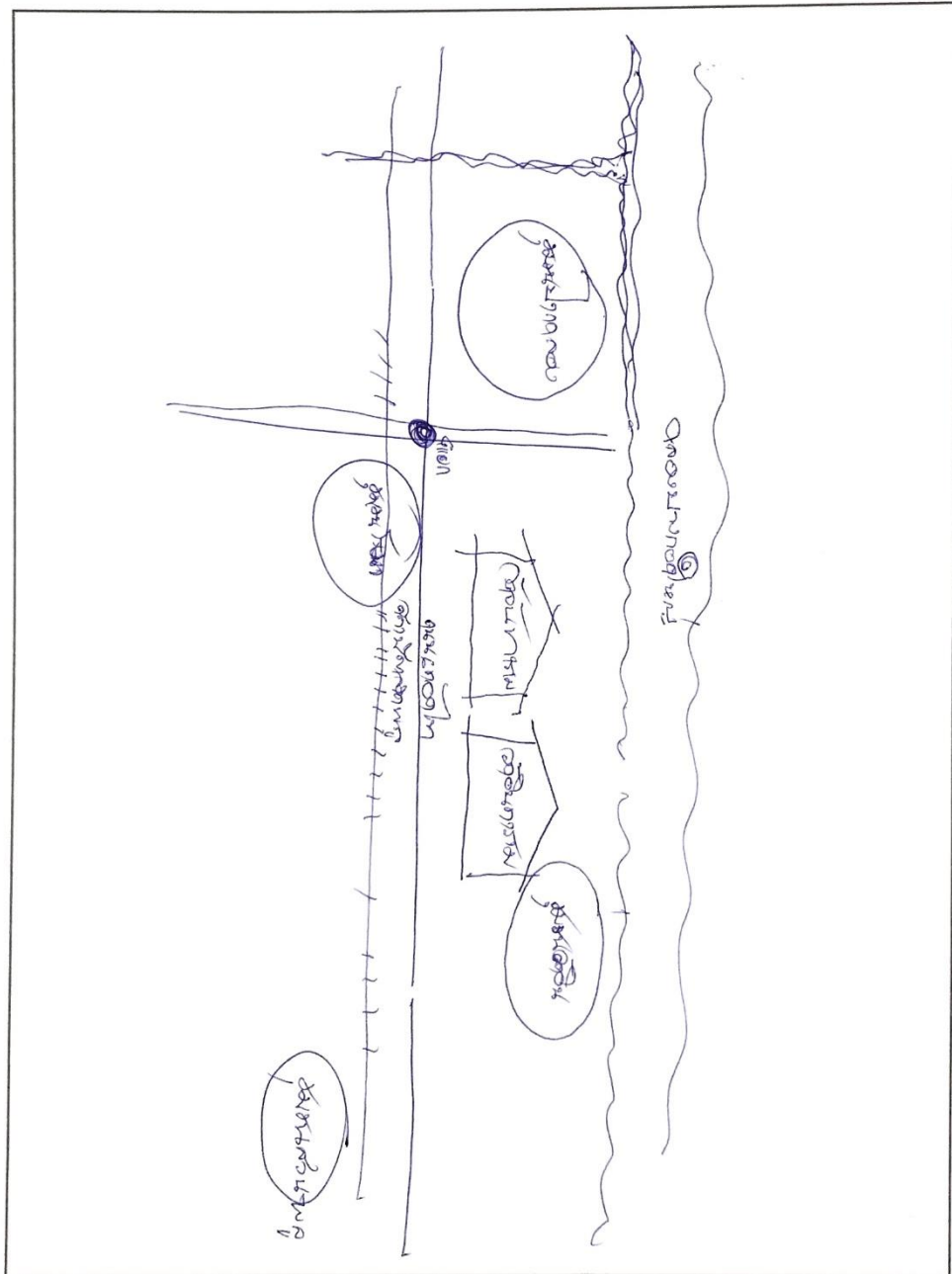
2. กรูณาวาดแผนที่ของพื้นที่ย่านตลาดพลูในความทรงจำของท่าน โดยแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ท่านสามารถจดจำได้

ภาพที่ 36 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 31-40 ปี

2. กรุณาวาดแผนที่ของพื้นที่ย่านตลาดพลูในความทรงจำของท่าน โดยแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ท่านสามารถจดจำได้

ภาพที่ 38 แสดงตัวอย่างการวาดแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	อนุศาสน์ ทวีศรี
วัน เดือน ปี เกิด	23 กุมภาพันธ์ 2532
สถานที่เกิด	จังหวัดอุบลราชธานี
วุฒิการศึกษา	ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ สาขาสถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ที่อยู่ปัจจุบัน	103 หมู่ 3 ตำบลเชียงใน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี 34150 โทรศัพท์ 090-9797-914
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

